COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Kostas Asimakopoulos

REGELE ȘI STATUIA

Kostas Asimakopoulos

Regele și statuia

ΚΟΣΤΑΣ ΑΣΙΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ
Editura ARION, Atena, 1974

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii UNIVERS

IANNIS KAPSIS: Corsar, rege al insulei Milo.
A murit în anul 1680.

Şi cele nemărturisite sînt adevărate.

1

— Capul sus, măi băieţi ! Nu vă-nfricaţi ! Nimeni nu-i mai tare ca sufletele voastre ! Nu vă lăsaţi ! Faceţi-vă din curaj flamură şi avîntaţi-vă !... Loviţi !...

Vocea lui Iannis Kapsis tuna pe corabia zgîlţîită de valurile furioase. Se izbea de pînzele pătrate, de catarge, era amplificată de vuietul mării şi se-mprăştia pînă la chila navei — s-o audă toată ceata — şi sus, pe coverta, de la prova la pupa. Vîntul o înşfăca, o răsucea şi o arunca şi celorlalte corăbii din armada corsarilor — complice şi el la îndrăzneala lui Kapsis — ca s-o audă toţi voinicii lui, să capete curaj şi să se repeadă asupra groaznicului adversar.

Tocmai cotiseră pe după capul Koroniei cînd au zărit încolo, către coastele din Mani [1], flota corsarului Derekas. Un mus, cocoţat pe catarg, a văzut-o cel dintîi ; semăna cu nişte geamanduri, la graniţa albastră a mării, şi a răcnit :

— Flota lui Derekaaas !...

Toată ceata fu cuprinsă de tulburare. Nikiforos, şeful de echipaj, se opri sub catarg şi-i strigă băiatului :

— Coboară de-acolo, măi ! Ce să caute Derekas aici ? Ştiau cu toţii că Derekas-Algerianul nu se apropia de Moreas [2] şi de insulele din Egee. Brăzda marea pe lîngă Creta, Sicilia şi Sardinia, dar nu-i jefuia pe cei de pe uscat, ci numai navele mari care duceau mărfuri din Orient spre Occident, şi pe pelerinii îmbarcaţi pentru Locurile Sfinte. Mai ştiau că în Mediterana nu exista corsar mai fioros decît el. Pe unde se arăta, semăna groaza. În peregrinările lor, flotele altor corsari îşi schimbau ruta cînd îl zăreau de departe, ca să nu-l întîlnească şi să evite astfel o încăierare cu

[1] Regiune muntoasă din Pelopones (notele aparţin traducătorului).
[2] Altă denumire a Peloponesului.

dînsul. Acelaşi lucru ar fi trebuit să se întîmple şi acum, dacă într-adevăr corăbiile zărite de micul mus în abureala lăptoasă a zorilor erau ale lui Derekas. Să se întoarcă armada, să se ascundă în mici golfuri stîncoase, să stea liniştiţi pînă ce Derekas avea să treacă plin de fală.

— În somn îl vezi, măi? Încă dormi? strigă iar şeful de echipaj, furios.

Însă băiatul, care avea ochi de şoim, insistă:

— Văd bine cum înaintează corăbiile. Şi ce fel de pînze au... Le cunosc!

— Coboară, ţi-am spus!

Se adunară mai mulţi sub catarg ca să se sfătuiască. Kapsis auzi gălăgie şi ieşi din cabină. Abia se trezise şi mai păstra pe chip seninătatea odihnei. În genele-i dese rămăsese ceva din toropeala somnului, ca roua dimineţii pe frunze. Şi era blînd în toate, în vorbă, în fiece gest. Ai fi spus că-i doar pe jumătate treaz. De cele mai multe ori arăta aşa, liniştit, blînd, şi, văzîndu-l, te mirai că acest flăcău simplu, măsurat în toate, cu ochi visători şi duioşi, era Iannis Kapsis, corsarul nesupus care stăpînea întreaga Egee şi îşi ducea flota pînă jos, la Misir[1], şi pînă la Malta. Cei care nu-l întîlniseră şi auzeau de faptele lui îndrăzneţe şi-l închipuiau altfel, ca pe o fiară neîmblînzită, ca pe un om cu mare experienţă de viaţă; nimeni nu şi-l închipuia aşa cum era în realitate: un flăcău în floarea tinereţii, om de douăzeci şi patru de ani, cu buze însetate şi ochi de culoarea mierii, purtînd în ei farmecul tinereţii şi cucernicia monahală. Această înfăţişare, atît de nepotrivită dacă te gîndeai la faptele lui, te zăpăcea, te făcea să crezi că nu e vorba de una şi aceeaşi făptură. Numai dacă-l întîlneai în clipele lui de înflăcărare, cînd lua o hotărîre şi se străduia s-o îndeplinească, sau dacă te aflai lîngă el cînd se-nfuria sau cînd ataca, ţi se părea cu totul altfel: atunci pînă şi înfăţişarea îi era alta. Strălucea de parcă-l învăluia o pală încinsă de vînt; şi transmitea înflăcărarea lui celor din jur, chiar şi obiectelor neînsufleţite. Abia atunci îţi dădeai seama ce vulcani clocoteau în el şi căror sfinţi se închina. Abia atunci ţi se părea că l-ai întîlnit pentru prima oară, că l-ai văzut cu-adevărat. Şi în aceste ceasuri, cînd se dezlănţuia, îşi făurea puterea şi le-

[1] Egipt.

genda. O știau prieteni și dușmani și se păzeau să nu ia vreo hotărîre pripită.

De aceea și acum, pe covertă, cînd l-au văzut că iese din cabină, abia trezit din somn, s-au dat la o parte. Își măsurau vorbele, nu se grăbeau să le rostească, ca să nu-l înfurie. El le risipi mutenia, le-o luă înainte :

— Ce s-a-ntîmplat ?

— Flota lui Derekas ! se repezi băiatul, sărind dintre focuri [1].

— Ei, și ? mai zise el.

— Facem cale-ntoarsă ! îndrăzni să spună șeful de echipaj.

— De ce ?

— Păi, mai întrebi ? Cine îndrăznește să se măsoare cu el ?

— Noi ! rosti Kapsis, și fața prinse a i se îmbujora.

Șeful de echipaj înțelese încotro bătea. Aruncă o privire în jur și îi zise reținut, cu sfătoșenie :

— Să stăm de vorbă între patru ochi...

— Nu ! îl întrerupse. N-am secrete față de ceata mea. Spune ce-ai de spus, dă-i drumul, s-audă toți !

— Bine, cedă șeful de echipaj. Te-ai gîndit cine e Derekas ? Știi să fi scăpat vreunul din cei ce i-au ieșit în cale ?

— M-am gîndit cine sînt eu ! îi răspunse Iannis Kapsis. Niciodată n-am pierdut în jocul ăsta pe mări. Învîng mereu !

— Ți-a surîs norocul...

Nikiforos îl iubea, era prietenul lui apropiat și de aceea putea să-i vorbească deschis, fără să-și ascundă gîndurile. Uneori chiar îl contrazicea, îi ținea piept, și asta spre binele lui. Și Kapsis știa că-i vorbea din prietenie și nu se supăra. Căuta doar să-l lămurească, arătîndu-i că dreptatea e de partea lui.

— Care noroc ? Curajul nostru a făcut totul !

— Tu cutreieri mările doar de cinci ani, iar el de cincizeci ! Ai experiența lui ?

— Dar tinerețea noastră e aceeași ? Unde mai pui că acum intră și-n apele noastre. Ori noi, ori el. Nu-ncăpem amîndoi...

---

[1] Pînze triunghiulare de manevră, pe corabie.

Kapsis se-nflăcărase. Trupul parcă-i creştea sub dogoare, devenea catarg înalt. Somnul îi fugise de-a binelea : ţinea să facă neapărat ceea ce hotărîse.

— Spui vorbe mari, îl certă şeful de echipaj.

— Vom vedea ! Lasă predicile... Mergem drept înainte, s-a hotărît. Lovim în plin !

Privi ceata adunată în jurul lui şi grăi :

— Înainte ! Vorbă multă, săracia omului ! Toţi la posturi ! Ne luptăm cu un antihrist !

— Şi asta rămîne de văzut ! îi răspunse şeful de echipaj, încercînd să-i schimbe hotărîrea.

— Deloc ! i-o tăie Kapsis. E plodul unui algerian !

— Şi-al unei călugăriţe creştine ! adăugă Nikiforos şi se depărtă ca să evite o ceartă.

În Mediterana se vorbeau multe despre corsarul Derekas. Tatăl lui era fiorosul Halil din Alger, cel care pustiise aşezările de pe coastă şi jefuise toate corăbiile ce străbăteau pe atunci Mediterana, îndreptîndu-se către Locurile Sfinte. Pelerinii tremurau de teamă să nu-i audă numele rostit în timpul călătoriei.

Acest Halil ancorase într-o seară, cu armada lui, în Cipru, la apus de Pafos. Jefuise cu piraţii lui oraşul şi, pe urmă, înainte de plecare, trecuse pe la o mănăstire de călugăriţe. Le-a trezit, le-a poruncit să se adune toate în biserică, dinainte-i ; şi şi-a ales-o pe cea mai tînără, de sub al cărei văl negru sclipeau doi ochi violeţi. Nu erau ochi : mai degrabă pansele de catifea mîngîiate de vînt, fluturi violeţi ce se zbăteau să iasă din vălul negru, dar se-ntorceau iarăşi în faldurile lui. Zărindu-i, piratul a fost fermecat. În el se aprinse dorinţa. O răpi. O urcă pe corabie şi plecară. Din primul ceas fata începu să-şi plîngă soarta. Din ochi îi curgeau lacrimi ca din izvoare nesecate. Ştia ce-o aşteaptă. Privind-o şi văzînd-o scăldată în lacrimi, piratul a lăsat-o să-i treacă teama. Numai după aceea avea să fie a lui. Voia ca fata să i se dăruiască de bunăvoie. Şi cîteva zile şi nopţi nu s-a atins de ea, a lăsat-o singură. Dar tînăra se gîndea că nu va scăpa de soarta ce-i fusese hărăzită. Şi-n plînsul ei clocotea ura şi chibzuia cum să facă să micşoreze plăcerea pe care Halil o aştepta de la dînsa. Nu se dădu înapoi de la nimic. Şi-n a doua noapte de cînd se afla pe corabie, aşa

cum stătea singură în odaie, apucă un cuțit de cioplit lemnul și și-l înfipse între picioare. Cînd, după multe zile, piratul o avu, prinse a blestema, cuprins de mînie. Călugărița îl auzea și simțea o bucurie sălbatică. Era însă numai începutul. Rămase grea și născu pe corabie un băiat. De îndată ce Halil a luat în brațe copilul, în el s-a trezit instinctul patern. Dădăcea pruncul și inima i se umplea de mulțumire. Ce lucru mare să fii tată, ce fericire care nu se poate răscumpăra cu nimic! Și ea, văzîndu-l atît de fericit, urzea în suflet răzbunarea. Și găsi mijlocul potrivit: îi spuse că pruncul nu era al lui; că, numai cu vreo cîteva zile înainte de-a o răpi, un bărbat care putea intra în mănăstire o sedusese. Cum o auzi, lui Halil i se urcă sîngele la cap. „Cine era?" a întrebat-o. „Ce să-ți mai spun! Un... cărăuș; aducea provizii la mănăstire." El nu mai pomeni despre acest lucru. Tăcu. Numai în minte păstra răspunsul. Și făcu un plan. Să se ducă iar în Cipru și să afle rădăcina răului, să-l găsească pe cel despre care-i vorbise călugărița, pe cel care-i răpise bucuria. Schimbă ruta corăbiilor. Iar cînd se apropiară de Cipru, închise femeia și pruncul în iatac și acoperi fereastra, ca să nu știe încotro se îndreptau. Acostară în același loc. Corsarii se repeziră pînă la mănăstire și se așezară la pîndă, ca să-l prindă pe cărăuș. Acesta veni. Era un flăcăiaș de vreo douăzeci de ani, frumos, blond, cu obraji trandafirii. Intră în mănăstire trist, dar fără să bănuiască nimic. Și înainte de-a apuca să-și lege catîrii, algerienii se aruncară asupra lui, îl legară, îi puseră căluș în gură și-l tîrîră pe corabia lui Halil. Apoi ridicară ancora. Și-atunci Halil îl aduse pe tînăr în fața călugăriței. Ea ridicase ochii și, ce să vadă? Pe frate-său! Unicul, singurul băiat între cele nouă fete pe care le zămislise maică-sa. Cum și-ar fi putut închipui că din cauza acelor vorbe aruncate la-ntîmplare, Halil i-l va aduce dinainte pe fratele multiubit? Cum l-ar fi putut convinge că îl minți și că acel tînăr îi era frate? Cîinele blestemat nu avea să creadă. Își dădu seama că totul e pierdut. În disperarea ei se gîndi că este mai bine să se prefacă că nu-l cunoaște deloc pe flăcău. Se hotărî cu iuțeala fulgerului. Rămase neclintită, în fața lui, tăinuindu-și emoția. Și, cu toată puterea pe care ochii o pot sorbi din adîncurile sufletului, îi transmise că așa trebuie să se poarte și el: să nu arate c-o cunoaște. Tînărul i-a în-

ţeles gîndul, s-a supus. Rămase şi el ca de piatră, mut. Halil, care stătea prin preajma lor şi vedea totul, fu din nou cuprins de furie. Mînia îl înecă, îi tulbură mintea. Prinse a înjura. Chemă sclavii de la vîsle şi li-l dădu în primire pe flăcăul cel frumos şi blond. Ei îl tîrîră în hambar. Mult timp se auziră de jos strigătele lui sălbatice. Pe urmă osteni şi tăcu. Tînăra femeie nu ştia ce se întîmplase. Tremura cu pruncul în braţe. Veni după-amiaza. Şi atunci, deodată, îşi văzu fratele repezindu-se pe covertă. Ţinea în mîini o frînghie şi o greutate de fier. Abia apucă să vadă că avea frînghia înfăşurată ca un laţ în jurul gîtului. Se îngrozi, strigă. Zadarnic. Tînărul se aruncă în mare şi pieri. Şi atunci femeia izbunci răcnind: „Varnáva! Varnáva, frăţioare!" Strigătul ei fu atît de puternic, încît sfîşie pînzele, acoperi vuietul mării. Halil o auzi şi se repezi afară. Atunci înţelese că se făcuse vinovat de o crimă pentru care n-avea să capete niciodată iertare. Ce să-i spună? Că el îi omorîse fratele? Nu rosti nici o vorbă. Se depărtă de ea pentru totdeauna. O lăsă să trăiască cu pruncul pe alamána[1] lui, ca să-l înveţe să umble şi să-i fie singura bucurie. Îi dădea tot ce-i dorea inima. Bucate alese, haine, podoabe. Parcă mai putea, cu darurile lui, să se dezvinovăţească. Toate erau în zadar. Ai fi zis că femeia era tot călugăriţă: umbla îmbrăcată cu anteriu, purta văl negru pe cap şi nu vorbea niciodată cu piraţii ori cu vîslaşii. Numai cu pruncul vorbea: îl învăţa limba ei, îl învăţa să-şi facă cruce şi să se roage. Halil vedea toate acestea, dar nu se supăra. O lăsa, gîndindu-se că poate aşa avea să i se mai potolească durerea. Şi cu cît trecea timpul, cu atît femeia arăta că uită, că suferinţa i se potoleşte. Veni o vreme cînd se părea că totul fusese dat uitării. Se purta blînd cu Halil şi parcă-l voia lîngă ea. Îl păcălea. Şi, în serile reci, el începu să intre în odaia ei, ca să se încălzească la sobiţa cu mangal. Ceasuri întregi se priveau în tăcere. Şi veni ca de la sine clipa cînd se culcară împreună ca să se iubească. Ea era acum altă femeie. Cu toată setea unei vieţi netrăite: înflăcărată, lacomă, nestăpînită, plină de patimă. Îl convinse pe Halil că pentru ea lucrul cel mai de seamă era să se drăgostească. Şi el, cu cît o simţea mai nesăţioasă şi mai aprinsă, cu atît se lăsa pradă înflăcărării, se încingea

[1] Fel de corabie turcească, din acea epocă.

de focul patimei. Se bucura de bărbăţia lui cînd o vedea depăşind măsura, devenind desfrînată, nebună, fără nici o reţinere. Îşi dădea seama că prin ardoarea şi meşteşugul ei putea lua plăcerea de la şapte flăcăi ca s-o îndrepte spre un singur făgaş. Niciînd nu se simţise atît de mîndru în aşternutul lui. Şi, pe neaşteptate, plăti acele voluptăţi. Îl fulgeră o durere sfîşietoare între picioare şi urlă ca o fiară rănită. „Căţea!" mugi. Dar ea nu se-nspăimîntă. Părea împăcată. „Acum ne-am socotit", îi strigă. „Dacă ai poftă, gîtuie-mă!" Atunci înţelese piratul cît de rănit era sufletul ei. Se îngrozi. Dar se stăpîni. „Copilul al cui e, spune-mi!" „E al tău. Să-l creşti tu de-acum." Se gîndi, şi-n durerea care-l sfîşia spuse: „Eu singur, nu. Dacă am să te ucid, într-o zi îl voi pierde, mă va privi ca pe ucigaşul tău. Vei trăi ca să te cunoască." Aşa rămaseră de-atunci: duşmani. Numai în grija pentru copil erau laolaltă. Fiecare căuta să smulgă celuilalt pruncul. Ea-l boteză în vîntul ce sufla pe mare şi-i dădu numele fratelui ei înecat; el, după Coran, îl numi Omar. Ea căuta să-l îmblînzească, povestindu-i pe ascuns ce pătimise Isus din partea antihriştilor, el îl îndemna către rosturile piraterești. Fiecare arunca în sufletul copilului ura pe care o nutrea unul faţă de celălalt. Şi aşa trecură anii. Băiatul creştea, călăuzit cînd de maică-sa, cînd de taică-său. Însă atunci cînd se-mplini şi-i miji mustaţa, se-ntoarse. O porni pe urmele tatălui; îi semăna la fire. Îi semăna şi la înfăţişare: se făcu un lungan — derekas[1] — de doi stînjeni. Şi îi dădură porecla din cauza staturii sale. Derekas îl strigau. De la mamă păstră numai acea aburealâ violetă în ochi, pe care însă cu greu o puteai deosebi. Nici ea n-o prea deslușea. De-acum îl socotea pierdut, tîlhar, corsar ca taică-său. Şi se ofili, muri cu-acest alean...

Asemenea lucruri se povesteau despre Derekas în întreaga Mediterană. Pe lîngă incursiunile lui, care erau pedeapsa lui Dumnezeu. Ai fi zis că în el cruzimea tatălui se înzecise; unde ataca, pustia pămînt şi mare. Jeleau şi cei vii, şi cei morţi.

[1] Lungan (turc.).

Cu-acest adversar îndrăznea Iannis Kapsis să se măsoare şi să lupte. Nikiforos mai încercă o dată să-i schimbe hotărîrea. Se apropie de el, la pupa, îi spuse cu binişorul :

— Vino-ţi în fire !

Dar Iannis Kapsis rămase neclintit în hotărîrea lui. Porunci să se regleze plutirea, ca să se apropie şi celelalte nave, şi dădu ordine să se pregătească şi acestea. Pe una din ele comanda fratele lui, căpitanul Tromaras care, deşi era cu zece ani mai vîrstnic, îi recunoştea priceperea şi i se supunea. Iannis avea un farmec al lui, un fel aparte de a alcătui cete, de a le ţine sub poruncă, de a le duce la atac ca la petrecere ; cu cinstea şi ambiţia lui era în stare să-i îmbuneze şi pe sclavii vîslaşi şi să-i facă să muncească disciplinaţi. Şi-apoi, parcă ar fi fost fecior de gorgonă ; deşi se afla pe mare de puţină vreme, reuşise să-i afle tainele ca nimeni altul. Ştia tot ce era la suprafaţa şi în adîncurile ei : praguri, stînci, vîrtejuri, peşteri ; ştia ce se întîmplă fără să folosească ocheanul, după vuietele ce ieşeau din profunzimile mării, aşa cum fîntînarii, lipindu-şi urechea de pămînt, pot găsi vinele de apă. Era om al mării înnăscut, putea să prevadă înrăutăţirea vremii şi să se apere. Ceea ce alţii dobîndeau odată cu trecerea anilor şi prin experienţă, el avea din instinct. Fără să mai vorbim de căldura sufletului său, de răzvrătirea care-l stăpînea. Datorită acestor calităţi şi-a alcătuit de timpuriu o ceată, o flotă de corsari, după pofta inimii. Şi nimeni nu-l putea învinge.

În scurt timp, corăbiile se aşezară aşa cum poruncise : prima înainta corabia lui, ceva mai în urmă corabia căpitanului Tromaras şi, mai încolo, împreună, celelalte două. Toate îşi pregătiră tunurile, întinseră focurile, întăriră otgoanele şi parîmele. Şi jos, vîslaşii se aşezară pe bănci, cîte doi, faţă-n faţă. Şi-acolo unde de obicei trăgeau doi la aceeaşi vîslă, acum trăgeau cîte patru. Dacă ar fi fost nevoie — ferească-i Dumnezeu de aşa ceva ! — toţi, laolaltă, ar fi îndepărtat corabia din locul primejdios, ar fi făcut-o să lunece ca un delfin, scăpînd de loviturile vrăjmaşului.

Kapsis umbla de colo pînă colo pe nava lui, căutînd să vadă dacă totul era în ordine. Urmărea cît de mult se apropiaseră de flota lui Derekas. Cît timp tunurile rămîneau mute, simţea că năierii se stăpîneau, căci spaima nu pusese încă stăpînire pe sufletele lor. Ici-colo prindea cîte-o

şoaptă care trăda îndoială şi slăbiciune, ori zărea în vreo privire teama. Şi-atunci, cu o vorbă, cu pilda propriului său curaj îi îmbărbăta, îndemnîndu-i să fie viteji. Dar cînd se apropiară de flota lui Derekas şi tunurile acesteia prinseră a trăsni dintr-o dată, observă că ceata lui se pierde cu firea, se înmoaie, se zăpăceşte asemeni iepurelui prins în capcană. Cîţiva îşi părăsiră posturile şi alergară înspăimîntaţi către el.

— N-o putem scoate la capăt cu duşmanii ! Cît mai e încă timp, să plecăm ! îl rugau.

El se repezi atunci la catargul din mijloc şi prin portavoce le strigă :

— Capul sus, măi băieţi ! Nu vă-nfricaţi ! Nimeni nu-i mai tare ca sufletele voastre ! Faceţi-vă din curaj flamură şi avîntaţi-vă !... Loviţi !

Ai fi zis că oamenii lui atît aşteptau : să-l audă vorbindu-le de sus, de pe catarg, din tot sufletul. Căpătară cu toţii curaj, se-mbărbătară. Vîslaşii îşi scuipară în pumni, apucară vîslele mai cu nădejde. Tunarii umplură gurile tunurilor. Ghiulelele căzură pe alamánele algerianului asemeni unor harbuji roşii, care crăpau pe lemnăria şi pe coastele navelor, pe parapete şi catarge. Cîteva pînze luară foc. Îi văzură pe algerieni repezindu-se pe catarge ca să le stingă. Oamenii lui Kapsis căpătară aripi. Dar el încă nu se linişti. Rămase acolo, pe catarg, strigînd ca să-i încurajeze. La acel ceas soarele se înălţa din dosul crestelor din Mani [1] şi-i lumina faţa cu strălucirea lui trandafirie, făcîndu-l să pară un zeu uriaş, însuşi Hefaistos, lumină în lumină, strigîndu-şi vitejia, curajul. Nu mai era un corsar prădalnic ce se lupta cu un alt corsar pentru vreun interes sau din ură, ci un erou frumos care privea de sus zările îndepărtate şi se hotărîse chiar să şi moară pentru credinţa lui. Această frumuseţe pe care o dobîndea în ceasuri de primejdie era măreţia lui Iannis Kapsis.

Însă de data asta răcnea zadarnic. Flota lui Derekas era fără pereche : şase alamáne berbere cu douăzeci de bănci pentru perechile de vîslaşi şi trei galioane mai mici, dar mai zvelte, pe care le luase pradă de la franţuji. Nouă corăbii laolaltă, asemeni unor cetăţi, cu focuri şi pînze pătrate, duble, cu tunuri aşezate pe două rînduri, de la prova la

[1] Regiune muntoasă din Pelopones.

pupa. De două veacuri, de cînd căzuse Constantinopolul, nu se mai văzuse asemenea armadă de corsari brăzdînd Mediterana. Cît despre cetele care se aflau pe ea — piraţi căliţi, învăţaţi cu greutăţile, cu pielea tare ca o coajă, rezistentă la frig şi arşiţă —, ce să mai vorbim ! Nu mai ştiau ce-i omenia, se dezvăţaseră să trăiască în bunătate şi curăţenie şi, cînd se-ngrămădeau la un loc să se culce, puteau a pişat, a usturoi şi sudoare. Pentru ei viaţa aceasta aspră era plăcută ; n-o socoteau suferinţă, odată ce n-avuseseră parte nicicînd de aşternut moale ori de ciorapi în picioare. Trăiau respirînd mirosul de sînge, de fum, de bărbat. Atacau şi măcelăreau nu doar din dorinţa de a prăda, ci pentru că fără cruzime nu simţeau că trăiesc. Sălbăticie de dragul sălbăticiei, sînge de dragul sîngelui ! Aşa că nimic nu-i putea înspăimînta ca să poată fi învinşi. Se aruncau în vîlvătăile focului, apucau în pumni hobanele arzînde şi le stingeau, băgau cu mîna ghiulelele în gurile tunurilor şi ocheau corăbiile lui Kapsis. Aşa, foarte curînd, se hotărî soarta bătăliei. Flota lui Kapsis era lovită fără încetare. Cealaltă se desfăşură şi o cuprinse din toate părţile. O loveau, strîngeau tot mai mult cercul, încît algerienii puteau arunca cu mîna, de pe corăbiile lor, făclii aprinse. Parîmele, catargele luau foc, pînzele, rogojinile cădeau rănindu-i pe cei asupra cărora se abăteau. Spaima începu să învăluie şi să pună stăpînire pe inimile celor din ceată. Vorbele, încurajările lui Kapsis nu mai aveau putere. Năierii se pierduseră cu firea. Unii se aruncau în mare, gîndind să scape înot. Alţii cădeau răniţi, arşi, se ghemuiau în vreun colţ şi gemeau. Văzu şi Kapsis că nu mai aveau nici un mijloc de scăpare. Şi porunci ca navele lui să se apropie una de alta, încît algerianul să nu-şi mai poată folosi tunurile, iar lupta să fie corp la corp, ca pe uscat, şi să învingă unul dintre ei. Aşa şi făcură. Dar şi corăbiile vrăjmaşe veniră şi se alipiră de ele. Şi iar se-ncinse acea luptă inegală : algerienii se repezeau grămadă, cu iatagane şi securi, răcnind, săreau de pe o covertă pe alta, cu făclii aprinse în mîini, de-ai fi zis că se deschiseseră porţile iadului şi din hrubele lui năvăliseră afară toţi demonii. A fost mare măcel. Ceata lui Kapsis se împotrivea cu tărie, juca totul pe o singură carte. Cu cît trecea mai mult timp, cu-atît i se iroseau speranţele. Veni clipa cînd frontul lor fu străpuns. Mulţi au fost răniţi sau ucişi. Rămaseră fără arme.

Şi aşa cum erau, încercuiţi de mulţimea algerienilor, iată că se auzi deodată o poruncă aspră ; vrăjmaşii se dădură la o parte şi Derekas păşi înainte. Era mai înalt cu un cap decît ceilalţi şi întunecat la faţă, ca bronzul înnegrit de fum. Stătu, privi la gloata înspăimîntată a duşmanilor, cei care mai rămăseseră în picioare, le cercetă chipurile şi încruntat întrebă :

— Cine e căpitanul vostru, măi ?

La altul privi, şi din cealaltă parte îi veni răspunsul :

— Eu sînt ! strigă Kapsis şi, plin de îndrăzneală, făcu un pas înainte.

Derekas se-ntoarse şi se uită la el. I se păru ciudat. Acest tînăr să comande o armadă ?... Şi să aibă atîta curaj încît să iasă în calea flotei lui ?... Să i se pună de-a curmezişul ?... Cine era ? Din ce era făcut ? Îl privea ţintă, în ochii lui de culoarea mierii, pe care genele negre îi presărau cu umbre, ca să-nţeleagă de unde avea o asemenea putere. Nebunia, vitejia, averea tatălui său ? Nu putea deosebi. Văzu numai un nod de lacrimi ce se oprise în colţul ochilor şi nu cădea.

— Care ţi-e numele ? îl întrebă, apropiindu-se de el.

— Iannis Kapsis.

— Şi locul de unde te tragi ?

— Lidoriki.

— E insulă ?

— Nu. Ţinut de păşuni. Către Galaxidi, ai auzit de el ?

Derekas făcu semn că da. Şi rămase un timp tăcut. Mirat, căzuse pe gînduri. Apoi îi vorbi reţinut, cu blîndeţe :

— Spune-mi, măi, în ce Dumnezeu crezi ?

— În cinste, în cuvîntul dat ! îi răspunse pe dată.

Derekas rămase tăcut. Şi toţi cei aflaţi în jur îl priveau. Pe urmă îşi scoase spada şi, încet, i-o întinse lui Kapsis.

— Ia-o, măi ! Ia-o şi pleacă !

Kapsis păru a nu înţelege prea bine ce-i spune. Şi odată cu el toţi — prieteni şi duşmani — aşteptau o vorbă de-a lui Derekas ca să se lămurească. De aceea nici nu ridică mîna s-o ia. Şi Derekas grăi iar :

— Îţi las una din corăbiile tale. Strînge-ţi ceata şi plecaţi. Te iert.

— De ce ? abia putu să întrebe Kapsis.

— Nici eu nu ştiu...

Îi puse sub ochi spada pe care i-o dăruise. Şi Kapsis întinse mîna s-o ia. Cuprinse cu palma mîna lui Derekas şi-l privi drept în luminile ochilor, tăcut şi cu sfinţenie, de parcă făcea un jurămînt. Îl înecă plînsul. Dar nici acum lacrimile nu i se prelinseră pe obraji. Şi privirea lui îşi păstră întreaga strălucire. Derekas o simţi înfigîndu-i-se în ochi.

— E mică marea, Derekas, îi spuse, şi luă spada.

— Ştiu.

Şi aşa îl lăsă să plece. Se arătă generos.

2

Copleşit de tristeţe şi gînduri, Iannis Kapsis stătea la prova, aplecat peste gorgona sculptată care văzuse atîtea cu ochii ei de lemn... Părea şi ea tare îndurerată şi, privind-o, n-ai fi putut spune dacă într-adevăr plîngea ori erau numai stropii valurilor care-o loveau şi alunecau pe chipul ei ca nişte lacrimi. Singuri, amîndoi, se lăsau copleşiţi de amărăciune pentru nenorocirea ce se abătuse asupra lor. În acest ceas, Kapsis nu voia pe nimeni lîngă el. Fie din cauza mîndriei care nu-l părăsea niciodată, fie de ruşine că se găsise cineva să-l învingă. Ori poate din pricina remuşcărilor, căci datorită îngîmfării sale nesocotise temerile cetei şi astfel pieriseră mulţi dintre ai lui, iar Derekas le capturase trei nave. Oricare ar fi fost motivul, în acest ceas voia să fie singur. Cel mult cu gorgona de la prova, care nu scotea o vorbă şi părea că împărtăşeşte durerea ce-l apăsa. Ah, cum să suporte şi să înţeleagă un Iannis Kapsis asemenea catastrofă ? Să fie învins el, neînvinsul, să-şi piardă jumătate din oameni, iar cei rămaşi în viaţă să se înghesuie pe corabia asta ca nişte refugiaţi ? Şi dacă mai trăia încă, asta să se datoreze nu faptului că reuşise să scape, ci bunătăţii vrăjmaşului său ! Cum să socoteşti, cum să judeci aşa ceva ? În loc să-i taie capul şi să i-l înfigă în vîrful catargului, alături de steagul lui, plătindu-i astfel nesocotinţa, să-i dăruiască viaţa şi, cu o corabie, cu oamenii care scăpaseră, să-l lase iarăşi liber pe mări ! Şi nu numai atît : să-i mai dea şi spada lui ! Oricît de duşman i-ar fi fost Derekas, oricît

l-ar fi zdrobit, nu putea spune că nu arătase mărinimie, bunătate, și că datorită purtării lui pline de bunăvoință mai era acum în viață. Un asemenea lucru nu poate fi trecut cu vederea, nici uitat. Dimpotrivă: dacă ești bărbat viteaz și cinstit, ți-l însemni undeva în inimă, să știi că ai de plătit o datorie și să ai grijă să repeți cît trăiești: „Mi-l amintesc..." Asta înseamnă cinste!

Acum se-ndreptau spre Cytera. Marinarii reparau stricăciunile pe care le suferise nava, cîrpeau pînzele arse, strîngeau parîmele și otgoanele. Alții oblojeau răniții. Spălau rănile cu oțet și pucioasă, le bandajau. Nikiforos și căpitanul Tromaras, fratele lui Kapsis, parcă-și plîngeau soarta. Erau posomorîți și furioși. Supravegheau repararea și aranjarea corăbiei, înjurînd și blestemînd întruna. Spuneau că nu pot suporta nenorocirea care-i lovise din cauza nesocotinței lor. Curînd se apropiară de Kapsis, acolo, la prova...

— Încotro mergem? întrebară.

— Comandați voi, le răspunse fără chef.

— Corabia nu suportă asemenea înghesuială, observă căpitanul Tromaras.

— Ce vrei să spui? îl întrerupse Kapsis.

— Ce s-a-ntîmplat, s-a-ntîmplat. Faptele sînt fapte. Să nu stăm însă cu mîinile încrucișate.

— Am zis, comandați voi!

Tromaras aștepta să mai audă încă o dată aceste vorbe, ca să preia comanda și să arate ce este în stare să facă. Gîndea că în două-trei zile fratelui său avea să-i treacă tristețea și atunci urma să redevină conducătorul flotei, corsarul cel îndărătnic în hotărîri și îndrăzneț. De aceea era nevoie să ducă degrabă la îndeplinire ceea ce socotea că e spre binele lor. Dacă se putea, chiar în acea zi. Porunci deci să fie puse la punct tunurile, luă harta, fixă locul unde erau și stabili ruta între Creta și Karpatos, pe urmă la sud de Cipru, pe unde treceau corăbiile levantine cu pelerini pentru Ierusalim. Acum aveau nevoie să captureze o navă, ca să nu mai stea atît de îngrămădiți, și să-nceapă a-și încropi din nou armada. Știa unde puteau să întîlnească o navă de călători. Și mai știa că în starea jalnică în care se aflau era mai înțelept să se țină departe de corăbiile turcești. Cu greu ar fi scos-o la capăt cu ele. Și în ăst timp multe asemenea

corăbii brăzdează aceste mări. Izbucnise războiul între turci și veneții pentru cucerirea Cretei, și dă-i și se vînzoleau, unele ca să bombardeze din larg Retimno și altele marea ei cetate, Herakleion. Apăreau pe neașteptate, parcă pe furiș, și iar o ștergeau, ca să ancoreze în porturile lor sigure. Și ca loc de acostare aveau la îndemînă jumătate din Mediterana. Turcia se întindea pe trei continente. Începea din Egipt, înainta pînă în adîncurile Orientului Mijlociu, cuprindea dinspre Marea Neagră fluviile cele largi ca niște mări ale Europei și ieșea în fața veneților, pe țărmurile sîrbești. Întreaga Peninsulă Balcanică — ce să mai numim țările ! — și Marea Egee se aflau prinse în tentaculele ei. Numai Creta rămînea sub stăpînire venețiană. Nu și Ciprul, care cu optzeci de ani în urmă, în 1570, cunoscuse sălbaticele măceluri ale turcilor. Oriunde ar fi acostat corăbiile turcești, porturile le erau deschise. Căpitanii porturilor și guvernatorii erau oameni de-ai lor. Numai cînd călătoreau nu mai erau în siguranță. De la un capăt la altul al Egeei, pînă jos, la Misir, și pînă în Cipru, se vînzoleau corsarii. Maltezi, sicilieni, catalani, sarazini, franțuji conduși de prinți care socoteau că-i o cinste s-o facă pe tîlharii pe întinsul mărilor, și greci răzvrătiți care luaseră calea apelor ca să respire liberi și să aibă steagul lor. Toți pustiau coastele și orice corabie întîlnită în drum.

Istoria pirateriei în Mediterana e foarte veche. Tot atît de veche ca a celor mai vechi popoare ale sale. Încă din epoca minoică, și chiar mai înainte, năierii fenicieni și carieni prădau navele și țărmurile. Dar răul era încă în față și pentru o vreme a fost oarecum ușor de suportat. Orașele insulelor se fereau de mare și stăpînitorii mărilor, atenieni și mai apoi bizantini, îi urmăreau și-i distrugeau pe corsari. Dar de cînd Manuil Comnenul, la sfîrșitul secolului al doisprezecilea, a desființat privilegiile navelor și a pus dări marine, multe s-au schimbat pe mări. Dezvoltarea flotelor, chiar și a celor comerciale, a fost oprită, și pirateria a găsit astfel cale liberă. Făcea ce voia. Dar nu avea îndrăzneala din ultimul timp. Răul a luat proporții de cînd Veneția a început să decadă și nu mai inspira groază pe mări. Pirații apuseni s-au înmulțit și au început a se ivi și corsari englezi

și olandezi. Toți preferau Mediterana, deoarece, în afară de țărmurile pe care le jefuiau, mai existau și corăbiile cu mărfuri si corăbiile cu pelerini spre Locurile Sfinte.

Cu pelerinii era altă poveste. La Veneția și la Barcelona, precum și în alte porturi însemnate, evreii înființaseră agenții care luau călători pe corăbii ca să-i ducă să se închine la locurile lui Hristos și apoi să-i aducă înapoi. Ca plată încasau de la ei o pungă cu galbeni, dar pe timpul cît dura călătoria nu le asigurau nici hrană, nici așternut. Fiecare călător trebuia să-și ia cu el cele trebuincioase : cuverturi pe care să se culce și alimente din care să gătească ceva ca să-și țină zilele. Din porturile în care aveau să facă escală puteau cumpăra cele de trebuință. Dar tocmai aci era primejdia. Nu era bine ca un pelerin să arate că are bani asupra lui, fiindcă putea fi prădat în timpul somnului, sau chiar înjunghiat. De aceea toți călătorii obișnuiau să se îmbrace în zdrențe, ca niște cerșetori, ca să nu stîrnească pofta hoților. Altă pacoste și asta ! De parcă nu ajungeau furturile, clătinatul corăbiei, vomitatul, păduchii, duhoarea și bolile, pe deasupra mai trebuia să tremuri de teama de a fi jefuit ! Mare e harul tău, Hristoase ! Numai pentru el se chinuiau și-și primejduiau oamenii viața. Cel puțin să fi fost siguri că vor ajunge acolo, pe unde ți-ai purtat pașii, Hristoase ! Însă la Veneția, pe podul Rialto, evreii care aveau agenții nu garantau deloc siguranța călătoriei. Mările colcăiau de pirați. Așa că în timpul unei călătorii nu puteai să știi ce te așteaptă, ce aduce ceasul. Dacă-ți ieșea în cale vreo corabie de-a piraților, puteai ajunge în vreunul din bazarurile din Cairo ori Maroc, să fii vîndut ca sclav, sau puteai fi condamnat ca toată viața să vîslești pe corăbiile corsarilor. Dacă asta putea fi numită viață... Să ți se taie răsuflarea de-atîta vîslit și să ți se înnegrească spinarea de pe urma loviturilor de bici. Să curgă pe tine sudoarea, să-ți iasă mațele din cauza străduaniei și să nu afli la nimeni milă. Și cînd corabia acostează în bîrlogul piraților sau în vreun bazar ca să-și vîndă prăzile, abia s-apuci să faci o scurtă plimbare, doar atît cît să simți că pășești pe pămînt ; pe urmă să fii iar ferecat în lanțuri. Ah, asemenea soartă blestemată să n-o hărăzească nimănui Dumnezeu !

Seara îi prinse înaintînd încet. Şi cum nava trecea pe lîngă coastele Cretei, sentinelele de pe stîncă recunoscură în lumina amurgului flota de corsari şi aprinseră focuri ca să vestească locuitorilor să se baricadeze în cetăţi. Aşa se întîmpla totdeauna în insule, cînd pe mare se ivea vreo armadă corsară. Dar acum măsurile lor de prevedere erau zadarnice, odată ce căpitanul Tromaras, care comanda, nu plănuia să prade ţărmurile, ci căuta să zărească vreo corabie. Să le pice vreun galion fără apărare, ca să-l atace şi să-l captureze. Să se mai micşoreze înghesuiala de pe nava lor, să-şi recapete oamenii curajul şi să-şi înalţe iar, cu mîndrie, flamura. Înainte de-a intra în vreun port, trebuiau să se refacă. Să-i vadă din nou lumea neînvinşi, să nu piardă faima că armada lor e de necucerit, nemuritoare.

În zori întîlniră o corabie englezească, dincolo de Rodos, în larg. Transporta taftale şi mirodenii din India. Tot echipajul chefuia şi bea, deoarece, cum s-a aflat mai apoi, era ziua de naştere a căpitanului. Numai Dumnezeu ştia că pînzele lor erau întinse împotriva vîntului! Nikiforos văzu de departe nava care înainta la întîmplare şi i-o arătă lui Tromaras. Se sfătuiră şi o pîndiră de după o insuliţă stîncoasă. Cînd au atacat, i-au luat prin surprindere. Marinarii, înspăimîntaţi, îşi băgau capul în butoaiele cu apă ca să se dezmeticească. Dar era prea tîrziu. Corabia lui Kapsis le ieşi înainte, le tăie drumul, îi abordă. Totul se petrecu cît ai clipi din ochi. Ceata se revărsă pe puntea corăbiei englezeşti, puse stăpînire pe ea. Aveau nevoie de o asemenea victorie ca să prindă din nou curaj. Tromaras preluă comanda vasului capturat.

Kapsis păru că-şi revine. „Hai înainte..." îşi spuse lui însuşi, şi se duse în mijlocul oamenilor. Porunci să acosteze pe ţărmul pustiu al insulei şi acolo să-i debarce pe marinarii echipajului străin. Kapsis nu putea uita cum se purtase Derekas cu el, şi acest lucru îl influenţa.

— Nu sîntem ucigaşi! strigă alor săi, care se mirau.

Se-ntoarseră aşadar la Rodos şi-i debarcară pe cei care nu le erau de trebuinţă. De-acolo nu aveau decît să se ducă încotro voiau. Însufleţiţi, îşi înălţară steagul pe catargul navei englezeşti şi se-ndreptară spre insula Milo, ca să vîndă

mărfurile capturate şi să facă rost de tunuri, ca să armeze şi această navă aşa cum se cuvenea, transformînd-o în corabie de corsari.

Pe vremea aceea Milo era unul din puţinele bazare ale Mediteranei. Pe hărţi părea un găinaţ de pasăre, dar fie pentru că avea cel mai mare port natural din Marea Egee, în stare să adăpostească cu uşurinţă o mie de nave, fie din cauză că producea pietre de moară şi sulf, ori pentru că avea ape fierbinţi care izvorau aburinde din pămîntul ei şi tămăduiau tot felul de boli, oricare ar fi fost pricina, în insulă se făceau fel de fel de alişverişuri [1], se vînzoleau o mulţime de oameni. Veneau mulţi străini. Unii pentru afaceri, alţii pentru tratament. Pînă şi şerpii ei cei roşii — fără pereche în prepararea medicamentelor şi leacurilor — aveau mare căutare, şi veneau oameni din locuri depărtate ca să-i cumpere, plătind bani grei. Dar acest continuu du-te-vino se datora în primul rînd piraţilor şi revînzătorilor. Pe insula aceasta, corsarii îşi aduceau şi îşi vindeau prăzile. Mari negustori din Neapole, Smyrna, Kefalonia le tîrguiau şi le încărcau pe corăbii, fără să fie siguri dacă în timpul călătoriei nu vor fi jefuiţi de aceiaşi corsari, şi astfel nevoiţi să se întoarcă din nou aici ca să le recumpere.

Datorită acestor afaceri era firesc ca insula să prospere. Banii curgeau gîrlă, mai ales în Zefiria, oraşul insulei, aflat în mijlocul potcoavei pe care o alcătuia portul. Se clădiră case cu două şi trei caturi, acoperite cu piatră ponce, cu coloane de marmură care susţineau balcoanele şi cu chenare meşteşugit sculptate în jurul porţilor şi ferestrelor. Caldarîmul acoperit cu marmură răsuna de zgomotul paşilor, de parcă mereu ar fi galopat pe-acolo cai. Pe fiecare stradă era cîte o biserică. Cea mai mare era biserica Maicii Domnului Portaitisa, cu şapte clopote în clopotniţa cea înaltă, urmată de biserica Maicii Domnului din cetate, care fusese clădită în urmă cu cinci sute de ani. În Zefiria se găseau şi magazine încăpătoare, pline cu toate bunătăţile lumii, cîrciumi spaţioase în care plutea fumul narghilelelor şi unde în amurg se spuneau „naklia" — poveşti cu tîlc. În apropiere se aflau hanurile pentru străini, unele strălucind de curăţenie, altele mişunînd de ploşniţe şi, în sfîrşit, departe de locuinţe, casele cu

[1] Afaceri, tranzacţii comerciale (turc.).

tîrfe care-i uşurau pe piraţii cei fioroşi şi pe călători de punga cu bani purtată la cingătoare. Le mergea bine, bărbaţii veneau. Săptămîni şi luni pe mare, dornici şi flămînzi de dragoste, soseau ca nişte orbi şi se repezeau încotro vedeau femei, oricum ar fi fost ele. Şi aşa, numărul femeilor stricate creştea, veneau levantine şi femei din alte părţi să facă avere aici.

Kapsis, cu cele două corăbii, ancoră în spatele insulei, într-un mic golf numit Pollonia, la un pas de insula Kimolos. Acolo ancorau adeseori corsarii şi, după ce se odihneau, porneau din nou la drum. Era locul de unde plecau piraţii. Porunci aşadar să se strîngă pînzele, să se facă curăţenie şi trimise pe doi din oamenii lui, care făceau pe scribii, să se ducă cu nişte cărăuşi în oraş, să-i afle pe negustători şi să-i aducă pe vas ca să le vîndă mărfurile capturate şi pe urmă să cumpere ce aveau nevoie. Aşa se şi întîmplă. Scribii se-ntoarseră după prînz cu doi kefaloniţi care se tîrguiră şi cumpărară marfa. În ziua următoare, sîmbătă, negustorii o încărcară pe corăbiile pe care le navlosiseră [1]. Duminică toate treburile erau terminate. Atunci, înainte de a se lumina, Kapsis se hotărî să-şi schimbe hainele şi, împreună cu Nikiforos şi alţi trei viteji din ceata lui, să meargă în oraş şi să petreacă duminica aşa cum se cuvenea.

— Măi, să nu puneţi nimic în gură, le spuse, ca să luăm anafură de la biserică.

Ceilalţi îl ascultară. Se spălară şi-şi schimbară veşmintele. Vracă [2], ilic, basma şi brîu nefolosite de mult, aşa că arătau curate, chiar dacă nu erau. Se bucurau corsarii că vor merge împreună cu căpetenia lor printre oameni. Între timp, în întreaga Milo se răspîndise vestea că acostaseră corăbiile lui Kapsis. Şi din ceas în ceas îl aşteptau în oraş. Unii cu drag şi cu admiraţie tăinuită, alţii cu nelinişte şi antipatie. După cum judeca fiecare lucrurile. Pe atunci, cele mai multe insule din Egee trăiau sub porunca sultanului. Însă robia turcească n-o simţeau atît de tare ca raialele de pe uscat. Nu aveau voievozi sau guvernatori turci care să le stea mereu pe cap ; ci doar obligaţia să plătească în fiecare an dări grele kapudan-paşalelor [3] care trimeteau încasatori să le

[1] Închiriaseră (cuvînt grec preluat şi de limba română, folosit numai în cazul închirierilor de nave).

[2] Pantalon larg, specific insularilor din Marea Egee.

[3] Amirali (turc.).

adune. Gemeau insulele pînă să strîngă dările. Şi de îndată ce corăbiile turceşti plecau cu ele, flotele de corsari le ieşeau înainte ceva mai încolo şi le uşurau de bănetul adunat. Corsarii greci îi răzbunau astfel pe insularii înrobiţi. Şi dintre toţi grecii care cutreierau mările, Kapsis era cel mai viteaz. Curajos, neînfricat, se avînta în luptă şi învingea. De aceea mulţi îl admirau, îl iubeau. Cu el îi înspăimîntau pe turci cînd se-ntîmpla să vină să le ia copiii. Pentru că deşi se dăduse un firman al Porţii că adunatul copiilor încetase, nici un părinte nu era atît de naiv încît să-i dea crezare. Mereu se auzea că spahii s-au arătat undeva şi au înşfăcat băieţi şi fete frumoase, şi mereu alte mame îşi plîngeau odraslele răpite. Cînd era vorba de-o asemenea năpastă, Kapsis nu rămînea cu braţele încrucişate ; o dovedise. Aşa, în războiul început de Turcia în urmă cu cîţiva ani împotriva Cretei, cînd veneţienii se repezeau asupra insulelor Ciclade şi înrolau cu forţa flăcăi şi bărbaţi ca să lupte de partea lor, că nu erau destui, Kapsis li se ridicase împotrivă şi le stricase socotelile. Armada lui îi secerase pe veneţieni, eliberîndu-i pe greci. Pentru toate acestea, mulţi se jurau pe numele lui. Dar erau şi dintre cei care nu-l înghiţeau ; ziceau că prea se vîra în ochii kapudan-paşalelor, că îi înfuria, iar aceştia se răzbunau asupra nefericitelor insule, pentru că, chipurile, erau mulţi insulari care-l ajutau cînd debarca pe ascuns. Dar cine dintre cei care se joacă cu focul şi răscoala a găsit dreptate la toţi, ca să găsească şi el ? O ştia şi nu se supăra. Însă se ferea.

În zori, întîlniră pe drum preoţi catolici. Se duceau la biserica lor. I se urcă sîngele la cap cînd îi văzu. Îşi aminti dintr-o dată de anii copilăriei, acolo, la Lidoriki, cînd se ducea duminica la liturghie cu toţi ai casei şi auzea pomenindu-se numele Patriarhului, la scoaterea Sfintelor Daruri ; acum nu putea să vadă popime de altă religie slujind liturghia pentru greci. Şi acesta era unul din semnele robiei : cîştig al paşalelor. Iezuiţii cunoşteau marea slăbiciune a turcilor pentru bani, aşa că-i plăteau şi înălţau biserici de-ale lor în insule. Începură să promită grecilor că dacă vor deveni papistaşi, vor putea emigra uşor, dacă într-o zi ar vrea să scape de mînia turcilor. Ajunseseră să numească şi episcopi de-ai lor în insule. „Sărmană Grecie, ce pătimeşti !" se revolta Kapsis.

Intrară în Zefiria la ceasul cînd în biserică se citea Apostolul. Găsiră uliţele pustii. Cafenelele închise. La fel şi bordelurile, pînă la terminarea liturghiei. Aveau obloanele trase, porţile zăvorîte. Kapsis şi însoţitorii lui se duseră drept la catedrală, la Maica Domnului Portaitisa. Intrară respectuoşi, aprinseră lumînări şi se închinară. Stătură în spate, lîngă masa unde se vînd lumînări. Dar toţi îl recunoscură, şi un murmur străbătu biserica. Oamenii se-ntorceau şi-l priveau pe furiş. Auzi şi episcopul şi, din altar, se uită şi el ca să-l cunoască. Îl vedea pentru prima oară pe Kapsis : modest în purtări, cu ochii plecaţi, asemeni unei fecioare pe care fratele o scoate la plimbare. Numai după un timp tînărul şi-a aţintit privirea sub amvon. O fată îi atrăsese atenţia. Purta veşminte bogate, de catifea, şi avea un lanţ de aur la gît. Părea foarte tînără, dar se împlinise şi era fragedă ca o chitră, cu obraji rozalii ca petala trandafirului. Ochii îi erau albaştri, părul galben, ca un rîu de miere. Avea vreo treisprezece ani. Lîngă ea stăteau maică-sa şi doica. Kapsis voia să se roage şi să fie atent la psalmodieri, dar nu-şi putea lua ochii de la frumoasa copilă. Curînd fata se-ntoarse şi privirile li se-ntîlniră. Se înroşi de parcă greşise cu ceva şi nu se mai uită spre el. Liturghia se termină, fata plecă cu maică-sa şi doica. Dar Kapsis tot la ea se gîndea. Întrebă şi i se spuse că era unica fiică a lui Armenis, marele arhonte căruia turcii îi încredinţaseră să dea actele trebuitoare corăbiilor străine, paşapoarte grecilor, şi să se ocupe de toate ordinele şi documentele portuare. Fata se numea Leludo [1]. Numele i se potrivea. Pentru că semăna cu o floare al cărei parfum nu fusese mirosit de nimeni. Kapsis află unde locuia. Şi înainte de masă îşi slobozi oamenii să meargă care încotro voia. Lui Nikiforos îi porunci să se ocupe de armarea corăbiei capturate, iar el, numai cu un tovarăş de vîrsta lui, porni spre locuinţa copilei. Se aşezară la pîndă în uliţa pustie, sub o poartă. Îndată ce o văzu ieşind în fugă, îndreptîndu-se spre o vecină, Kapsis se repezi şi îi tăie calea. O trase sub un balcon şi, cu braţele întinse, o împiedică să plece. Ea, deşi era o copilă, avea deja minte de femeie. Văzu dorul, patima aprinsă din ochii lui. Se gîndi că dacă el va vrea, nu-i va

[1] Vine de la *louloudi* (gr.), floare.

putea scăpa. Dacă ar fi strigat, ar fi fost şi mai rău. I-ar fi stîrnit îndărătnicia. Dealtfel, la dînsul totul o atrăgea. Era frumos, zvelt şi tînăr. Cu păr negru, creţ, cu ochi ca două peceţi aurii umbrite de gene dese, cu buze picurînd de dulceaţă. Ce putea să-i displacă la el ca să-l respingă, să nu se simtă fermecată? Şi purtarea lui, purtarea unui tînăr stăpînit de dragoste şi care nu are nici o speranţă s-o ia de nevastă cum s-ar fi cuvenit, nu avea nimic rău.

— Îmi placi, îi şopti flăcăul.

Şi ea, cuprinsă de tulburare între braţele lui, îi răspunse:

— Şi dumneata mie.

Toate se petrecură repede, înainte ca cineva să se arate pe uliţă. Erau îngrijoraţi, chiar dacă prietenul lui Kapsis stătea de pază. Fata se gîndi la viaţa care o aştepta şi, făcîndu-şi curaj, în ciuda minţii sale fragede, urmă:

— Ştiu cine eşti. De mă vei răpi acum, maică-mea va muri de inimă rea. Şi asta n-o vreau. Îţi dau cuvîntul că n-am să mă mărit cu alt bărbat. Du-te, să mai treacă cîţiva ani, şi eu am să te-aştept să vii să mă iei. Să se vadă atunci că şi eu te vreau şi că te-am urmat din toată inima.

Vorbele ei îi plăcură, îl uimiră. Nu se aştepta la asemenea purtare caldă şi înţeleaptă de la o copilă. O stimă şi se simţi dezarmat. Se gîndi că o astfel de fată trebuie cîştigată cu totul, cu sufletul întreg. Se temu să nu facă vreo greşeală şi-i primi propunerea.

— Bine, îi spuse. Voi veni numai să te văd, din cînd în cînd... Noaptea şi pe ascuns. Fluieratul meu va fi semnalul.

Fata încuviinţă zîmbind. Tremura, sprijinită de zid. Şi-ndată îi şopti:

— Acum, pleacă...

El, ţinînd-o între braţele sale ca între gratii şi sorbind-o din ochi ca îmbătat, îşi apropie deodată buzele de gura ei şi o sărută. Sărutarea le tăie răsuflarea. Era ca o pecete grea pusă pe vieţile lor şi le rămase întipărită adînc în suflet. Apoi, cu acelaşi avînt, Iannis o porni în goană pe uliţă, spre tovarăşul său. Numai pentru o clipă se-ntoarse şi o privi: Leludo ieşise din ascunzătoare şi, ca ameţită de cele petrecute pe neaşteptate în viaţa ei, îl privea la rîndu-i.

— Ai grijă... îi şopti.

Și se despărțiră.

În ziua aceea, Kapsis parcă nu călca pe pămînt. Zbura ca o pasăre, făcea salturi ca un delfin ce iese jucăuș din mare, fără să atingă valurile, părînd că plutește peste spuma lor. Atît de mult se bucura că o cunoscuse pe copila aceea și că fusese cuprins de dragoste. Primăvara cînta în el. Uită și de înfrîngerea pe care o suferiseră și de armarea corăbiei noi și de multe altele. Frumos lucru e să te simți copleșit de dragoste! Ai alte doruri, și sufletul îți cîntă ca o privighetoare, îți susură ca un izvor curat. Viața îți este ca o auroră.

Cum de a dat peste el, așa, pe neașteptate, binele ăsta, ca o minune? Minune făcută de cei douăzeci și patru de ani ai săi. Fluierînd vesel, porni împreună cu prietenul său să se întîlnească cu ceilalți tovarăși din ceată. Întîlnirea urma să aibă loc într-una din marile prăvălii unde se vindea salep și rachiu. Pe drum se nimeri să asiste la o întîmplare care-l impresionă. Un grup de băieți, prieteni între dînșii, scuipau și goneau un altul care voia să vină cu ei, parcă cerșindu-le bunăvoința. Îi spuneau ceva despre tatăl lui, îl înjurau. Se înfuriară tot mai mult și pînă la urmă se aruncară asupra lui și începură să-l bată cu sălbăticie. Și băiatul era ca o copilă rănită, și se zbătea, dar nu de durere, ci de rușine și suferință. Să-i plîngi de milă, nu alta! Kapsis se repezi să-l scape, tîrîndu-l și pe însoțitorul lui.

— De ce-l loviți, măi? strigă copiilor.

Și ei, copii de nici zece ani, huimanale de port, răspunseră:

— Taică-său e denunțător de-al veneților. Harizanis îl cheamă. Să se ducă cu el. Nu vrem nemernici printre noi.

Îi povestiră ce-i cu băiatul. Taică-său se angajase pe-o corabie dintr-o flotă venețiană, se vînduse veneților, le destăinuia golfurile tainice unde ancorau barcazurile grecilor care se răsculau împotriva turcilor. Era un trădător, complice cu vrăjmașii, cu cei care îi atacau pe greci.

— Și băiatul ce vină are? întrebă Kapsis.

— E fiul lui! răspunse tăios unul dintre copii.

Corsarul văzu cît de adînc le pătrunsese în suflete disprețul față de cei „vînduți" și familiile lor. Înțelese și sufe-

rința băiatului, care vedea că pe insula unde se născuse nu mai era loc pentru el.

— Măi, vrei să vii cu mine? îl întrebă. Ca gabier[1]?

Și copilul, care înțelesese cine era, răspunse:

— Sigur. Numai să mă duc acasă să-i spun și maică-mi.

Așa se făcu că Iannis Kapsis îl luă pe Lukis, fiul denunțătorului Harizanis, în flota lui. Cum avea să-l oprească maică-sa? Mai bine să fie alintat de corsari decît să se prăpădească de rușine printre ai lui. Era destul c-o disprețuiau pe ea.

Totuși, înainte de-a se reîntoarce la Pollonia, unde-i așteptau cele două corăbii, merseră la localul în care urmau să se întîlnească cu ceilalți flăcăi din ceată. Intrară, priviră în jur, dar ei nu se arătaseră încă. Pe unde vagabondau, ce trucuri foloseau oare femeile ca să-i mai rețină?

Îndată ce intrară în local, se stîrni un murmur. Patronul alergă să le pregătească o masă potrivită. Și Lukis se mîndrea nevoie mare că se afla împreună cu Kapsis. Dar acestuia nu-i plăcea să-și dea aere. Înaintă modest, se așeză pe o sofa lîngă prietenul său; Lukis luă loc ceva mai încolo. Comandară amîndoi rachiu și un sirop pentru băiat. Pe scaune ori pe sofale stăteau o mulțime de bărbați; unii se-nveseleau bînd rachiu și mîncînd caracatiță afumată, țîri sau brînză de burduf, alții sorbeau salep cald sau ceai de salvie. Cei mai mulți fumau narghilele sau trabucuri, scoțînd fum ca niște tămîierniță. Localul duhnea de-atîtea mirosuri. Fripturi gustoase se rumeneau pe cărbuni, împrăștiind în încăpere miros de untură arsă, salepurile răspîndeau aromă de scorțișoară, ceaiurile de mentă parfum, tuburile narghilelelor fumegau ca niște hornuri, și toate laolaltă se amestecau cu răsuflarea oamenilor, deveneau duhoare, afumînd localul și făcînd aerul greu de respirat. Domnea mare gălăgie pînă să înceapă nakliul. Atunci toți vor înceta să mai vorbească și nu se va mai auzi decît gunguritul[2] narghilelelor și vocea povestitorului, repetînd vechea poveste. Pînă și tabiul[3], ca-

[1] Marinar care execută manevra velelor, a vergelor sau face serviciul de veghe pe gabie.

[2] Cînd funcționează, narghileaua face un zgomot caracteristic, asemănător cu gunguritul unui porumbel.

[3] Cel care pregătește cafeaua.

re-şi avea ibricele şi tăvile pe pirostrii, după despărţitura de zăbrele, îşi va înceta lucrul, ca să nu-l stinghereasc㠄 pe povestitor. Toţi arătau mare respect pentru poveste, chiar dacă îi ştiau subiectul, îi cunoşteau sfîrşitul şi o mai auziseră de zece ori. Dealtfel, povestitorul, datorită talentului său, reuşea să facă nakliul ca nou, adăugîndu-i distihuri meşteşugite şi părţi din alte povestiri. Te bucurai de arta lui. Sosi acel ceas. Un cîntăreţ din liră urcă pe un fel de estradă din lemn sculptat, anume făcută în mijlocul localului, şi cîntă o melodie ca să anunţe apariţia lui Serifos, renumitul povestitor. Se arătă şi acesta şi începu să povestească. Doamne, cu cîtă dulceaţă mai povestea ! Tocmai atunci intrară şi oamenii lui Kapsis. El îi văzu şi le făcu semn să se aşeze, să tacă mîlc şi să asculte povestea. Însă nu era nevoie să-i îndemne, pentru că povestitorul îi învălui şi pe ei, de la primele vorbe, cu vraja artei sale. Povestea despre un tînăr care avea o iubită şi de dragul ei străbătea codri şi munţi, cobora în adîncurile mării ca să-i adune coraliile sirenelor, şi făcea orice pentru fata dragă, ca s-o păstreze numai pentru el... Cum se mai pricepea Serifos să redea toate acestea în povestirea lui ! Cu ce strigăte, cu ce glas !... Imita pînă şi cîntul privighetorilor şi vuietul vîntului... Te transporta de pe locul tău acolo, departe, unde povestea îşi flutura aripile. Te făcea alt om, te elibera de griji şi de necazuri, de suferinţele vieţii. Te făcea fericit. Ah, de cîte minunăţii se lipsesc cei care călătoresc pe mările sterpe, departe de bucuriile uscatului ! De unde să aibă un asemenea meşter care să le înmoaie din cînd în cînd sufletul cu frumosul lui nakli... Kapsis a fost vrăjit de farmecul povestirii. Ascultîndu-l, era fericit. Un gînd i se cuibări în minte.

— Măi, se-ntoarse şi le şopti palikarilor[1] săi, vom pleca de aici fără pradă ? Ce fel de corsari sîntem ? De rîs ?

Ceilalţi îl priviră miraţi.

— Încotro baţi ? Spune !

— Vom lua ceva de-aici.

— Porunceşte !

— Nakliul, măi, nakliul !...

Aşa au şi făcut. Pe înserate l-au pîndit pe Serifos pe o ulicioară şi l-au luat pe sus. L-au dus peşcheş pe corabie.

[1] Viteji (gr.).

3

Cînd te apucă norocul, nu te mai lasă. Dacă ţi-a surîs o dată, pentru multă vreme toate îţi vor merge din plin. Cu o singură aruncătură de năvod ai să scoţi întruna peşti. Dar şi dacă se-ntoarce foaia, atunci s-a terminat: ai să te rostogoleşti fără oprire, pînă ai să cazi pe metereze. Lui Kapsis i-a surîs norocul. Din primăvara aceea cînd venise la Milo toate îi reuşeau. De parcă dragostea pentru fata pe care o văzuse la biserică, pentru Leludo a lui, îi adusese noroc. Şi Serifos, cu frumoasele lui poveşti, îi încînta pe corăbieri, îi făcea să-şi uite necazurile. Toate mergeau strună. Kapsis dobîndea tot ce voia. În numai cinci luni prădaseră douăsprezece corăbii. Nouă deveniseră ale lor. O adevărată flotă, ce-şi flutura flamurile asemeni unui stol de păsări. Fiecare dintre vitejii lui de frunte comanda cîte o corabie. Ceata îşi spori şi ea rîndurile. Stăpîni de nave din Imvros şi Tasos, pe care kapudan-paşa îi distrusese, se refugiaseră la Kapsis ca să afle o soartă mai bună. Aduseseră în armada lui experienţa şi credinţa lor. Şi acesta era lucrul cel mai de seamă: avea bărbaţi capabili, lupi de mare îndrăzneţi, dornici să se răzbune. Îl ajutau cu folos pe Kapsis. Dar şi el îi mulţumea, nicicînd nu le dădea prilej să se plîngă. Împărţea prăzile cu dreptate, după vrednicia fiecăruia şi după timpul care trecuse de cînd intrase în ceată. Se purta frumos, cinstit. Cît despre aleanurile inimii, pentru dorul de casă şi chinurile dragostei, aveau poveştile lui Serifos. Îl luau de pe o corabie pe alta şi-l puneau să le răcorească inimile cu măiestria lui, iar alteori să le tulbure voluptuos dorul ascuns pentru vreo femeie. Mai ştia el şi altfel de povestiri — îndrăzneţe, nerușinate, porcoase, despre drăgostiri în aşternuturi — ce tulburau ceata şi făceau ca mîinile să pipăie părţile de jos.

Serifos se obişnui repede. Nu-i părea rău că-l răpiseră şi nu se simţea prizonier. Se bucura că-l respectau şi-l chemau pe fiecare navă. Dealtfel, se vedea că avea aventura în sînge. Altminteri nu şi-ar fi presărat povestirile cu atîtea fapte de vitejie şi, uneori, i s-ar fi întîmplat să fie copleşit de tristeţe. „A, viaţa trebuie s-o iei aşa cum este", filozofa el. Şi, povestind, era mulţumit oriunde s-ar fi aflat; numai

să fie ascultat cu atenție de cei din jurul lui și să aibă mastică de Hios[1] să mestece. „Îmi parfumează vorbirea", se justifica pentru faptul că atunci cînd nu povestea mesteca deseori mastică.

Kapsis se simțea bine în tovărășia lui. Ca să-i facă plăcere, îi pregătea el însuși siropuri de gutui și din rădăcină de piper, bune pe timp de arșiță ori furtună. În felul acesta îi arăta stima pe care o nutrea pentru arta lui.

Dar vară ca aceea mai bine să nu fie! Egeea dogorea, apele îi clocoteau de-ai fi zis că în adîncurile ei ard focuri. Lunile se scurgeau una după alta, trecu și iulie, dar căldurile nu se potoleau. Nu se mai pomenise asemenea năpastă. Lumea se sufoca, cerul ardea, se umfla, încît gîndeai că se va întîmpla o nenorocire, altfel nu se putea. Și, într-adevăr, așa se petrecură lucrurile. Mai bine să nu vadă omul asemenea prăpăd de nedescris!

În noaptea de zece septembrie, vulcanul de pe insula Thera[2] începu să dea semne de mare mînie. Scotea fum cafeniu și flăcări iuți care zburau ca niște păsări speriate. Ceas de ceas aceste semne se înmulțeau, arătau ce se va întîmpla. Dar nimeni nu-și închipuia cît de mare va fi catastrofa. Fierberea asta înceată ținu patru zile. Și de Ziua Crucii veni prăpădul, în Egee se deschise iadul. Bocaportele[3] vulcanului explodară și odată cu lava se revărsă prăpădul. Măruntaiele pămîntului mugeau, gîlgîind, și își vărsau lava încinsă. Zguduiau temeliile insulelor: Thera, Anafi, Sikinos, Astipálea. Răul făcea ravagii pînă și în Creta, Moreas și Asia Mică. Țărmurile tremurau ca apucate de friguri. O parte din Thera se scufundă, deveni ca o semilună, și-n deschizătura ce se făcuse se ivi, asemeni unui ochi printre spume, o insuliță de cenușă purpurie. Dar nici gînd să se potolească prăpădul. Stînci uriașe se sfărîmau și se prăbușeau, tîrînd în rostogolirea lor case, mănăstiri singuratice, mori, sate întregi cu locuitorii lor. Și printre bubuiturile și prăbușirea stîncilor auzeai, cînd se prăvălea pămîntul, oameni jeluindu-se, răcnind și zbătîndu-se, animale urlînd înnebunite.

---

[1] Din rășina aromatică a arbustului de mastică se face atît cunoscuta băutură, cît și o gumă de mestecat foarte parfumată.

[2] Altfel numită Santorini.

[3] Capacele care acoperă gurile tunurilor pe corăbii.

Un suflet îl chema în ajutor pe celălalt. Dar atunci era domnia lui „scape cine poate". Vedeai insulele învăluite în giulgiuri de flăcări, cerurile cufundate-n pucioasă și nori de fum și te cuprindea disperarea : nicăieri nu vedeai vreo ieșire, n-aveai de unde aștepta milă și mîntuire. De parcă pierise Dumnezeu. Nici să respiri nu puteai. Cenușa otrăvită îți astupa nările. Te sufocai. Și asta n-a ținut o zi, două sau cinci. Ci două săptămîni și jumătate, zi și noapte. Peștii ieșiră pe uscat, șerpii și iepurii înspăimîntați se aruncau în valuri să se salveze, în marea clocotindă. Înnebuniră și oamenii, nu mai puteau să reziste. De deznădejde își sfîșiau obrajii. Ridicau icoanele căzute și se rugau stînd în genunchi pe cenușa fierbinte, ca să se arate Dumnezeu și să-i vadă, să se îndure de ei.

Cînd nenorocirea se sfîrși și navele se apropiară de Thera, străinii rămaseră uimiți de cele ce vedeau : pe cheiuri, corăbii cu oameni împietriți, arși de lava clocotită, mori de vînt cu aripi carbonizate, asemeni unor mîini întinse care cereau ajutor, broaște țestoase urcate pe crengile unor smochini sălbateci, stînd ghemuite acolo și, de groază, neîndrăznind să coboare... Nu se auzea nici ciripit de păsări, nici behăit de oi. Toate se ascundeau înspăimîntate. Nu se auzea bîzîit de muscă, nici binecuvîntata picurare a apei. Nimic. Viile pieriseră sub cenușă, fluturii, sufocați de miasmele otrăvite, își curmaseră zborul. Trebuia luat totul de la început.

În primele zile ale prăpădului, în ajunul erupției, s-a întîmplat ca flota lui Kapsis să se afle în preajma insulei Anafi. Simțiră zbuciumul, umflarea mării, văzură cerul încingîndu-se. Căutară cîteva golfulețe mai liniștite și așteptară să se potolească prăpădul. Parcă știau ce aveau să întîlnească mai încolo, ca să-și continue drumul ? Așa, ancorați în larg, le văzură pe toate, le trăiră. Pe una din nave aveau trei călugări de la Sfîntul Munte, pe care trebuiau să-i ducă cît mai aproape de Locurile Sfinte. Spuneau că nenorocirea asta e o lecție pe care Dumnezeu o dă insulelor Ciclade, pentru că mulți dintre locuitorii lor îl renegaseră și îmbrățișaseră erezia Papei ; prăpădul era un semn al Domnului pentru cei care-și încălcaseră credința, ca să-i facă să se întoarcă la religia lor ortodoxă. Așa tălmăceau călugării cele întîmplate și prinseră a însemna cu exactitate totul : „În anul de grație 1650, la zece septembrie..."

Cu cît îi asculta, cu-atît mai mult se minuna Kapsis. Nu-i putea intra în cap că Dumnezeu cînd se înfurie dă drumul unei mînii atît de năpraznice, că atunci cînd izbucneşte nu se mai îndură de nimic, nu lasă nimic în picioare, nici piatră pe piatră. Dacă sufletul lui era atît de sălbatec, însemna că, în comparaţie cu el, şi cei mai fioroşi piraţi, cu toate păcatele lor, erau nişte îngeraşi. Şi pentru că se temea că astfel de gînduri îl fac nelegiuit şi defăimător al celor sfinte, lucru pe care nu-l voia, îi lăsa pe călugări să stea de vorbă cu cei care le dădeau crezare, iar el îl chema pe Serifos ca să-i spună un dulce nakli şi să-i aline dorul. Se gîndea mereu la Leludo. Şi prinse a socoti cînd va debarca la Milo s-o vadă şi să i se bucure inima.

Aşa era sufletul lui. Purta cu el, oriunde se afla, iubirile, dorul arzător. Îl stăpînea amintirea şi grija lor. Semăna cu un barcaz[1] care a pornit din portul patriei, dar pe care o frînghie solidă îl ţine legat de chei şi, oricît ai slobozi-o, putea fi tras înapoi de-o mînă oarecare, putea fi readus acolo de unde plecase. Iată, erau şase ani de cînd părăsise casa părintească, dar mintea lui se tot întorcea acolo. La fiecare şase luni alţi corsari îşi părăseau neamurile şi căminele, aruncînd în urma lor piatra cea neagră a uitării. El însă nu-i putea uita pe cei dragi. Gîndul îi era mereu la părinţi şi fraţi, la bunici, la celelalte rubedenii. Uneori îl întreba pe frate-său, pe căpitanul Tromaras, ce s-o fi întîmplat cu ei... Şi pomenea de grădină, de stînă, de cîinele care le păzea casa. Dar ce răspuns îi putea da Tromaras odată ce plecase de-acasă cu mult înaintea lui? Străbătea mările de aproape douăzeci de ani. Cu vorbele lui, îi aprindea doar lumînarea dorului, îl făcea să suspine adînc şi să-l certe :

— Lasă-le, măi... Ce le tot scormoneşti...

Dar în sinea sa, Tromaras încerca şi el să-şi amintească cîte ceva. Pînă la urmă se sfătuiră şi, pe ascuns, trimiseră veste bătrînilor cum că acela dintre cei şase fraţi ai lor care vrea să trăiască pe mare, împreună cu ei, să vină să-i întîlnească unde vor hotărî. Primiră răspuns că va veni Nikolis, mezinul, şi se-nţeleseră să se-ntîlnească la Monemvasia, de Sînt-Dumitru. Flăcăul ajunse la locul hotărît tocmai cînd i

[1] Barcă mare, din lemn, care navighează cu pînze sau remorcată.

se termina mămăliga și brînza de burduf din desagă. Nici nu apucă să întrebe pe-acolo dacă se arătaseră. Sub stîncacetate, Kapsis își ancorase, în umbră, una din nave și-l aștepta. De îndată ce-l zări, se repezi în goană spre frate-său, de parcă avea aripi. Îi ieși în întîmpinare. Îl recunoscu, deși îl mijise mustața. Îl îmbrățișă cu drag și bucurie. Se plimbară două ceasuri ca să vadă împreună insula stîncoasă care era cetate bizantină. Pe urmă îl duse la flota ancorată în larg, unde-l aștepta Tromaras. Pînă în miez de noapte l-au tot întrebat de părinți, de frați, de casă. Voiau să afle vești despre verișoare : care dintre ele se măritaseră, care se călugăriseră la mănăstirea Varnakova [1] ; care dintre ai lor se răsculaseră împotriva asupririi turcești și luaseră calea munților ; ce făceau unchii, dacă mai aveau vite... ce făcea aiuritul neamului lor, bârba [2] Mironas, care era somnambul și știa să vorbească sălbătăciunilor...

— E așa cum îl știți și chiar mai rău, le spuse frățiorul.

Le povesti ultimele lui năzbîtii, care dovedeau că bătrînul o luase razna de-a binelea. Că vedea — după cum spunea — sfinți cu aripi, zburînd deasupra teilor și platanilor, spălîndu-și ciorapii în rîu și poruncindu-i ce să facă. Se scula nopțile și umbla așa, adormit. Se ducea singur prin văile împădurite, se ascundea prin tufișuri și deprindea graiul sălbătăciunilor și ciripitul păsărilor. Învăța să înțeleagă fiecare strigăt, ciripit, urlet. Știa cînd animalele vorbeau între ele despre hrană, despre împerechere, despre ploile ce vor veni sau despre moarte. Și reușea să scoată și el aceleași sunete, să le păcălească, făcîndu-le să se apropie de dînsul. Se învățaseră cu el, nu se mai temeau. Veveritele i se urcau pe umeri și potîrnichile îi ciuguleau semințe din palmă. Vulpile se culcau și adormeau la picioarele lui. Cîțiva consăteni pîndiseră în pădure și văzuseră toate acestea cu ochii lor. Văzuseră și spuseseră și altora. Bârba Mironas era în stare să audă pînă și șoaptele broaștelor țestoase ori tusea aricilor, și putea atrage lîngă sine aceste vietăți. Dar nu cu șiretenie, cu vrăjelăciune, ci cu bunătate și blîndețe. Cînd sălbătăciunile se apropiau de el, le mîngîia cu drag... Și ele stăteau. Așa povesteau cei care-l văzuseră în asemenea clipe.

[1] Veche mănăstire bizantină din Dorida.
[2] Unchi (gr.).

— Se spune că în neamul nostru, cu ani în urmă, am mai avut un aiurit, își aminti Tromaras, căruia veștile pe care le auzea de la frate-său îi păreau cam anapoda. Cred că era unchiul străbunicului nostru.

Și unul dintre scribii care-i însoțea la acel ceas găsi îndată explicația :

— Se poate. Asemenea ciudățenii se moștenesc uneori.

— Atunci bine că unchiul n-a avut copii, zise Tromaras și se făcu că-și scuipă în sîn.

Dar Kapsis îl contrazise :

— De ce, măi ? Socoți că-i rău să poți vedea sfinți zburînd ? Și să-ți grăiască sălbăticiunile ? Măcar de ni s-ar întîmpla și nouă așa ceva !

Dar fratele mai mare nu-i răspunse. Nu avea ce să zică. Observînd că stelele fuseseră acoperite de nori, porunci să se strîngă pînzele mici, numite focuri.

Viața de corsar are bucurii, dar și necazuri. Uneori le pui pe cîntar și nu știi care trage mai greu. Te cuprinde dorința să părăsești marea și să te-ntorci printre oameni, pe uscat ; să te bucuri de cele ce se află acolo. Așa gîndea Kapsis cînd îi venea în minte Leludo. Dar își revenea și, de parcă păcătuise, se apuca să comande flota cu și mai mare însuflețire. Totuși, se hotărîse să se ducă, pe ascuns, în insula ei, ca s-o vadă. Potrivi deci lucrurile în așa fel încît de ziua Arhanghelilor, cînd se fac slujbe la morminte, debarcă. Ulița era pustie. Kapsis purta o rasă cu glugă, ca un călugăr catolic, și pășea cu capul plecat ; nimeni nu-l luă în seamă. Fluieră sub balconul ei, întîi încet, apoi mai tare și iată că fata se arătă la fereastră. Tresări, sufletul îi fu cuprins de dor. Înțelese îndată că era el. Tocmai se însera și îi făcu semn să aștepte pînă se întunecă. Kapsis se supuse. Și curînd ea se strecură ca o umbră afară și se întîlniră. Bătrîna ei doică o urma tremurînd de spaimă. Dacă le-ar fi zărit cineva, ar fi fost pierdute. De aceea alergară către o bisericuță strămoșească și se ascunseră după niște cactuși înalți. Cei doi tineri stătură de vorbă cam jumătate de ceas. Se priveau cu drag în ochi, cu inima tresăltîndu-le ca peștele în harpon. Și întîlnirea asta, emoția pe care o simțeau le ajungea ca să-și mai păstreze dragostea fierbinte cîteva luni, pînă cînd aveau să se revadă din nou.

Zilele se scurgeau una după alta şi ei trăiau cu gîndul la clipa revederii. De îndată ce prinse a se împrimăvăra, fata auzi iarăşi fluieratul lui în uliţă. Coborî singură, fiindcă doica ei nu era acasă. Se ascunseră ca şi prima oară după cactuşi şi el începu să-i vorbească încet, dulce, de parcă glasul lui picura miere. Leludo se întreba cum de ajunsese corsar un tînăr cu purtări atît de frumoase. Îi spuse. El oftă.

— M-a împins teama. Eram în primejdie.

Şi-i mărturisi că pe cînd era tînăr, nici nu-i mijise mustaţa, în locurile lui de baştină, în Rumeli, acolo, la Lidoriki, se-ndrăgostise de-o turcoaică, fiica unui agă. Pusese ochii pe ea. Îi plăcea tare mult, fără să ştie însă unde avea să-l ducă dorul lui. Era tînăr, făcea şi el nebunii. Uneori se ascundea pe uliţa ei, îi arunca o floare cînd se întîmpla să treacă prin preajmă, şi căuta să-i întîlnească privirea. Şi o dată, la Sálona, cînd se dusese la geamie cu tatăl ei şi îşi lăsaseră afară încălţările, el se repezi şi, pe furiş, înşfăcă un papuc brodat de-al fetei, ca să-l aibă amintire. Toate acestea erau fertipurile copilăreşti ale dragostei dintîi. Cu timpul trec, se domolesc. Mintea se mai coace. Însă aga, tatăl ei, prinse firul, mirosi cam despre ce era vorba. Începu să se neliniştească, să fie chinuit de bănuieli. Mai ştii unde duce dragostea raialelor? Se putea ca cioglanul [1] ăsta s-o răpească într-o zi, s-o ia cu el sus, în munţi. De aceea o crescuse în puf şi o ferea pînă şi de soare, ca s-ajungă prin bîrlogurile klefţilor [2]? Nu! Pe Alah! Înţelepciunea nu strică niciodată. Se străduí aşadar să ia măsuri de prevedere, să se apere de acel diavol. Îşi chemă fiii şi se sfătuiră. Şi cu toţii hotărîră să-l prindă, să-l castreze, să-i răpească bărbăţia şi apoi or vedea dacă o să-i mai ardă de ţopăit şi de zburdat. Turcoaica, stînd ascunsă după kafasul [3] din musafir-odá [4], îi auzi şi îşi dădu seama că avea să-şi încarce sufletul cu un mare păcat. De ce să piară din cauza ei un tînăr atît de viteaz şi de deştept? Îl chemă pe arnăutul ei de credinţă, care ducea cu căruţele uleiul de la Sálona, şi-l puse să se jure că-i va spune acelui flăcău planul pus la cale de fraţii şi tatăl ei.

[1] Tînăr (turc.).
[2] Răsculaţi greci care luptau împotriva jugului turcesc.
[3] Grilaj des (turc.).
[4] Cameră de oaspeţi (turc.).

Curînd aveau să-l nenorocească. Cînd Iannis Kapsis află ce-l aştepta, îi trimise prin slujitor talismanul lui brodat cu meşteşug şi plecă îndată, pe furiş, ca să-şi găsească fratele, pe Grigoris, pe căpitanul Tromaras cum îl strigau ei, care capturase două alamâne turceşti şi jefuia corăbiile paşalelor din împrejurimi, din Kefalonia pînă în Lefkada. Abia de apucă tînărul să-şi ia rămas bun de la mamă, de la tată, de la fraţi, de la cîinele care le păzea casa. Fugi noaptea ca să nu fie prins. De-atunci era pe mare, aşa ajunsese corsar. Cauza era o dragoste, un dor. Celelalte veniseră de la sine, ca apa. Şi din moment ce cusurul lui era să-şi pună tot sufletul în ceea ce făcea, se dedică pirateriei cu întreaga sa fiinţă. Se gîndi la toate, le analiză : cum să se pricopsească în aceste împrejurări. Era plin de înflăcărare. În fiecare dimineaţă se trezea cu gîndul de-a ajunge om mare ; acesta era visul lui. Socotea pirateria o răscoală, un război împotriva asupritorilor patriei. Dintre toţi, pe aceştia avea să-i lovească mai întîi, ca să-i răzbune pe cei morţi şi pe cei refugiaţi în munţi. Ştia să vorbească cu meşteşug, să farmece cu vorbele lui. Oamenii se adunau în jurul său aşa cum se adună păsările pădurii în jurul izvorului. Curînd, mulţi îi dădură crezare şi alcătuiră prima lui ceată. Se repeziră asupra unui şantier unde se reparau nave, pe lîngă Patras, şi puseră mîna pe două alamâne. Aşa se închegă flota lui. Deveniră mai îndrăzneţi, prinseră a brăzda mările. Kapsis îşi înălţă flamura lui cu cruce. Şi dădu dovadă de atîta pricepere şi vitejie, puse stăpînire pe atît de multe prăzi, încît i se duse faima. Ajunse spaima Egeei, coşmarul lui kapudan-paşa. Şi se avînta mereu, pornea pe mări tot mai depărtate. Fratele lui, căpitanul Tromaras, văzînd ce reuşise să facă, recunoscu că e mai vrednic decît el şi intră şi dînsul în flota lui. Mai bine împreună decît sub steaguri diferite, căci uniţi le va merge din plin.

Îi povestise totul simplu, liniştit. Leludo îl asculta tăcută. În cele din urmă, îl întrebă :

— Aşadar totul a pornit de la o dragoste ?

El spuse că acesta era adevărul şi adăugă :

— Pentru dragoste fac totul.

— Numai să merite dragostea asta...

Pentru prima oară Kapsis se mîndri.

— Ţine minte un lucru : Iannis nu se dedică unor iubiri nepotrivite. Le cîntăreşte cu viaţa lui.

Se făcuse tîrziu. Doica se apropie şi o chemă în şoaptă. Leludo, parcă rupînd o vrajă, se despărţi de el tulburată şi se îndreptă în grabă spre casă. Kapsis sări zidul din dosul cactuşilor şi, înfăşurat în rasă de călugăr catolic, se duse să-şi întîlnească tovarăşul care-l aştepta ceva mai departe, cu catîrii, ca să pornească spre celălalt capăt al insulei. Acolo, într-un golf ascuns, împrejmuit de stînci, se afla ancorată nava care-i adusese la Milo şi care acum avea să-i readucă la armadă, lîngă Glaronisa [1], printre bolovani de lavă împietrită, popas pentru pescăruşi şi alcioni. Şi cînd corabia ridică ancora, tînărul corsar simţi că în acest loc lăsa încă două petale din inima lui. De fiecare dată cînd avea să vină, avea să piardă două petale, pînă cînd îşi va lua cu el iubita. Atunci petalele risipite se vor aduna la un loc şi inima îi va fi din nou întreagă. Aşa gîndea. Răbda şi aştepta să vină vremea ca Leludo să-şi poată ţine făgăduiala. Şi copila aştepta. Se gîndea le el necontenit. Fără să-şi dea seama, ajunsese să se închidă în dragostea ei ca un vierme de mătase în gogoaşa lui. Şi ea însăşi ţesea firul mătăsos cu care se înfăşura. Singură se hotărîse să iasă cît mai rar din casă, nici chiar de sărbători să nu se ducă la biserică : se temea că, ieşind în lume, cineva se va îndrăgosti de dînsa şi o va cere de nevastă. O dată, de două ori, ar fi refuzat... Însă de se va întîmpla să fie om de treabă acela care-o va cere, ce motiv să găsească faţă de părinţi ca să-l respingă ? Ce să spună ? „Sînt încă prea tînără ?“ Şi pînă cînd ? De aceea era mai bine să se ferească, să stea de-o parte. Şi dacă trebuia neapărat să meargă undeva, îşi acoperea capul cu o năframă, ca o călugăriţă, îşi pleca fruntea să nu i se vadă nici bujorii din obraji, nici rîul de miere al părului, semne ale primăverii ce o împodobeau. Anii treceau, dar ea continua să trăiască ascunsă de ochii oamenilor. Desigur că nu socotea uşoară calea dragostei ei. Dar ca femeie se simţea mîndră că putea să-l aducă de departe, pe ascuns, la poarta ei, bolnav de dragoste, pe cel mai viteaz dintre corsari, pe cel care îi dorea iubirea şi îşi rostuia viaţa după voia ei. Şi această mîndrie o făcea să se simtă mai presus de celelalte femei, căci dragostea ei avea mai multă însemnătate decît o dragoste împlinită, obişnuită. Şi, pe urmă, chiar dacă el era

[1] Insulele pescăruşilor (gr.).

corsar, lucru care îndepărta orice gînd de unire a lor, cine ştie ce putea aduce ceasul, ce putea aduce scurgerea vremii. Dacă veneau cutremure care scufundau uscatul în mare şi înălţau insule... Cine putea şti ce seminţe seamănă vîntul... Prin urmare, cum să spui ce se putea întîmpla şi ce nu?... Şi atît cît trăieşti, pentru destinul tău eşti ca o poartă deschisă.

4

Kapsis venea la Milo de două ori pe an. Uneori cu însoţitori, voinicește, ca să facă cinste prietenilor şi străinilor prin cîrciumile din piaţă, alteori pe ascuns, numai să se întîlnească cu Leludo a lui. Ca să se ducă pe uliţa ei aştepta ca dinspre mahalaua turcească să se audă glasul muezinului, sus, în minaret, şi să se aştearnă vălul negru al nopţii. De fiecare dată cînd se întîlneau era la fel: priviri pline de dor, şi, cînd se despărţeau, li se risipeau petalele inimii... De fiecare dată la fel. Doar cele din jur se schimbau. Lumea... De fiecare dată, la debarcare, Kapsis îşi dădea seama că oamenii din insulă deveniseră mai răi, mai aspri. În prăvălii se făceau afaceri tot mai necinstite; prin hanuri şi pe cheiuri auzeai tot mai des blesteme şi înjurături. Fie din cauza sălbaticelor purtări ale corsarilor, fie din cauza poftei nesăţioase a zarafilor şi a haraciului lui kapudan-paşa care-i storcea, fie din cauza lichelelor străine care veneau în insula lor, milioţii se înrăiau, căpătau tot mai multe apucături rele. Kapsis vedea ce se întîmplă cu ei, nu se înşela. Oare nu despre aceste lucruri predica episcopul şi ameninţa că pedeapsa lui Dumnezeu îi va lovi ca un trăsnet? Oare nu de aceea se ducea însuşi episcopul în bazar ca să înfiereze afacerile necurate ce se puneau la cale? Pentru ce altceva? Dar care a fost urmarea? L-au nenorocit pe acel om sfînt. Desigur, cei care aveau interes să-l înlăture, pentru că flăcările slobozite de el îi ardeau. Adevărul ieşi la iveală mai tîrziu.

Se întîmplă ca Iannis Kapsis să se afle pe insulă în zilele cînd i se aduse prelatului o groaznică învinuire. S-au găsit cîţiva care au început să-l acuze că el, cel care făcea pe

sfîntul şi pe trimisul lui Dumnezeu, era un seducător nemernic, care violase o femeie străină în biserică... Nemaipomenită, groaznică învinuire ! Îi aduceau mulţime de învinuiri şi compuneau prin cîrciumi nakliuri dezmăţate despre el. E uşor să pătezi reputaţia cuiva şi să-ţi arunci murdăria asupra altora ! Urechile mulţimii sînt gata să audă ce e rău şi nedrept, iar buzele repetă bucuros cele aflate. Despre ceva bun nu se găseşte nimeni dispus să vorbească, căci invidia pecetluieşte buzele tuturor. În numai cîteva zile, vorbele se răspîndiră, revolta oamenilor ajunse cît un munte. Episcopul se păstra blînd, fără răutate, cu conştiinţa imaculată. Aflase ce se vorbea despre el şi se hotărîse ca în prima duminică să răspundă mîrşavelor calomnii. Se duse la biserică, oficie slujba şi, înainte de a sosi ceasul să-şi ţină cuvîntarea, tocmai cînd voia să primească din mîna diaconului Sfintele Taine, se auzi un strigăt ; „Nevrednic !" Toţi cei aflaţi în biserică tresăriră, se tulburară. Episcopul voi să termine slujba, să pună sfîntul potir şi anafura pe Sfînta Masă şi după aceea să le vorbească. Dar cel care strigase nu se opri. Ieşi în faţa stranelor şi continuă, repetă povestea cu nelegiuita faptă a episcopului, aţîţă oamenii împotriva lui. Şi mulţi dădură crezare acelor vorbe : unii din cauză că aveau ură pe episcop pentru că îi veştejea cu predicile lui şi găsiseră ocazia să i-o plătească, alţii pentru că nu aveau minte şi se lăsau tîrîţi încotro îi purta curentul. Se uniră cu cei ce unelteau. Se dădură de partea minciunii. Puţini au fost cei care luară apărarea episcopului, susţinînd că sînt siguri de sfinţenia lui. Vorbele lor fură acoperite de strigătele celorlalţi. Prelatul rămase singur, fără apărare, străduindu-se, în faţa altarului, să-şi dovedească nevinovăţia, cinstea. Se chinuia să scape de grelele învinuiri, asemeni unei păsări care a fost aruncată într-o colivie strîmtă şi încearcă să iasă bătînd din aripi şi izbindu-se de gratii. Zadarnic însă. Duşmanii lui aveau pregătit un martor : pe femeia care, după spusele lor, fusese violată de episcop. O străină care, călătorind spre Locurile Sfinte şi fiind prădată pe corabie, debarcase pe insulă ca să cerşească. Episcopului i se făcuse rău cînd o văzu. Complotul menit a-l defăima îl înspăimîntă. Strigă plîngînd că i se face o mare nedreptate, dar totul a fost în van. Acolo, de faţă, se afla aşa-zisa lui victimă : o fiinţă care, chipurile, bătuse la poarta lui şi în loc de îndurare şi ajutor întîlnise

patima nelegiuită ! Nu mai avea speranţă că va reuşi să scape de groaznica învinuire. Exista un singur mijloc prin care să dovedească enoriaşilor săi că era defăimat pe nedrept : să le dezvăluie taina lui. Însă voia să evite acest lucru. Pînă la urmă, cuprins de deznădejde, se hotărî s-o facă. Îşi ridică rasa, îşi rupse în grabă veşmintele de dedesubt...

— Priviţi ! strigă. Spuneţi dacă am putut păcătui !

Se dovedi că era infirm şi nu se putea bucura de plăcerile iubirii.

— Cînd eram copil, m-au scopit turcii...

Şi oamenii şi sfinţii îşi dădură seama de nevinovăţia lui. Lumina candelelor, dinaintea icoanelor, tremură. Cei care-l acuzaseră amuţiră. Plecară ca opăriţi. Împreună cu ei şi femeia mincinoasă care făcuse pe victima. Ceilalţi îngenunchează, îşi lipiră fruntea de podea, cerînd iertare episcopului că-l tulburaseră. Dar dînsul parcă nu se mai afla printre ei. Nici nu auzea, nici nu vorbea. Se prăbuşise. Ghemuit într-un colţ al altarului, plîngea în tăcere. Cu cît treceau clipele, cu atît mai mult îşi dădea seama ce făptuise. Ce blasfemie, ce sacrilegiu în însăşi casa lui Dumnezeu... Şi ce dacă dovedise că era cinstit şi vrednic slujitor al său ? Se lăsase tîrît de disperare şi păcătuise. Iarăşi nu era vrednic de cinul din care făcea parte. Păcatul îl apăsa, se simţea izgonit din acest sfînt lăcaş. În zadar se ocupau de el doi preoţi, încercînd să-l liniştească. Nu-i asculta.

— Mă pierdeţi, le spuse. Pînă aici mi-a fost.

Îşi scoase odăjdiile episcopale, mitra, crucea de aur, le depuse pe o strană. Îi ajungea anteriul cel negru. Şi plecă fără a cuteza să îmbrăţişeze pe nimeni. Părăsi insula chiar a doua zi în zori. Mai întîi se duse la Kimolos cu o felucă [1] şi acolo se îmbarcă pe o corabie şi porni mai departe. Nu se mai arătă la Milo ; părăsise insula pentru totdeauna. Unii spuneau că se dusese la Constantinopol ca să se spovedească patriarhului şi să ceară cu smerenie canon de ispăşire. Dar se-ntîmplă ca tocmai atunci la Constantinopol să nu fie patriarh. Sultanul îl îndepărtase de curînd pe Ioanichios şi-i căuta un înlocuitor. De ce, asta e altă poveste. Pe scurt,

[1] Corabie mică, îngustă, prevăzută cu pînze şi lopeţi.

episcopul pieri dintre oameni. Se va fi retras într-un pustiu ca să-l roage pe Dumnezeu să-l izbăvească.

— Așa se ucide în insula mea, zise fiul lui Harizanis, aflînd cele întîmplate.

Și binecuvînta clipa cînd Kapsis îl luase în armada lui.

De-atunci, cînd insularii observau vreo nedreptate, obișnuiau să spună :

— Noi am fost în stare să-l distrugem pe episcop, care era un om sfînt, și nu vom fi în stare să vedem asta ?...

Serifos pregăti un nakli în care povestea cele petrecute cu episcopul, ca pe o parabolă din Evanghelie. Deși povestea lui nu era potrivită pentru o navă de corsari, auzind-o, Kapsis lăcrimă. Poate fiindcă-l cunoscuse pe acel om sfînt și primise anafura din mîna lui, poate pentru că debarcase pe insulă în ziua aceea îngrozitoare și își amintea de acuzația cea nedreaptă. Gîndindu-se la trista întîmplare, trăgea învățăminte : vedea pînă unde poate ajunge răutatea oamenilor. Și deși era corsar și pradă, păstra în suflet ceva blînd, duios. Numai de acest „ceva" se temea în viața lui de corsar. Chiar dacă n-o arăta.

Venea la Milo pentru dragostea lui, lucru știut. Dar de la întîmplarea cu episcopul și altceva prinse a-l îndemna să vină. Nu se putea lămuri ce era. Însă decăderea morală a locuitorilor insulei în loc să-l îndepărteze, îl atrăgea. Îl silea să gîndească mai profund și să cerceteze mai temeinic firea oamenilor. De aceea, oricare ar fi fost împrejurările, avea să-și întoarcă cîrma și, de două ori pe an, avea să facă escală acolo. De obicei căuta un pretext ca să-și justifice venirea ; nu voia să apară în ochii tovarășilor săi ca un tinerel chinuit de dragoste, care oftează pe ulița dragei lui. Și cînd se întîmplă nenorocirea de muri Nikiforos, șeful lui de echipaj, din cauza apei infectate, spuse să-l ducă la Milo, să-l îngroape acolo. Era și el, ca și Kapsis, de pe lîngă Galaxidi și Epahtos, crescuse în ținuturi cu văi împădurite și lunci. Nu i se potrivea marea ca mormînt ; era mai nimerit să odihnească în pămînt. L-au îngropat după datină, cu preot, care a rostit rugăciunile pentru cei răposați întru Domnul. Apoi ceata lui Kapsis a ridicat ancora, pornind către Cytera, deoarece era săptămîna în care armada lui kapudan-pașa urma să vină să încaseze haraciul din insulă.

Venea întărită și cu corăbiile care bombardau Creta și, dacă s-ar fi întîlnit, mult sînge ar fi înroșit valurile... De aceea socotiră mai nimerit să plece. Însă Kapsis nu voia să părăsească Milo fără să se întîlnească cu Leludo. Așa că se arătă îndrăzneț, dacă nu chiar nechibzuit. Își expedie flota și le spuse oamenilor săi să vină să-l ia peste cîteva zile, din același golf, de la Pollonia. În zadar îl mustră și îl înjură Tromaras pentru nebunia lui: Kapsis rămase neclintit în hotărîrea pe care o luase. Cu mare greutate acceptă ca Nikolis să rămînă cu el — îl rugase să-l lase să stea lîngă dînsul, căci, știindu-l singur, n-ar fi fost liniștit. Ce fel de frați erau dacă nu se ajutau între ei?...

După plecarea corăbiilor sale, Kapsis se duse pe furiș și se întîlni cu Leludo. Seară de seară. Iar fratele său stătea la pîndă ca să nu vină careva. De data aceasta Kapsis îi ceru fetei să-și țină făgăduiala și să-i fie soție. Pînă cînd se vor ascunde în întuneric ca niște urgisiți?... Venise vremea să se arate amîndoi curajoși. Dar fata îl rugă să mai aibă răbdare, poate se va schimba ceva si părinții ei se vor arăta mai înțelegători. Hotărîră să mai aștepte un an. În cea de-a treia seară, tocmai cînd ajunseseră la o înțelegere, Patios, fiul doicii, veni în goană și îl chemă pe corsar. Îl încunoștință că agălele aflaseră de debarcarea lui pe insulă și-l căutau din casă în casă. Tare voiau să-l prindă viu, pentru că în urmă cu o săptămînă atacase insula Karistos și prădase seraiul pașalei de-acolo. Era și aceasta una din pricinile pentru care kapudan-pașa venise la Milo. De îndată ce se înserase, slujitorii lui, ca niște cîini, se răspîndiseră și-l căutau pe corsar prin case, prin șuri și biserici. Coborau pînă și în fîntîni; scotoceau toată insula.

Kapsis își dădu seama pe dată de primejdie. Își chemă fratele printr-un șuierat și se-ncredințară fiului doicii, ca să-i ducă într-un loc știut numai de el. Tînărul i se părea cinstit și plin de bunătate. Și dacă ar fi scăpat datorită lui, i-ar fi fost recunoscător.

— Unde ne duci? îl întrebă în timp ce înaintau în întuneric, prin locuri pustii.

— Ai să vezi, n-o să vă găsească nimeni, îi răspunse. Numai cîțiva creștini cunosc ascunzătoarea asta.

Merseră mult, asemeni unor umbre ale nopții. Patios ținea în mînă un felinar acoperit. Cîinii îi lătrau de după

garduri. Tîrziu, după miezul nopţii, ajunseră în partea dreaptă a insulei, pe o costişă ce se termina într-un mic golf, pustiu. Acolo, Patios scormoni printre tufe şi crengi, îşi făcu loc, coborî într-o scobitură care semăna cu un mormînt şi îi chemă. Pe urmă se opintiră toţi trei şi dădură la o parte o lespede grea. În faţa lor se ivi o deschizătură, atît cît să treacă o capră sau un om aplecat. Kapsis şi fratele său priviră uimiţi înăuntru. Ce fel de peşteră era aceasta? Îi izbi un aer cald. Patios abia acum dezveli felinarul şi-l apropie de gura peşterii, luminînd-o. Se aplecă şi intră primul. Ceilalţi îl urmară. Cînd ajunseră înăuntru se minunară, deşi felinarul nu reuşea să lumineze totul. Mare minune! O peşteră cît o biserică cu trei cupole, cu săli spaţioase, în pereţii cărora erau firide ce adăposteau lădiţe de lut împodobite cu sculpturi reprezentînd cruci, peşti şi frunze de viţă de vie. La mijloc se afla un prag înalt, care slujea de altar, avînd săpate pe el literele I.X.Θ.Y.Σ.[1] Kapsis îl privi întrebător pe Patios şi acesta le povesti cu vorbe simple că acolo se întîlneau pe ascuns primii creştini, făceau slujbe şi îşi îngropau morţii. Firidele din pereţi erau morminte, iar lădiţele sicrie. În ele se găsiseră oase, cranii, cruciuliţe păstrate între degetele scheletelor. Le mai spuse că peştera fusese descoperită din întîmplare de un păstor care-şi căuta mielul pierdut. Îi auzise behăitul venind din adînc, ca dintr-o fîntînă, şi scormonise printre tufe ca să vadă unde căzuse. Şi aşa, dînd la o parte crengile, găsise intrarea peşterii, pătrunsese înăuntru. Rămăsese uimit. Revenise la Milo şi povestise şi altora despre descoperirea sa. Îl chemaseră pe episcop să cerceteze locul şi să dea o explicaţie. Şi astfel se află despre o veche întîmplare: nava cu care apostolul Petru călătorea spre Roma ancorase într-unul din golfurile insulei, pînă să se potolească furtuna, şi el folosise acest prilej ca să semene sămînţa creştinismului. Aşa se iviseră la Milo primii creştini care îndurară prigoane şi chinuri de nespus. Totuşi, taina acestei peşteri o ştiau doar creştinii. Nici un turc, nici un străin nu aflase de ea. Şi cînd se vestea că se apropie detaşamente turceşti ca să adune copii, încă înainte

[1] I.X.Θ.Y.Σ. înseamnă în greacă peşte: simbol al primilor creştini, format din iniţialele cuvintelor greceşti Isus Hristos Theou Yos Sotir, adică: Isus, fiul lui Dumnezeu, mîntuitorul.

ca acestea să ancoreze în port, creştinii apucau să-şi ascundă odraslele în peşteră. Îi astupau intrarea şi o acopereau cu crengi.

— Staţi aici, încheie Patios, pînă trece primejdia.

Aprinse un opaiţ, ca să mai risipească întunericul, le lăsă desaga lui cu ce avea înăuntru — jumătate de pîine, două cepe şi două rodii — şi promise că va veni în ziua următoare să le aducă brînză, tigve cu apă şi vin şi nişte cergi ca să se învelească. Pînă să plece armada turcească şi pînă să vină corabia lor să-i ia, le va purta el de grijă. Numai să nu îndrăznească să iasă din peşteră, ca să se plimbe prin împrejurimi. Era primejdios, fiindcă-i putea zări vreo iscoadă dintre străinii de pe insulă.

După plecarea lui Patios, cei doi se întinseră să se odihnească. Kapsis îşi luă fratele în braţe, aşa cum cloşca îşi ia puişorul sub aripi. Îl încălzi, îl adormi. El însă rămase treaz, răscolit de gînduri. La lumina palidă a opaiţului i se părea că vede, asemeni unor umbre, pe cei care trăiseră cîndva ascunşi în peşteră şi care-şi dormeau acolo somnul de veci. Îi tot vorbeau, dar el nu auzea ce spun. Cuvintele lor îi scăpau. Ce i se întîmplase ? Era treaz sau visa că nu poate auzi ? Nu cumva aiura ? Pentru prima dată avea de-a face cu umbre şi se arăta nevolnic. Luptase cu armadele turceşti, cu furtunile, şi adesea văzuse moartea cu ochii, însă niciciînd nu-l lovise o asemenea nenorocire. Cum de surzise ? Se chinuia să afle răspuns şi nu se mai putea gîndi la nimic altceva. Îşi obosi mintea. Se tulbură. Vru să iasă afară, să respire aer curat. Îl lăsă pe Nikolis dormind şi ieşi din peşteră.

Se miră văzînd că încă nu se luminase de ziuă. Abia acum prindeau a se ivi zorile şi, încolo, către culmea dealului, bolta cerului căpătase o nuanţă trandafirie, de parcă undeva ardea un foc. Toate erau învăluite într-o vrajă de vis. Ai fi zis că cerul, marea şi culmile împădurite răspîndesc un farmec neobişnuit. Merse puţin ca să-l pătrundă răcoarea dimineţii, să-l trezească, dacă mai dormea cumva. Şi cum păşea încet, cu capul greu, cu privirea tulbure, zări, ivindu-se din ţărînă, doi ochi albi şi o gură care părea dornică să-i vorbească. Nu-i veni să-şi creadă ochilor. Îşi spuse că are vedenii din cauza oboselii, că nimic din ce vede nu este

aievea. Dar dacă ochii lui se înşelau, nu se puteau înşela şi mîinile. Se aplecă deci şi atinse acei ochi albi, se apucă să îndepărteze pămîntul din jurul lor, cu blîndeţe, ca într-o mîngîiere. Şi atunci se arătă chipul frumos al unei femei de marmură. Îl privea dulce şi parcă îl ruga s-o scoată din pămînt în răcoarea zorilor, ca să respire. Şi el începu să dea la o parte pămîntul care o acoperea, eliberînd-o din temniţa ei. Dorea s-o scoată la lumină, să-i admire frumuseţea. Muncea cu grijă, să n-o lovească. Curînd izbuti s-o dezgroape în întregime. Era o preafrumoasă fată care din timpuri străvechi dormea sub pămîntul cu care vîntul şi ploile o acoperiseră. Frumuseţea ei nu avea pereche. Era încîntătoare, desăvîrşită. Şi trupul ei gol pînă la rădăcina picioarelor, plin de vigoare, frumuseţe şi puritate. Îşi îndoia uşor mijlocul, se-nclina cu graţie feminină, de parcă ar fi călătorit prin timp pe o corabie şi privea de la prova, în depărtare, valurile ce o săltau uşor. N-avea mîini; poate i le furase vreun hoţ şi ea le căuta. Şi în ciuda goliciunii era castă şi imaculată ca o sfîntă; nu-ţi trezea gînduri rele, nu te ducea în ispită, ci te-ndemna să te apleci cu evlavie şi umilinţă şi să-i săruţi marginea hitonului[1], ca s-o rogi, orice frumuseţe a lumii sau mare idee ar fi reprezentat, să te apere; să primeşti ca pe o binecuvîntare harul ei.

Kapsis se simţea fericit că o găsise; inima i se bucura. Acum putea cugeta iar, prinse cu urechea sunete melodioase, de parcă femeia de marmură îi şoptea ceva fermecător. Auzea din nou, nu mai era surd. De ce minunăţie se învrednicise... Se luminase de ziuă. Se temu. Nu pentru el, ci ca să nu vadă cineva frumuseţea aceea şi să i-o răpească. Se nelinişti. Se gîndi că în viaţa fiecărui om de seamă există o minune. Şi dacă viaţa lui se îndrepta spre mărire, spre glorie, această Frumuseţe era minunea lui. De aceea o va păstra numai pentru el; va veni s-o vadă cînd va fi nevoie, ca să-şi îmbogăţească mintea şi să înţeleagă Frumuseţea cea adevărată pe care ea o simboliza. Începu aşadar s-o acopere din nou cu un strat subţire de pămînt, ca s-o ascundă. Şi pe deasupra puse crengi şi frunze. Însemnă locul şi alergă la peşteră, pentru că soarele răsărise şi era în primejdie.

---

[1] Veşmînt lung de pînză, purtat de femei în Grecia antică.

Turcii nu se liniștiră. Negăsindu-l, luară douăzeci și cinci de ostateci, ca să-i silească pe insulari să-l predea ei înșiși pe Kapsis. Se duseră la nunta unor oameni de vază, unde se adunase multă lume, și aleseră la întîmplare ostateci. Luară de tot felul : și moșieri, și muncitori, și marinari, și negustători. Se stîrni mare jale. Mamele își îmbrățișau fiii ca să-i salveze de zambiți [1], soții se aruncau la picioarele bulumbașiului [2] și-l implorau pentru tații copiilor lor. Ce vină aveau ei, le spuneau, dacă pe insulă debarcase Kapsis ? Ei erau raiale nefericite care nu se îngrijeau decît de întreținerea casei și de creșterea copiilor, pe care-i învățau să fie supuși firmanurilor sultanului. Parcă Kapsis le dădea lor socoteală pentru faptele lui ? Parcă aștepta de la ei ordine și aprobări ca să vină pe insulă ? Era corsar și făcea ce-i plăcea dar, vai ! ei trebuiau să plătească oalele sparte ! Așa spuneau și se zbuciumau. Însă vorbele și strădaniile lor erau zadarnice. Turcii nu se înduioșau. Le-o spuseră limpede : sau vor mărturisi unde se ascundea Kapsis — că de plecat nu putuse pleca fiindcă înconjuraseră insula cu corăbiile lor — sau peste zece zile îi vor spînzura pe cei prinși. N-aveau decît să hotărască ei înșiși ce le convenea mai mult. Și fără să mai piardă timpul, turcii îi băgară pe ostateci într-o temniță, departe, către cimitir, la Adamanda. Îi închiseră acolo, pradă spaimei și dihoniei. Știau că pînă la urmă prinșii vor ajunge să se dușmănească între ei. Și atunci se vor găsi, desigur, cîțiva care de frică și dornici să-și salveze pielea vor mărturisi ceva despre Kapsis. Îi închiseră deci și așteptară.

Și zilele prinseră a trece una după alta. Neliniștea și spaima se cuibăreau în sufletele insularilor, mai ales în ale acelora care aveau pe vreunul dintre ai lor întemnițat și urmau să plătească cu greu doliu nenorocirea aceasta. Se adunau în biserici și în case ca să se sfătuiască. Se spuneau multe. Unii îi îndemnau pe cei care știau unde se ascunde corsarul s-o spună, ca să nu aibă pe conștiință oameni nevinovați. Alții însă erau de părere că de s-ar fi întîmplat asemenea lucru, îndată aveau să vină frații lui Kapsis, cu flota lor, plini de mînie și dornici de răzbunare, și aveau să-i măcelărească, nelăsînd în urma lor piatră pe piatră.

[1] Jandarm turc (turc.).
[2] Conducătorul unui mare detașament militar (turc.).

În sfîrşit, alţii gîndeau că cel mai nimerit ar fi să capete o amînare şi, în acest răstimp, să se ducă o corabie cu doi oameni de vază la Livadiá, unde sosise validé hanum[1], deoarece acel ţinut era proprietatea ei. Trimişii să se arunce la picioarele ei, să-i sărute poalele caftanului şi să-i povestească frumuşel despre nedreptatea ce li se făcuse, cerîndu-i cu umilinţă să pună o vorbă bună pentru ei. Era femeie, mamă, poate că se înduioşa. Cei care erau de această părere ziceau că nu trebuie să mai piardă vremea şi găseau că delegaţii cei mai potriviţi ar fi arhimandritul, care-l înlocuise pe nefericitul episcop, şi Armenis, tatăl Leludei. Amîndoi vorbeau la perfecţie turceşte şi ştiau să grăiască cu dulceaţă în glas. Desigur că ar avea rezultate, dacă s-ar duce. Dacă... Fiindcă cine putea fi sigur că turcii le vor elibera paşaport ca să plece cu o corabie din insulă tocmai acum ? Cum puteau şti că trimişii, chiar dacă reuşeau s-ajungă acolo după multe chinuri, se vor învrednici s-o vadă pe mama sultanului ? Numai nădejdi, planuri deşarte. Şi, pînă atunci, timpul se va scurge cu repeziciune. Ostatecii se vor zbate în ghearele deznădejdii şi neliniştii. Aici, la Milo, de s-ar găsi o soluţie, ar fi cu totul altceva... Şi erau mulţi aceia care nu mai nutreau nici o speranţă ; susţineau că năpasta care se abătuse asupra lor era pedeapsa lui Dumnezeu pentru nedreptatea pe care o făcuseră episcopului. Şi erau încredinţaţi că vor mai avea parte şi de alte nenorociri, pentru că pe acest pămînt toate faptele nelegiuite se plătesc. Aşa grăiau, temîndu-se de mînia Atotputernicului.

Leludo cunoştea toate aceste lucruri îndeaproape, căci multe adunări se ţineau la conacul lor, în musafir-odá, şi ea trăgea cu urechea. Înţelegea neliniştea celor care aveau soţi, taţi, fii sau fraţi în temniţă, şi aşteptau un prilej ca să-i salveze. Adeseori remuşcările îi sfîşiau inima. Se gîndea să se ducă înaintea lor şi să le vorbească. Să le destăinuie unde se ascundea Kapsis ; să nu moară oameni din vina ei. Dar se răzgîndea repede. Oare era drept să se arate atît de nemiloasă faţă de tînărul care o iubea şi care îşi riscase viaţa de dragul ei ? Nu. Dacă-l iubea — şi îl iubea mai presus decît orice pe lume — trebuia să îndure pentru el chinul remuşcărilor. Dealtfel, cuţitul nu ajunsese încă la os,

[1] Mama sultanului (turc.).

poate că pînă la urmă avea să se întîmple ceva ca toţi să scape, fără ca ea să-l trădeze pe Kapsis. Poate că avea să se îndure Dumnezeu... Nutrea asemenea speranţă.

Între timp, turcii nu pierdeau vremea. Strîngeau haraciul pe acel an şi cine se împotrivea şi încerca să scape prin tînguiri era biciuit sau chiar spînzurat. Dădeau foc casei dinadins, după ce îi goleau hambarul şi cuferele şi-i luau toată agoniseala. Şi dacă avea fată frumoasă sau nevastă tînără i-o luau, chipurile pentru că se împotrivise, şi o tîrau cu ei prin cîrciumi şi hanuri, la beţiile lor, se desfătau cu ea pe corăbiile lor şi nefericita nu se mai întorcea nicicînd, pierea. Numai după multe zile — aşa se întîmpla în fiecare an — valurile vor arunca pe mal trupul ei, vînăt şi umflat, cu ruşinea şi disperarea oglindite-n ochi. Mai bine să nu vadă omul asemenea trupuri... Înţeţesc obida şi ura. Unii se gîndeau la toate acestea şi spuneau : „Măcar de-ar fi şi alţii ca Iannis Kapsis, să ne apere". De aceea cîntăreau bine lucrurile : oare dacă ar şti unde se ascunde ar trebui să-l predea ca să salveze viaţa unor oameni care nu au nici un dram din vitejia lui ? Îşi puneau această întrebare, şi Dumnezeu n-avea decît să judece şi să dea răspuns.

Kapsis şi frate-său habar n-aveau de toate acestea. Patios, feciorul doicii, care le aducea merinde, nu pomenise nimic despre ostateci ; tăcuse dinadins, ca să nu-i pună la grea încercare. Dealtfel, spera şi el că pînă la urmă totul se va termina cu bine. Cînd le dădea pîinea şi vinul din desagă, le spunea adevărul numai pe jumătate : că turcii mai sînt acolo şi de aceea să nu-şi scoată nici nasul afară din peşteră. Kapsis nu lua seama la vorbele lui. De îndată ce se înseră şi aerul se mai răcorea, părăsea locul în care se adăpostea. Ieşea, pe furiş, să vadă soarele în asfinţit, să respire aer proaspăt şi apoi, păstrînd încă în ochi culorile calde ale amurgului, cobora iar în întunericul peşterii ca să se culce. Nikolis îl întreba :

— E frumos afară ?

— O minunăţie, îi răspundea. Marea, ca poleită cu aur. Ah, cînd oare vom zări în depărtare pînzele corăbiilor noastre ?

Vorbea de parcă trecuseră multe luni de cînd nu se mai bucurau de viaţă. Îl ardea flacăra iubirii care sălăşluia în el.

Şi dorinţa de-a o vedea pe preafrumoasa Zeiţă pe care o dezgropase. În zori, cînd fratele lui mai dormea, se tîra afară şi, pe ascuns, în lumina tulbure, îndepărta pămîntul de pe ea ca să-şi bucure ochii şi sufletul cu frumuseţea ei. Uneori i se părea că seamănă cu scumpa lui Leludo. Alteori îi reînvia în minte imagini din visuri stranii, gorgone din vremurile străvechi şi icoane ale Maicii Domnului din evangheliile aurite. Chiar şi în clipele cînd o privea şi o atingea cu mîinile se îndoia de simţurile sale şi se întreba dacă exista aievea sau era numai o fantasmă născocită de închipuirea lui înfierbîntată. Nu cumva umbla şi el prin somn ca unchiul Mironas şi se înşela cu întîmplări netrăite ? Dar despre bătrîn consătenii care-l văzuseră în pădure depuneau mărturie că păsările îi ciuguleau din palmă, iar vulpile i se culcau la picioare. Oare dacă oamenii îl vor vedea, vor spune şi despre el că Zeiţa cea frumoasă îi porunceşte cu blîndeţe şi îl îndeamnă să treacă la înfăptuirea unui ţel măreţ ? Numai că nu trebuia s-o vadă nimeni. Această Frumuseţe să rămînă numai a lui, să vină în zori şi s-o privească, să-şi desfete ochii, să-i fie stăpînă şi să-i călăuzească corabia vieţii.

5

Turcii se încăpăţînau să-l găsească, să-l prindă viu sau mort. Şi cu cît treceau zilele şi nu reuşeau să dea de el, cu atît mai mult mînia le creştea, căci nu puteau să se răzbune pentru faptele lui îndrăzneţe şi, în primul rînd, pentru atacul asupra insulei Karystos, cînd îl jefuise pe însuşi paşa. Cu cît trecea timpul, cu-atît mai mult îşi dădeau seama că măreţia lor pălea şi prestigiul li se ducea pe apa sîmbetei. Gîndeau că se-njosesc în ochii raialelor dacă, în ciuda corăbiilor cu care înconjuraseră insula, a teroarei şi silniciei, nu puteau să pună mîna pe el. Kapsis, asemeni vîntului, nu putea fi prins. Şi nu se găsi nimeni care să mărturisească ceva. Nici chiar dintre cei întemniţaţi. Adevărul este însă că nu toţi ostatecii s-au dovedit la fel de viteji, dispreţuind viaţa şi arătîndu-se nepăsători, de dragul unui om care pre-

ţuia mai mult decît ei. Cîţiva se dovediră laşi : se gîndeau numai la salvarea lor, se tînguiau, făceau pe ei de frică, strigau că iubesc viaţa, oricum era ea. Doreau să trăiască, aşa săraci cum erau ; nu voiau să renunţe la iubirile, la copiii şi la visele lor. Dar cînd rosteau astfel de vorbe, ceilalţi îi repezeau, îi mustrau şi le lămureau pricinile pentru care Kapsis trebuia să rămînă liber, să poată cutreiera mările. Le arătau că acest lucru era şi în interesul lor, deoarece nu puteau fi siguri că turcii, chiar dacă-i vor lăsa slobozi, nu-i vor prinde din nou, mai tîrziu, ca să le bage capul în laţ pentru vreo vină născocită. Şi le pomeneau acestora şi de primejdiile care pîndeau insula : răpirea copiilor de către spahii, atacurile piraţilor străini care-i tîrau pe greci la tîrgurile de sclavi. De toate acestea numai Kapsis îi putea apăra. Vorbind astfel, vitejii închideau gura laşilor, ameninţîndu-i că, de vor reuşi să scape de-acolo prin trădare, se va găsi cineva să-i pedepsească, trăgîndu-le un glonte între ochi ; şi n-aveau decît să se ducă aşa, morţi, să se plîngă zambiţilor. Datorită unor asemenea lămuriri şi ameninţări, nimeni nu scăpă vreo vorbă despre Kapsis.

Turcii nu se lăsau ; erau siguri că viteazul Kapsis se ascunde undeva pe insulă. Şi poate că, gata să crape de-atîta singurătate, s-ar fi arătat pe-afară şi ar fi căzut singur în capcană. Dar chiar dacă nu se-ntîmpla aşa ceva şi reuşea să ajungă pînă la un golf, ca să fugă pe mare, aveau ei mijloace să-l împiedice : corăbiile lor înconjuraseră insula, vegheau zi şi noapte. Nu s-ar fi putut strecura nici măcar o felucă... Toate drumurile erau închise. Kapsis avea să fie prins ca un şoarece în cursă. Dar tocmai cînd turcii credeau că i se apropie sfîrşitul, căci plesnind de plictiseală va ieşi ca să cadă singur în ghearele lor hrăpăreţe, s-a îndurat de el Dumnezeu, dacă au şi corsarii un Dumnezeu... Ce se întîmplase ? Ceea ce spunea uneori Serifos : „Toate îşi au ceasul şi cursul lor...“ Omul care avea să-i salveze pe ostateci şi pe Kapsis se numea Harizanis. Povestea lui era bine cunoscută : pentru un timp se vînduse veneţienilor şi le arăta locurile tainice unde acostau răsculaţii greci. Ajunsese un denunţător ; nu mai îndrăznea să se arate la Milo, ştiind ce-l aşteaptă : într-o noapte avea să fie trimis pe lumea cealaltă cu un cuţit în spate, drept pildă pentru oricine ar fi păşit pe urmele lui. Venea deci pînă la Kimolos, care era

atît de aproape de Milo, încît pînă să-ţi fumezi narghileaua ajungeai cu un caic[1] pînă la ea. Dar în insula lui nu cuteza să pună piciorul, se temea. Numai într-o noapte întunecoasă acostă cu o barcă într-un loc mai ferit, la Pollonia, încotoşmănat cu o capă ciobănească cu glugă. Mergînd pe jos sub ploaia nemiloasă, ajunse la casa lui ; dorea să-şi vadă copilul. Cîinele îl mirosi, prinse a lătra. Nevastă-sa se trezi şi ieşi în poartă mînioasă. „Ce vrei, strigoiule ?" strigă furioasă de îndată ce-l văzu, şi-l împiedică să intre. El zări în ochii ei duşmănia iscată de dispreţul cu care o tratau oamenii din pricina lui. Crezu că o va înduplecа şi spuse emoţionat : „Aş vrea să-l văd pe fiul nostru numai o clipă. Pe urmă plec iar, dispar..." Ea însă rămase neclintită, asemeni unei stînci de granit. „Să nu faci un pas, că te tai ! îi strigă. Pentru copilul nostru nu mai exişti ; ai crăpat !" Nu era nevoie să-i spună mai mult. Harizanis îşi dădu seama dintr-o dată ce îndurau ai săi : dispreţ, singurătate, amărăciune. Şi toate din vina lui. Cei de acasă îl socoteau călăul lor şi-l urau. Mai bine să plece. Pieri în noapte. De-atunci nu mai călcă niciodată la Milo. Se statornici, singur, la Kimolos, ca să-şi cheltuiască banii fără nici o bucurie, şi să privească ţărmurile stîncoase ale insulei lui. I se părea că vede în depărtare acoperişul casei sale, iar dimineaţa, cînd cocoşii cîntau şi răsunau glasuri de copii, credea că aude şi glasul fiului său. Se înşela pe sine spunîndu-şi că doar un pas îl desparte de gardul casei şi că, dacă se hotăra, putea fi acolo într-o clipă, cu un harbuz subsuoară, să-l dea băiatului. Dar repede îşi venea în fire. Şi atunci viaţa lui devenea un chin, gîndul la suferinţa copilului îi rodea măruntaiele. Îşi spunea că din cauza drumului pe care apucase cîştigul dobîndit nu era decît prilej de neagră durere ; pierduse zadarnic orice bucurie şi orice mulţumire. Traiul lui era un adevărat blestem. Parcă moştenise vînt. Îi era sortit să se zbată cuprins de dor, departe de tot ce iubise, să se prăpădească şi să-mbătrînească înainte de vreme, duşman al oamenilor şi dispreţuit de ei. O, dacă ar fi prevăzut toate acestea atunci cînd se-nvoia cu străinii şi se urca pe corăbiile lor ! Ar fi dat înapoi, ar fi rămas în insula lui, patriot, cinstit ca toţi cei din jurul său. Acum se dădea cu capul de pereţi. Şi-l chinuia tot mai tare grija

[1] Ambarcaţiune de mic tonaj.

pentru copil. Îl întreba totdeauna despre el pe un om ce pescuia în apropiere de Kimolos. Afla tot ce i se întîmpla. Dacă-l prigoneau ceilalţi copii, dacă se dusese la Înviere şi îşi aprinsese lumînarea de la lumînările lor. Îl întreba amănunţit, şi otrava ruşinii care-i sufoca fiul parcă se scurgea şi-n el. O simţea chiar mai puternic, odată ce vina era a lui. De aceea, cînd află că Iannis Kapsis îl luase pe Lukis, simţi o mare uşurare. „L-a salvat..." îşi spuse. În el se născu recunoştinţa pentru Kapsis. „Să aibă parte de bine, murmură, să-mi păzească băiatul..." De-atunci pentru Harizanis timpul trecea fără rost şi, simţindu-se nefolositor, se lăsa copleşit de disperare. Şi iată că sosi ceasul să se-ntoarcă la Milo, să-şi schimbe soarta.

În ajunul zilei în care turcii urmau să-i spînzure pe ostateci, Harizanis se ivi la Milo şi mărturisi lucruri care uimiră lumea : că din prima seară îl luase pe ascuns pe Kapsis, cu o felucă mică, şi îl trecuse în Kimolos, şi că, de-acolo, acesta pornise în larg, cu un caic, către Sifnos. Nu-l răbda inima, zicea, să fie spînzuraţi din pricina lui oameni cu familie. Aşa mărturisi. Toţi insularii aflară aceste vorbe, dar foarte puţini îl crezură : numai străinii şi cei care nu-l cunoşteau. Ceilalţi înţeleseră ce ascundeau vorbele lui : dorinţa ca ei să-l ierte — fie şi după moarte — şi să-l primească printre dînşii pe fiul lui cel neîndreptăţit, îndulcindu-i viaţa ; sete de ispăşire. Şi dacă avea şi alte motive, nu căutară să le afle. Le era de-ajuns că acum se jertfea şi că astfel vor scăpa şi Kapsis, şi ostatecii. Ce dacă va plăti cu viaţa ? Parcă în ultimul timp nu trăia singur, ca un surghiunit ? Ce însemnătate avea ? De aceea nici Patios, nici altcineva nu-i spuse nimic lui Kapsis, ca să nu respingă cumva asemenea jertfă şi totul să fie în van. Şi nevasta denunţătorului parcă atît aştepta ; deşi pînă atunci nu se arăta nicăieri, la momentul potrivit apăru, cu fruntea sus de-acum, şi întări spusele lui Harizanis ; şi prin gestul ei se dovedi vrednică de faptul că insularii o reprimiseră în mijlocul lor.

— Adevăr grăieşte, strigă. A venit în noaptea aceea şi mi-a spus şi mie că l-a ajutat pe Kapsis să fugă !

Dacă turcii îi crezură sau nu, asta e altă poveste... Oricum, nu-şi dezvăluiră nimănui gîndurile ; se feriră de comentarii. Dacă era minciună, cum s-o dovedească odată ce nu-l puteau prinde pe Kapsis pe insulă ? Era mult mai înţe-

lept să declare că Harizanis spusese adevărul, şi să-l ucidă. În felul acesta ieşeau basma curată şi nu se mai înjoseau în ochii raialelor. Numai socotelile lor cu Kapsis, cîinele răzvrătit, aveau să rămînă neîncheiate.

Aşa şi făcură. Puseră crainic să dea de veste tuturor că duminica, după liturghie, trebuiau să se adune lîngă locul de treier [1], ca să ia parte la execuţia lui Harizanis, şi făcură pregătirile cuvenite, înălţară spînzurătoarea. Sileau toată populaţia să fie de faţă la spînzurarea lui, ca să vadă ce păţeşte cel care îndrăzneşte să se răzvrătească. Dar milioţii se duseră de bunăvoie, săraci şi bogaţi, bărbaţi şi femei. Voiau să-i dăruiască lui Harizanis, în ultimul lui ceas, mulţumirea pe care o merita jertfa sa, să-i arate că-l primesc din nou în mijlocul lor. Pînă şi femeile stricate nu lucrară în duminica aceea. Închiseră porţile şi ferestrele, de parcă era Vinerea mare, şi porniră cu cîteva căruţe spre locul execuţiei, vrînd să-l cinstească şi ele pe binefăcătorul insulei. Ca şi cînd ar fi fost vreo serbare, veniră acolo şi cîţiva smirnioţi ca să vîndă pasteli [2] şi sirop în ceşti pe care le spălau de mîntuială.

Oricum ar fi fost, totul se termină. Turcii mai rămaseră cîteva zile, chipurile ca să facă socoteala haraciului, şi apoi ridicară ancora, îndreptîndu-se spre Nios şi Amorgos, să-l adune şi de-acolo, înainte de a-i opri în loc meltemurile [3]...

Îndată după plecarea lor, sosi corabia lui Kapsis. Ai fi zis că stătuse la pîndă şi văzuse alamánele lui kapudan-paşa ridicînd ancora. Se ivi dinspre Insulele pescăruşilor, cu toate pînzele întinse. Şi aşa cum levantes [4] îi umfla pînzele şi amurgul o scălda în zeci de culori, părea o mireasă cu vălurile fluturînde, peste care se presărau trandafiri purpurii. Aşa i se păru lui Kapsis, care se-ntîmplă să iasă în clipa aceea din ascunzătoare, şi-i tresări inima. Răsuflă cu uşurare. În sfîrşit, venea corabia mult-dorită să-l ducă iar la armada lui. Îl strigă pe Nikolis. Îl trimise jos, în port, unde urma să ancoreze corabia, şi el, fără să ştie cum se făcuse de scăpaseră

---

[1] În Grecia, suprafaţa netedă, acoperită cu dale de marmură, pe care se treierau grînele.

[2] Dulciuri din susan (gr.).

[3] Vînturi de nord care suflă vara în Mediterana răsăriteană.

[4] Vîntul de est.

— și mult timp n-avea s-o afle —, se pierdu în lumina tulbure a înserării, ca să se strecoare pe ulița Leludei, ca un hoț. Nu-l răbda inima să plece fără să-și ia rămas-bun, mai ales că n-o văzuse de atîtea zile. Și totodată voia să mai privească singur, pe furiș, în lumina lunii, Zeița de marmură găsită în pămînt și pe care o ascundea să fie numai a lui. Își dădea seama că de-acum, oricît l-ar atrage marea care-i punea la încercare îndrăzneala, inima lui avea să fie stăpînită de aceste două iubiri. Oriunde s-ar fi luptat cu valurile, din spuma lor sărată aveau să se ivească Leludo și Zeița, albe și statuare în fața ochilor lui, și aveau să-i arate calea, în ciuda furtunilor.

Kapsis află mai tîrziu în ce împrejurări scăpaseră din insulă. Cînd auzi ce se petrecuse, ochii i se umplură de lacrimi. Avea remușcări de parcă el ar fi petrecut latul în jurul gîtului lui Harizanis. Dar chiar fiul acestuia îl liniști. Băiatul era nebun de bucurie, muncea dansînd, se cățăra pe catarge ca o prepeliță. Da, acum se putea întoarce în insulă fără să se mai rușineze ; de-acum va fi stimat de cei care-i arătaseră dispreț. Îi spuse cu ușurare lui Kapsis :

— Tata n-ar fi putut avea o moarte mai frumoasă.

Și Kapsis îl îmbrățișă de parcă i-ar fi fost fecior. Voia să se ducă la Milo să facă ceva și pentru văduva lui Harizanis, să-i arate și ei recunoștință. Totodată, gîndul s-o ia de nevastă pe Leludo devenea tot mai stăruitor. Și dacă ea nu reușea nici de astă dată să stea de vorbă cu părinții, pentru ca nunta să se facă cu binele, atunci o va răpi și se vor cununa în altă parte ; va găsi el undeva un preot. În felul acesta și părinții ei vor fi nevoiți să ia lucrurile așa cum sînt. Avusese de gînd să se poarte frumos cu dînșii, ca să-i convingă că nu toți corsarii sînt fioroși, că, uneori, pot ascunde în suflet duioșie și simțăminte frumoase. Tocmai de aceea nu căutase să grăbească nunta ; nu voise ca părinții Leludei să sufere și lucrurile să ia o întorsătură urîtă. Dar nu-și închipuise vreodată că vor trece atîția ani... Într-atîta, că frate-său, Tromaras, îl tot înțepa :

— Nici soț, nici amant... Ce ești tu ?

Dar Kapsis îl întrerupea supărat :

— Și ce gîndești dumneata ? Că dragoste înseamnă s-apuci femeia și s-o pui jos de la-nceput ? Așa se-ntîmplă

numai cînd inima amuţeşte. Adevărata dragoste trebuie să crească asemeni florii de pe creangă, pe care picătura de ploaie şi raza de soare o fac să rodească.

Cu astfel de vorbe frumoase îi răspundea ; le-nvăţase din poveştile şi cîntecele lui Serifos. Sorbea ca însetat cuvintele alese şi le păstra în minte. De aceea, serile, înainte de-a se culca, îl chema lîngă el pe Serifos.

— Începe... îi spunea.

Şi acesta torcea fuiorul poveştilor pe care le ştia.

Dar mai erau şi alte pricini care-l împiedicaseră s-o ia de nevastă pe Leludo. An de an treburile mergeau tot mai rău în Marea Egee. Despre ce să vorbeşti mai întîi ? Flota turcească strîngea tot mai tare cleştele în jurul Cretei, turcii căutau loc potrivit ca să debarce şi s-o cucerească. Şi-atunci, vai de creştini ! Vor pierde stăpînirea asupra Mediteranei pentru că Creta turcită, datorită aşezării ei, va ajunge postul de observaţie al duşmanilor, locul de unde aceştia vor pîndi trecerea oricărei corăbii. Toate acestea le rostea în taină, la Constantinopol, bătrînul patriarh Ioanichios, şi de aceea sultanul îl îndepărtase de patru ori de la patriarhie. Nu o dată, nu de două ori ; în zece ani, din 1646 pînă în 1655, de patru ori ! Sultanul ba dădea crezare învinuirilor care i se aduceau şi-l izgonea, ba recunoştea că l-a neîndreptăţit din pricina vorbelor rele ale vrăjmaşilor, şi-l punea iar patriarh ! Însă în legătură cu toate acestea mai circulau şi alte zvonuri : se spunea că vizirii ungeau patriarh pe episcopul care le promitea cîştigurile cele mai mari şi, dacă nu-şi ţinea făgăduiala, atunci îl îndepărtau şi căutau un altul mai darnic. De aceea, pînă să găsească alt episcop mai bănos, îl aduseseră ca patriarh, de patru ori, pe Ioanichios, fiindcă, chipurile, îi cercetaseră vina şi-l găsiseră curat ca o porumbiţă. Asemenea lucruri se zvoneau despre alişverişurile de la patriarhie. Dar, oricum ar fi fost, Ioanichios istovi, se scîrbi, şi după ultima mazilire nu mai vru să audă de patriarhie. Plecă din Constantinopol şi se retrase la Sifnos, insula lui natală, ca să-şi sfîrşească viaţa în linişte. Însă veneţienii, duşmanii turcilor în războiul pentru Creta, îl descoperiră şi-i stricară planurile. Începură să-l plimbe din insulă în insulă — aşa cum ţiganii îşi plimbă maimuţa — ca să arate cît de mult l-au vătămat turcii şi astfel să-i aţîţe pe greci împotriva lor. Dar la Kapsis — care

știa cît de fideli sînt veneţienii faţă de Papă şi cît de mult îl ajută să-şi trimită preoţii în arhipelagul grecesc din Marea Egee — asemenea ipocrizii nu aveau trecere. Nu se lăsa înşelat de tertipurile lor : tocmai ei, care erau duşmanii patriarhului, să susţină că vor să-l protejeze ! De aceea stătea la pîndă şi cînd afla că va trece vreo galeră veneţiană cu flamuri bisericeşti în loc de steag — semn că-l adăpostea pe patriarhul cel neîndreptăţit de turci — îi ieşea în cale şi-o ataca. Îl lua pe Ioanichios, îl ducea înapoi la Sifnos sau în altă parte, şi cînd veneţienii îl găseau din nou o lua iar de la capăt. Se îndeletnicea cu treaba aceasta de multă vreme. Însă războiul din Creta mai adusese şi altă pacoste pe capul insularilor din Marea Egee. Veneţienii debarcau în insule, răpeau oamenii şi-i duceau în Creta, ca să muncească aşeneni unor robi la înălţarea cetăţilor şi să lupte alături de ei. La rîndul lor, turcii, ca să-i împiedice să strîngă armată în felul acesta, le-o luau înainte şi culegeau floarea tineretului din insule, slăbeau naţiunea greacă. Grupuri de insulari veneau la Kapsis şi-l implorau : „Scapă-ne, mîntuieşte-ne ! Tu eşti speranţa noastră !..." Ce era să facă ? Să stea cu mîinile încrucişate în astfel de clipe ? Nu era şi el grec ? Duşmanii patriei nu erau oare şi duşmanii lui cu care trebuia să se războiască ? Ieşea deci în calea armadelor turceşti, le lovea corăbiile în plin, le dobora catargele ca pe nişte copaci tăiaţi de secure. Îi elibera pe cei răpiţi. Abia putea face faţă atîtor atacuri. Nu-i stătea mintea la prăzi. Jefuiau cîteodată corăbii doar aşa, la nimereală. Cît să aibă cu ce să-şi ţină zilele. Tromaras cerceta prada şi se-nfuria.

— Ne-am făcut zambiţi, paznici ? De-aceea mîncăm noi sarea mărilor în loc de făină ?...

Însă Iannis, fratele lui, nu-i dădea dreptate cînd îl vedea cuprins de mînie. Kapsis spunea că oamenii sînt conduşi de împrejurări, şi de la regula aceasta nici corsarii nu se puteau abate. Serifos — atît cît aveau trecere vorbele lui — îl susţinea, fiindcă era cu tot sufletul de partea faptelor frumoase ; i se alătura şi cel de-al treilea frate, Nikolis, care acum era bărbat în toată legea. Mulţi dintre cei pe care-i eliberaseră veneau acum de bunăvoie în ceata lor, întărind-o. Dacă va merge tot aşa, în cîţiva ani vor avea o flotă atît de puternică, încît vor stîrni invidia regilor, spunea Nikolis. Aşa era el : visător. Semăna cu Iannis. În ceea ce-l privea,

chiar dacă ar fi vrut să se poarte altfel, nu mai putea. Se supunea Frumuseții albe pe care o găsise în țărîna insulei Milo ; Zeița i se arăta uneori sus, pe împletitura norilor, și îi arunca drept scară curcubeul, ca să se-nalțe pînă la dînsa, să se sfătuiască împreună. I se părea că ea socoate purtarea lui potrivită și-l îndeamnă să facă fapte frumoase, să lupte împotriva celor care asupresc Grecia. Tare-l mai necăjea războiul acesta ! Și cu cît lucrurile se înrăutățeau, cu atît se înflăcăra el mai mult. Se mînie foarte cînd află că însuși sultanul Mahomet părăsise Constantinopolul și se instalase la Larisa, ca să fie mai aproape de Creta, pentru cucerirea căreia se războia cu venețienii de sub comanda generalului Morozini. Sultanul voia să primească veștile mai repede, să poruncească mai lesne... Kapsis gîndea că acum Mahomet se află prea aproape de locurile lui de baștină, abia la o zi depărtare și, dacă ar fi vrut, ar fi putut să-i înrobească pe consătenii, pe părinții și frații lui. I-ar fi fost ușor să-i facă raiale pe cei din Lidoriki, silindu-i să-și plece fruntea pînă la pămînt, ca să i se închine. Gîndul că o astfel de nenorocire i-ar putea lovi pe cei dragi îl îndurera nespus, îi înfierbînta sîngele și-l făcea să lupte cu și mai mare înverșunare. Unde erau corăbii turcești ori ale altor dușmani, acolo era și el, viteaz și îndrăzneț.

Din cauza acestor griji nu reușise să-și înfăptuiască dorința de a se căsători. Unde să-și facă gospodărie ? În praful de pușcă ?... Însă timpul trecea și Kapsis avea aproape patruzeci de ani...

— Ascultă, îi spuse Tromaras, care-i purta de grijă, ori te însori acum, ori niciodată. Pe urmă vine bătrînețea...

În această privință avea o tristă experiență. Se însurase, dar curînd după nuntă rămăsese văduv ; pînă să treacă doliul pornise pe mări și, tot călătorind, pierduse socoteala timpului. Anii se scurseseră unul după altul, pe nesimțite, și-acum își dădea seama că era prea tîrziu ca să-și întemeieze o familie. Se putea însura numai cu o femeie în vîrstă, alături de care să-și petreacă bătrînețea.

— Să n-ai parte și tu de necazurile mele... îl lămurea. Ia-o pe Leludo și s-o aduci aici. Fă copii. Și dacă se vor ivi zile mai bune, vedeți voi ce faceți...

Iannis găsi că sfaturile lui erau îndreptățite. Parcă el nu aflase că Leludo, tot refuzînd să se mărite cu unul din cei care o cereau de la tatăl ei, ajunsese în gura lumii ? Era și firesc : fată de douăzeci și șapte de ani... ce aștepta, ce dor ascuns o rodea ? Barem să fi fost săracă... Dar jumătate din insulă, cu apele calde care izvorau din pămînt, îi aparținea. Țineau vătafi cu simbrie ca să încaseze bani de la străinii bolnavi care veneau să se scalde și să se tămăduiască în acele ape binefăcătoare. Nu exista nici un mijloc ca să se pună capăt vorbelor stîrnite de faptul că Leludo rămăsese nemăritată. Și dacă o iubea, era de datoria lui s-o scape de gura oamenilor. Oricum, într-o zi, tot avea s-o ia de nevastă. Mai bine mai devreme, căci și așa nu le prea rămînea timp. Se hotărî deci să se însoare. Le spuse fraților lui să se îmbăieze, să-și pună vracă curată și ilic frumos, ca să meargă cu el, s-o ceară de nevastă.

Intrară în portul cel mare cu cea mai arătoasă corabie a lor, care avea mulțime de pînze și catarge, asemeni copacilor din pădure. Au coborît pe uscat și s-au îndreptat, tăcuți și serioși ca niște prinți, drept spre conacul lui Armenis. Au fost conduși în sala mare, unde li s-au servit tot felul de dulcețuri. Leludo trăgea cu urechea, ascunsă după ușă. Voia să audă ce va zice tatăl ei. Sosi și clipa aceea. Kapsis spuse că venise, după cuviință, s-o ceară pe Leludo să-i fie mireasă preacinstită. Armenis se zăpăci și prinse a-și răsuci gînditor mustățile, neștiind ce să răspundă. Atunci Tromaras îi spuse răspicat că ei o vor lua pe Leludo chiar împotriva voinței părinților ; însă pentru că erau și ei dintr-o familie respectabilă, preferau ca totul să se petreacă așa cum se cuvine, după datină. Aceste vorbe îl făcură pe arhonte să înțeleagă că nu avea de ales, că nu se putea împotrivi. Cel care-i mînie pe corsari nu o duce bine. Și își dădu seama că fiica lui cea îndărătnică mai degrabă ar fi rămas fată bătrînă decît să se mărite cu altul. Ce era să facă respectabilul arhonte ? Își dădu consimțămîntul, spunînd că, chipurile, se pleca în fața voinței fiicei sale, de a cărei dragoste tainică aflase de curînd. Își sfătui ginerele să se stabilească la Milo, să devină gospodar, om la casa lui. Kapsis îl ascultă cu multă atenție. Apoi hotărîră ca nunta să se facă modest, liniștit, fără zgomotoasele chefuri ale corsarilor. Așa lumea va înțelege că Armenis își dăduse fata multiubită unui

bărbat înţelept, ajuns corsar datorită unor împrejurări neprielnice, şi care, de fapt, era un om gospodar, aşezat şi viteaz, apărător al Greciei. Procedînd aşa, bătrînul voia să nu piardă stima oamenilor. Şi Kapsis se învoi, spunînd că dacă s-ar fi însurat la Lidoriki, ar fi fost tot atît de măsurat şi reţinut, fiindcă aşa îl învăţase taică-său.

Se cununară. Frumos, simplu. Încît se mirau cei care fuseseră la acea nuntă ciudată. „Fiica unui arhonte, cu primul dintre corsari..." Bîrfitorii pălăvrăgeau vrute şi nevrute. Dar cei mai mulţi dintre insulari găseau că nunta aceasta dovedea patriotismul lui Armenis ; mai ziceau că venerabilul arhonte făcuse un sacrificiu, pentru ca insula să aibă un apărător de nădejde împotriva atacurilor piraţilor străini. Unii însă îl acuzau, pe ascuns, că dăduse dovadă de laşitate şi nechibzuinţă. Lumea vorbea în toate felurile. Altfel cu ce s-ar îndeletnici băutorii, în cîrciumi, şi femeile, în serile de clacă ? Timpul va arăta care din ei avea dreptate, atunci cînd lucrurile vor lua altă întorsătură. Kapsis însă nu dădu nici o atenţie vorbelor. Ştia ce se spune, dar nu-i păsa. După nuntă rămase cîteva zile în casa socrilor săi, ca să se bucure de traiul pe uscat. Apoi îşi duse nevasta pe corabie şi ridică ancora.

Se întreba cu teamă dacă Leludo se va putea deprinde cu viaţa pe mare. Cum va lua lucrurile ? Desigur, va călători, va cunoaşte locuri noi care-i vor stîrni interesul. Şi pînă să apuce să le vadă pe toate, va veni primul lor copil, apoi al doilea şi... mare-i Dumnezeu... Va avea cu ce să se îndeletnicească, să nu-i fie urît. Şi el se va afla mereu în preajma ei, duios şi grijuliu, păzind-o de mulţimea bărbaţilor aspri şi ghicindu-i toate dorinţele. De ce să n-o ducă bine în noua ei viaţă ?... Aşa gîndea Kapsis. Şi, pînă la un punct, se dovedi că nu greşise. Leludo se obişnui repede, singură îşi dădu seama cum trebuie să se poarte. Nu stătea de vorbă decît cu Tromaras, cu Nikolis, cu Serifos şi cu încă vreo cîţiva căpitani, care erau în stare a-i preţui purtările ; încolo cu nimeni. Nu se plimba niciodată pe lîngă vîslaşii cei aspri şi nu rămînea ore îndelungi pe covertă. Şi aceasta nu din dispreţ faţă de muncitori şi vîslaşi, că doar erau şi ei oameni şi îi compătimea, ci pentru că prezenţa ei printre dînşii ar fi fost nepotrivită. Se pricepea la asemenea lucruri. Şi cînd acostau în vreun port, pentru reparaţii, ea

se ţinea de-o parte. Se arăta măsurată în toate. Kapsis se mîndrea pentru cuviinţa şi purtarea ei. Şi Nikolis îi spunea :

— Ai întîrziat s-o iei de nevastă, dar ai ales-o bine !

Dar erau şi lucruri care nu mergeau cum s-ar fi cuvenit. Mitra ei nu putea ţine prunc. În cea de-a treia lună de sarcină, îl pierdea. De trei ori la fel. Se-ndreptau în grabă spre cea mai apropiată insulă şi aduceau pe corabie o moaşă. Toate moaşele care o îngrijiseră ziceau acelaşi lucru : că răul era întîmplător şi că altă dată va păstra copilul, va naşte. Dar unde să fie norocul ăsta ? După a treia pierdere de sarcină, pe Kapsis îl cuprinse deznădejdea. Leludo prinse a se ruga tuturor sfinţilor. Şi cînd în drumul lor zăreau vreo bisericuţă singuratecă, pe vreo insulă mică şi pustie, cerea soţului ei s-o ducă acolo cu o barcă, ca să aprindă candelele. El îi făcea totdeauna pe plac. Fiindcă, poate mai mult decît ea, Kapsis voia acest copil, îl dorea ; şi pentru că unui corsar aspru ca el nu-i stătea bine să aprindă lumînări şi să facă mătănii în faţa icoanelor, socotea că trebuie s-o ajute, în speranţa că una din rugile ei va fi ascultată. Pînă şi la Atena se duseră în taină şi urcară la Kesariani, o veche mănăstire de pe coastele Imetului [1], unde era şi un izvor făcător de minuni. Femeile care doreau copii şi nu năşteau beau un pumn din apa lui, şi pîntecele lor căpăta binecuvîntarea Maicii Domnului. Se spunea că în acel loc poposise în zorii zilei Mama lui Hristos şi îşi spălase ochişorii în apa izvorului. De-atunci, izvorul dobîndise însuşiri tămăduitoare. Leludo crezu cu dragă inimă cele ce se spuneau. Şi după ce bău şi îşi răcori fruntea, îi pieri teama că nu va putea fi mamă. Se simţi ca ramura ce tremură uşor cînd se deschide bobocul de floare ce-l poartă pe ea. Intră în biserică, îngenunche şi-i grăi Maicii Domnului care o asculta :

— Cînd voi naşte, îmi voi lăsa pruncul la răscrucea drumurilor. Cine va trece primul, şi-l va lua în braţe, îl va boteza.

I se păru că ochii Maicii Domnului sînt plini de lacrimi, de parcă mai plîngea şi-acum din cauza celor suferite de Ea, ca Mamă, pentru Fiul Ei. Şi acest lucru o mîngîie pe Leludo.

---

[1] Munte din apropierea Atenei.

— Te-ai bucurat de el treizeci și trei de ani. E mai bine decît să n-ai deloc copii. Crede-mă !

Afară, în liniștea grădinii, o aștepta Kapsis.

6

Serifos știa o poveste ; se potrivea cu ceea ce se întîmpla în Marea Egee, în Creta. În acel basm era vorba despre vînturile pe care le cunosc oamenii mării : Tramuntana [1], Maistros [2], Garbis [3], Punentes [4], Ostria [5], Levantes [6] și Gregos [7]. Erau copiii Timpului, frați de la două mame, Marea și Pămîntul. Verii lor erau Meltemurile. Ei bine, copiii aceștia nu se puteau înțelege. Se invidiau și se fugăreau unul pe altul, pe întinderile nesfîrșite ale cerului. Care să-l izgonească, să-l dea la o parte pe celălalt, să-i înhațe și partea lui de moștenire. Și nici unul nu se gîndea că, dacă va fura partea altuia, și-o va pierde pe-a lui, odată ce nu le putea stăpîni pe-amîndouă. Încă de la facerea lumii, acești copii nechibzuiți nu se liniștesc, nu-și bagă mințile în cap. Se tot fugăresc. Și de aceea avem schimbările de vreme pe care le știm : zăpezi, arșițe, ploi, înnorări, furtuni, nopți cu lună și nopți întunecoase. Și cu ce se aleg ele, vînturile, din fuga și prigoana asta, poți să-mi spui ? Ce cîștigă azi, pierd mîine. Dar nu se opresc din goana lor necontenită, prigonirea unuia de către celălalt e soarta lor, e însăși viața lor.

— Nu se aleg cu nimic, de vrei să știi, îi răspunse Tromaras, cînd auzi pentru prima oară acest basm.

Dar Serifos, ale cărui vorbe ascundeau totdeauna un tîlc, îi spuse că n-are dreptate.

— Atunci explică-mi, de ce se fugăresc ? îi ceru Tromaras.

---

[1] Vînt de nord.
[2] Vînt de nord-vest.
[3] Vînt de sud-vest.
[4] Vînt de apus, zefirul.
[5] Vînt de sud.
[6] Vînt de est.
[7] Vînt de nord-est.

Gînditor, Serifos îl lămuri :

— Pentru că altfel nu s-ar învîrti moara vieții, nu s-ar măcina grîul. Alergătura lor face să se miște aripile morii...

Nici acum Tromaras nu păru a pricepe. Nu era prea deștept, știa doar să se avînte în luptă vitejește. De aceea și Serifos îndreptă discuția spre alt făgaș. Dar basmul povestit de el se potrivea cu cele ce se întîmplau în Creta, în Marea Egee. De ani și ani, marea insulă cînd ardea, cînd nu, asemeni unei lumînări. Și arderea asta nesfîrșită stîrnea fierbere și pe mări. De veacuri întregi, mările erau cuprinse de flăcări. De unde să începi ?

Cu mai bine de opt sute de ani în urmă, în veacul al nouălea, sarazinii au început să povestească cum că pe insula asta curge lapte și miere ; pentru a-i sili să lupte ca s-o cucerească, conducătorii sarazinilor le-au ars corăbiile. Deci cu acel an nefast trebuia să-ți începi istorisirea. Ei, ce nenorocire, ce prăpăd !... Necredincioșii, ca turbați, măcelăreau și dădeau foc. Pustiau totul și înaintau, împinși de teama că nu au nici un mijloc să scape, dacă vor fi învinși. Așa izbîndiră. Se stabiliră pe insulă. Înălțară cetăți de necucerit. După aceea zadarnic au trimis bizantinii oaste ca să ia Creta înapoi. Sarazinii rămaseră acolo vreo sută patruzeci de ani ; parcă stăteau într-o livadă ale cărei ramuri înflorite le rupeau : întinși pe sofalele lor smulgeau veșmintele de pe dalbele fecioare, iar pe tinerii cei frumoși îi tîrau în rușine și necinste. Și făceau și multe altele, fapte ce nu se pot descrie. Foloseau Creta ca bază de atac, ca să jefuiască alte locuri : Rodos și insulele care stau în jurul ei, asemeni puilor în jurul cloștii, Cicladele ; îndrăzneau să prade și așezările de pe malurile Bosforului. Mările gemeau de jalea pe care o semănau sarazinii. Delfinii se jeluiau și nu se mai jucau. Pînă cînd, din Bizanț, se ridică cel mai vrednic general al său, Nikiforos Fokas, care mai apoi ajunse autocrator [1]. Porni cu flotă nenumărată, cu mii de helande [2], corăbii cu două rînduri de vîsle, și azvîrleau pînă departe foc lichid [3]. Înainta ducînd cu el toate cele de trebuință ;

[1] Împărat al Bizanțului (gr.).

[2] Corăbii mari de război, folosite de bizantini.

[3] Substanță inflamabilă, care putea arde și în apă, întrebuințată de bizantini în războaie.

pe unele nave avea cavaleria, pe altele scări pentru asalt şi maşinării ca să doboare zidurile cetăţilor care i-ar fi rezistat. Însă mai mult decît orice preţuia însufleţirea, curajul pe care-l insuflase armatei, zicînd ostaşilor că se duc să lupte ca să-şi salveze compatrioţii creştini de măcel şi de schimbarea credinţei. Şi acest lucru era adevărat. Sarazinii îi sileau cu forţa pe oameni să treacă la credinţa mahomedană, şi acolo unde erau biserici, cu clopot şi cruce, ei înălţau semiluna. Era destul ca vreun golan să te pîrască cum că ai sărbătorit Paştele creştinesc, şi era vai şi amar de tine ; te ucideau pe dată. De aceea cretanii îşi părăseau insula, se răspîndeau în cele patru vînturi. Insuliţele se umplură de refugiaţi, pînă în Marea Ioniană şi Zakynthos.

Fokas se repezi ca o fiară şi puse capăt tuturor necazurilor. Măcelări, luă prizonieri, nu lăsă picior de sarazin pe insulă. Dărîmă minaretele, din moschee făcu iar biserici. Şi pe cei care plecaseră în alte părţi îi readuse în Creta, şi mai aduse şi alţi creştini ca să umple insula cu oameni ; apoi veniră şi doisprezece tineri arhonţi din Constantinopol, ca acolo să prindă rădăcini familiile princiare ce aveau să guverneze insula. Se făcură toate după dreptate. Creta renăscu. Trăia timpuri prielnice... Aripile morii se-nvîrteau... Pînă ce în moară prinseră a se auzi trosnete. Crăpau grinzile, se prăbuşeau temeliile. Ce se întîmpla ?... Cruciaţii apuseni cucereau Constantinopolul şi conducătorii lor îşi împărţeau Imperiul bizantin. Moarte şi distrugere de la un capăt la altul. Creta a fost dată veneţienilor. Dar, înainte de-a apuca veneţienii să pună piciorul pe pămîntul cretan, le-o luară înainte genovezii. Şi între ei începu o luptă aprigă : din nou ruine, din nou mulţime de morţi neprohodiţi... Creta, care abia începuse să-şi revină, fu din nou pustiită. Pînă la urmă învinseră veneţienii. Împărţiră insula în regiuni ; stăpîneau cum voiau, ba aduseră şi un episcop catolic. Şi aceştia urmăreau să schimbe credinţa grecilor ; cu biciul, cu bătaia, cu haraciuri. Dar, cu trecerea anilor, Turcia prinse a se întinde ca o caracatiţă uriaşă, şi veneţienii îşi dădură seama că se aflau chiar în gura fiarei, că stăteau cu forţa pe cărbuni aprinşi ; şi dacă vor întinde prea mult coarda, avea să le ia curul foc. În faţa primejdiei turceşti era bine să-i aibă pe cretani de partea lor. Astfel, înţelep-

ciunea îi silea s-o lase mai moale, să fie mai indulgenți. Îi lăsau pe insulari să-și păstreze credința strămoșească, dădeau avînt negoțului și artelor. În acea perioadă se iviră în Creta și poeți talentați, care scriau frumoase piese de teatru, și pictori minunați, care prin posturi și rugăciuni se învredniceau să picteze cele mărturisite de evanghelii. Despre unul dintre aceștia, care-și dovedise măiestrie de la o vîrstă fragedă, se spunea c-a fost răpit de corsari și pe urmă a reușit să scape, refugiindu-se la Veneția, unde a lucrat în atelierele celor mai vestiți pictori, și a strălucit prin arta lui ; dar rivalitățile breslei nu l-au lăsat să prindă rădăcini. A plecat și din acel loc, s-a dus la Roma și apoi în Spania, printre curteni ; a ajuns cel mai mare pictor, s-a acoperit de glorie. Însă nici măcar pentru o clipă nu a uitat că este grec ; și astfel toți, în Spania, îl strigau : EL GRECO.

Însă cretanii nu se lăsau păcăliți cu promisiuni mincinoase. Și oricît înfloreau artele și literatura pe vremea veneților, ei voiau să fie liberi, să scape de stăpînirea Veneției. Cum adică, dacă s-ar fi eliberat, artele ar fi rămas în urmă ? Cine putea spune asemenea lucru ? Oare de-a lungul veacurilor nu se dovedise că unde este libertate este și înălțare a spiritului ? Și unde este înălțare a spiritului este și libertate ? Așa că mereu izbucneau răscoale pe insulă. Localnicii doreau să-i izgonească pe venețieni, să devină stăpîni pe pămînturile lor. Lupte sălbatice, inegale. Nutreau întruna speranțe și sîngele curgea în van. Delfinii ieșeau în preajma țărmurilor și plîngeau laolaltă cu oamenii.

Pînă ce se ivi iar primejdia cea mare și îi făcu pe cretani să se împace și să se unească cu venețienii. Turcii pofteau Creta, o vedeau ca pe o răscruce în Mediterana, prag al Egeei înrobită de ei. Se hotărîră s-o ia ; și aprinseră iar flăcările războiului. Vai și amar dacă ar fi pus ei piciorul pe insulă ! Dintre două rele îl alegi pe cel mai mic. De aceea și cretanii, în fața primejdiei, se uniră cu venețienii, se legară să-și păstreze pămîntul, să-l facă cetate de necucerit. Luptară piept la piept cu hoardele lui Hairedin Barbarossa [1], care-i atacă cu gînd să-i înrobească. Fumul gros slobozit de casele și grînele care ardeau se aduna în nori

[1] Hairedin sau Khayr Al-Din, (1466—1546), poreclit Barbarossa, celebru pirat algerian, ajuns comandant al flotei lui Selim I.

negri, iar capetele tăiate, ce zăceau pe uliţi, erau tot atît de multe ca pietrele de pe ţărmuri. Totuşi, Creta n-a fost cucerită. Îl respinse pe Barbarossa, îl zdrobi. Dar, pînă să apuce cretanii să-şi oblojească rănile, să-şi mai repare stricăciunile, să se gospodărească, turcilor li se face iar poftă de insulă. Văd că puterea Veneţiei se destramă încet-încet, de cînd s-a găsit drum pe mare către Indii, şi socotesc că o mişcare e de-ajuns ca să înhaţe în năvoadele lor şi insula asta neîmblînzită. Pun mîna pe acele insule din Marea Egee care rămăseseră necucerite, ţin mai departe în robie pe sora ei, Cipru, şi se reped din nou asupra Cretei, ca s-o cucerească printr-un asalt puternic. Dar îşi greşiseră socotelile. Iar izbucni războiul.

Acest război dura de aproape douăzeci şi cinci de ani. Era pe la mijlocul verii lui 1645, cînd patru sute de corăbii turceşti măreţe porniră cu şaizeci şi două de mii de războinici fioroşi ca să-ngenuncheze insula nesupusă, doar în cîteva nopţi. Aşa se lăudase kapudan-paşa în seraiul sultanului. Însă totul le ieşi pe dos. De îndată ce hoardele turceşti păşiră pe pămîntul Cretei, avură de întîmpinat dîrza rezistenţă a localnicilor. Fiecare om era o Cretă. Cretanii sînt neîntrecuţi în luptă. Se hotărîră ca mai bine să moară decît să accepte jugul turcesc. Se-ngrămădiră la Handakas, marea cetate, şi îşi păstrau insula neîngenuncheată. Pentru că Handakas este considerată inima Cretei şi cît rezistă ea rezistă şi Creta întreagă, capătă curaj. Cîte nu făcură necredincioşii ca să le frîngă vitejia ! Secure şi foc de la un capăt la altul ! Măcel ! Pustiiră satele. Nu rămase familie care să nu aibă de jelit morţi şi ostateci. Douăsprezece mii de oameni, legaţi în lanţuri, fură tîrîţi la tîrgurile de sclavi, ca să fie vînduţi. Iar capetele celor ucişi le aruncau în marea cetate, parcă ar fi fost pietre de praştie, ca să le vadă asediaţii şi să se înspăimînte, să se gîndească ce-i aşteaptă. Dar lor nu le păsa... Zadarnică era cruzimea turcilor, zadarnice străduaniile lor. Cretanii din Handakas nu puteau fi înfrînţi. Cu cît aflau despre crimele necredincioşilor, cu atît mai mult li se întărea hotărîrea de-a rămîne liberi pînă la ultima suflare. Se repezeau pe neaşteptate din cetate şi îi distrugeau pe turci, le luau proviziile şi se-nchideau iar între zidurile lor, pînă la următorul asalt. Deşi asediaţi, deveneau învin-

gători, triumfau. În ciuda faptului că erau numai nouă mii de luptători, iar dușmanii, șaptezeci de mii. Îi făceau de rușine. Flotele turcești plecau și se-ntorceau cu noi armate, odihnite ; corăbiile soseau falnice, încărcate cu de toate, bine înarmate și pline de ostași, care prin numărul lor mare erau siguri că vor zdrobi de-acum neînfricata inimă a Cretei. Însă curînd se vedeau silite să părăsească țărmurile insulei, învinse, acoperite de ocară, otrăvite de mînie. Atunci Kapsis le aștepta în largul mării ; se avînta cu flota lui, le lua prin surprindere și sîngele vărsat înroșea valurile Egeei.

De ani de zile dura acest zbucium. Corsarii greci se angajaseră în această luptă sacră. În felul lor, îi ajutau pe cretani să reziste. Fiindcă atîta timp cît rezista Creta, grecii mai puteau spera că nu e totul pierdut și că flacăra sfîntă a nației se va aprinde din nou. De aceea și gorgonele din mare își schimbaseră troparul și, cînd zăreau vreo navă grecească, ieșeau din valuri și întrebau dacă Creta mai ține piept sau s-a istovit[1]. Și cînd primeau răspuns că cetatea ei mai rezistă și nu se predă, li se umplea sufletul de bucurie.

— Fără stea nu poți călători în noapte, îi lămurea Kapsis.

Și prin aceasta înțelegea că Creta trebuia să rămînă liberă sau, de nu, altă regiune a Greciei trebuia să devină asemeni Cretei și să lumineze ca o stea în noapte calea nației elene. Cînd lupta vitejește ca să-i ajute pe cretanii asediați, sufletul îi era năpădit de mulțumire. Atunci se deschideau în fața lui căi luminoase, care-l duceau unde dorea : să vadă pe ascuns frumusețea cea albă ivită din pămînt, să stea de vorbă cu ea. Discuțiile lor, în lumina tulbure a zorilor, păreau o tainică slujbă de inițiere, în timpul căreia cel chemat e uns cu harul sfînt. Nu putea fi nimic mai potrivit pentru binecuvîntarea unui suflet omenesc ; astfel, Kapsis se străduia să se arate demn de acele căi luminoase. Iată pentru ce se amestecase în războiul Cretei, iată de ce disprețuia prădăciunile nevrednice și chiar pe sine însuși. Și dacă s-a cununat, cît timp a dăruit căsniciei lui, cît s-a bucurat

[1] Gorgonele, conform unei legende grecești, întrebau, de obicei, pe corăbieri, dacă mai trăiește Alexandru cel Mare. Acum întrebau despre Creta.

de viața de familie?... Cu nevasta alături, pe corabie, îi tot ataca pe turci. Numai din cauza sănătății Leludei era îngrijorat.

Cu cît trecea timpul, cu-atît mai crunt devenea războiul. Turcii erau tot mai mîniați, din pricină că se făceau de rîsul lumii. Sultanul nu se simțea împăcat la gîndul că o țară uriașă ca Turcia lui, deși se războia de douăzeci și cinci de ani, nu izbutea să vină de hac unei insule precum Creta. Îl rechemă la Constantinopol pe Husein-pașa, pe care-l socotea răspunzător, și-l ucise în chinuri groaznice. Îl rodea mîhnirea că nu putea afla printre vizirii lui unul mai vrednic decît generalul venețian Morozini, care apăra de-atîta vreme Creta. Pînă la urmă îl alese pe Kiopruli, cel mai viclean dintre toți. Acesta-i arătă că insula va cădea numai dacă nu va mai fi ajutată de corsarii greci. Dar ca să se întîmple una ca asta, trebuia ca raialele din întreaga Egee să fie convinse că apusenii le sînt dușmani și că grecii ar duce-o bine cu turcii, dacă, chipurile, venețienii nu i-ar tot ațîța împotriva lor. Prinseră deci a le povesti celor din insulele Mării Egee despre crimele apusenilor. Cîtă jale și suferință aduseseră ei grecilor. Le vorbeau despre distrugerea Constantinopolului, despre măcelul făcut printre locuitori de către cruciați, pe vremuri; despre jafurile acestora, făcîndu-le uitate pe-ale lor; despre marile candelabre din catedrala Sfînta Sofia, pe care venețienii le înșfăcaseră și le duseseră la San Marco al lor, le pomeneau de leii cei sculptați de la hipodrom, furați și aceștia de dogi ca să-și împodobească orașul; povesteau și iar povesteau lucruri ce tare-i supărau pe greci.

Cu asemenea tertipuri căutau să atragă oamenii de partea lor, pentru că dintre aceștia se ridicau corsarii cei nesupuși. Dar cine le dădea ascultare?... Poate fi înșelat grecul aflat în suferință, numai pentru că așa vrea turcul? Lucruri prostești...

Așadar nu le rămînea alt mijloc — ca să turcească întreaga Cretă — decît acela de a se năpusti asupra ei cu atîtea corăbii și oști, încît, insula să se scufunde sub greutatea lor. Și așa făcură. Creta se-ngreună de-atîta turcime; marea, în jurul ei, se înălță. Hoarde sîngeroase, ca norii de muște pe o rană deschisă, îi asediară strîns cetatea. Dar,

asemeni unui Zeu, marea cetate nu putea fi cucerită. Turcii săpau galerii tainice ca niște cîrtițe ca să pătrundă înăuntru prin înșelăciune. Dar cei dinăuntru îi simțeau, auzeau loviturile de cazma și, aruncînd praf de pușcă peste săpători, îi sfîrtecau acolo, în pămînt, îi orbeau. La rîndul lor, asediații făceau tuneluri ca să scape pe ascuns femeile și copiii, ca ei să nu aibă parte de-o moarte groaznică. În taină, trimeteau scrisori către mărimile Europei, către Papă și regi, rugîndu-i să se gîndească la ei, să-i ajute cu arme și ostași. Dar parcă băteau la porțile unor surzi. Numai Ludovic al Franței — sperînd că insula Creta va rămîne a lui — le trimise un ajutor de șase mii de soldați. Însă aceștia nu apucară să tragă nici măcar un glonte, fiindcă generalul lor muri pe neașteptate și, nemaiavînd conducător, se întoarseră în Franța. Astfel, asediații rămaseră singuri, să mai scrie cu sînge încă o pagină de glorie pentru Grecia și să dovedească cît de mare este curajul celor care luptă pentru libertate.

Totuși, Creta căzu. Eroicii cretani nu mai putură rezista. Apa din bazinele cetății secase, oamenii își beau pișatul ; nu mai aveau nici pisici, nici șoareci ca să mănînce, nici măcar o surcea pentru foc. În cetate se ivi un dușman mai fioros decît turcii : ciuma ! De aceea, fără să mărturisească adevărata pricină, începură tratativele cu asediatorii, ca să salveze ce se mai putea. Astfel, mulți au reușit să scape, plecînd ca refugiați în alte părți, departe de umbra Turciei. La sfîrșitul lui septembrie — era de-acum anul 1669 — deschiseră porțile cetății. Barbarii se repeziră înăuntru. Nu găsiră decît morți neîngropați și cîțiva supraviețuitori, adevărate schelete din cauza foamei ; prunci cu gurițele vinete, care-și dăduseră sufletul lîngă sînul uscat al mamelor. Casele, bisericile, prăvăliile erau niște ruine. Nu se auzea glas de om, ciripit de pasăre ori lătrat de cîine. Animalele fie că fuseseră mîncate, fie că fugiseră înspăimîntate. Turcii se zăpăciră, priveau uluiți ; cum de reușiseră cretanii să păstreze cetatea atîția ani ?... Nație de neînțeles mai sînt grecii !

Ah, elenismul nu putu suporta această cădere a Cretei. Îl apăsa asemeni unei lespezi de mormînt. Ai fi zis că cerul se întunecase și soarele pierise pentru totdeauna. De unde

şi cum să mai răsară, să se mai ivească vreo rază ? Grecii îşi plîngeau soarta, mările lor se înnegriră de jale. Melodiile pe care meltemurile le cîntau pe strunele valurilor dispărură ; şi nici delfinii nu mai ieşeau să se joace, nici gorgonele să mai întrebe. Se retraseseră amărîţi în peşterile lor umede şi nu se mai arătau deloc, ca să nu-i întristeze şi mai mult pe oamenii mării. Ah, cum să suporţi o asemenea nenorocire ? Kapsis ofta, simţea că i se sfîşie inima. Pentru el era o suferinţă de neîndurat. Se lăsă copleşit de tristeţe, se îmbolnăvi ; de amărăciune se îngălbeni la faţă ca un ban de aur. Leludo îl privea şi o cuprindea spaima : „— Nu te lăsa pradă deznădejdii. Nu vreau să te pierd, dragul meu căpitan", îi spunea ea. Fraţii lui îl priveau şi nu ştiau ce să facă ; uneori îl mustrau, încercînd să-i redea curajul, alteori îl luau cu binişorul. Fiul lui Harizanis îl plîngea. Toţi se dădeau la o parte ca să-şi ascundă lacrimile. Zi de zi, Kapsis se prăpădea, cu aceeaşi întrebare pe buze :

— De ce să fie cucerită cetatea ?... De ce ?

Atunci Serifos se gîndi să-i găsească un răspuns. Şi ţesu un basm.

— Sînt-Dumitru şi Sînt-Gheorghe, îi povesti el, erau plugari şi, odată, cînd se-ntorceau de pe ogoare, fură apucaţi pe drum de o ploaie mare. Ca să nu se ude pînă la piele, intrară într-o căsuţă. Acolo tocmai născuse o femeie ; făcuse o fetiţă. Şi soţul ei, odată ce se-ntîmplase ca ei să vină chiar atunci, îi rugă să boteze pruncul. Sfinţii primiră bucuroşi. În colibă veniră şi cele trei ursitoare, ca să-i urească micuţei. Două dintre ele spuseră că va fi frumoasă, harnică, deşteaptă, şi că se va logodi cu cel mai bun flăcău... Cea de-a treia prooroci însă că atunci cînd copila va fi mireasă, va muri. Dar cei de faţă n-o crezură. Ploaia încetă şi cei doi sfinţi ieşiră în prag. Îi ziseră tatălui fetei că de se va găsi vreodată la mare ananghie, să-i cheme şi vor veni. Chiar înainte de a-şi termina vorba şi de a apuca ţăranul să-i întrebe ceva, strigară doi nori, îi încălecară şi porniră în galop ; pieriră din faţa lui. Abia atunci îşi dădu tatăl seama că erau sfinţi. Şi, vai, în ziua cînd o mărita, îşi aminti de vorbele lor. Alaiul de nuntă trecuse peste un pod vechi ; mireasa alunecase şi căzuse, însă izbutise să se agaţe de un stîlp şi stătea spînzurată ca un ciorchine de strugure, gata să se prăbuşească în apele învolburate şi să se

înece. Atunci veni Sînt-Dumitru şi o apucă de mînă. „— Fugi, îi strigă lui Sînt-Gheorghe, tu care ai un cal mai iute, fugi s-o aduci pe ursitoarea cea haină să-şi ia înapoi nemiloasa menire..." Porni acesta în galop şi o găsi pe bătrîna cea rea de gură într-un codru, strîngînd ghindă ca să-şi hrănească cucuvelele. O luă pe crupa calului, o aduse. În zadar. „— Ce i-am ursit, spuse ea, i-a ursit Dumnezeu. Vorbele mele au fost rostite din voinţă divină." Şi îndată mireasa scăpă din mîinile lui Sînt-Dumitru, căzu în apă, se înecă.

— Şi ce-i cu asta ? se miră Tromaras, care asculta şi el povestea.

— Totul se întîmplă din voinţa divină. Faţă de ea şi sfinţii sînt fără putere, încheie Serifos.

— Voinţa divină... zise Kapsis. Dar e posibil ca Dumnezeu să dorească distrugerea şi nedreptatea ? Aşa ceva nu pot pricepe.

Serifos îl mustră cu blîndeţe.

— De ce n-ai răbdare ? Crezi că s-a terminat totul ? Dumnezeu e cel care ţese firul evenimentelor. Aşteaptă să afli ce-a hotărît să se întîmple...

Alte dăţi îi amintea de-o zicală care putea fi auzită adesea în insulele Ciclade :

— Avuţia oamenilor va rămîne a oamenilor.

Şi-l lămurea că în această împrejurare „oamenii" erau Grecia, iar „avuţia" teritoriile care-i aparţineau, şi care după ani şi ani vor fi din nou ale ei.

Cu asemenea zicale, nakliuri, mituri îi sădi speranţa în suflet. Îl îndemnă să-şi recapete curajul, vitejia. Şi, într-o bună dimineaţă, însuşi Kapsis spuse :

— Haideţi ! Pînzele sus !... Sufletul nostru se va dovedi mai tare ca Turcia !

Se apucă din nou de treabă. Acosta cu corăbiile lui în golfuri tainice din Creta, şi-i lua pe cretanii care voiau să scape de urmărirea turcilor. Îi ducea în alte insule, pe mulţi dintre ei la Milo. Acolo se adunase un mare număr dintre cretanii prigoniţi. În afara oraşului, la Adamanda, săpară pămîntul dunelor de lîngă ţărm şi-şi făcură sălaşuri. Aveau un sat al lor. Oricum, Kapsis se regăsise pe sine, îşi recăpătase curajul.

— Se va lumina, măi Serifos ! îi striga.

— Se va lumina, căpitane, se va lumina ! Priveşte în sus şi vei vedea soarele !

Şi aşa străbăteau mările, plini de avînt şi curaj. Kapsis se dovedi un vajnic apărător al Greciei.

7

Dumnezeu se îndură de Leludo şi chinul ei luă sfîrşit. Nu mai pierdu copilul. Kapsis îi privea pîntecele rotunjit şi ochii lui de culoarea mierii scînteiau, străluceau de mulţumire şi bucurie. Se îngrijea de ea, să nască cu bine. De aceea, cu două-trei săptămîni înainte de soroc, dădură o raită prin Ciclade şi luară cu forţa pe cele mai renumite şi pricepute moaşe. Le purtau cu ei pe mări, tratîndu-le cu mare respect şi dîndu-le tot ce pofteau ; doar ele aveau s-o moşească pe căpităneasă. De îndată ce Leludo a fost apucată de durerile facerii, Kapsis porunci să ancoreze lîngă cea mai apropiată insulă. Se întîmplă să fie Sifnos. Socoti că era un semn bun, fiindcă acolo se retrăsese îndureratul patriarh Ioanichios ; trăia ca un pustnic în vechea şi umila lui casă părintească. Lui Kapsis îi veni o idee. Şi cînd cea mai pricepută dintre moaşe îi spuse că nevasta îi născuse un fecior, grăi plin de mîndrie :

— Fiul lui Iannis Kapsis va fi binecuvîntat de un patriarh !

Răsplăti moaşele cu dărnicie şi porunci să fie aduse pe nave animale tăiate, ca să le frigă şi să petreacă cu toţii : meşteri, vîslaşi, marinari, să nu fie uitat nici unul şi să rămînă, cumva, departe de ospăţ. Şi se iscă pe corăbii atîta voie bună şi veselie, încît puteai crede că Grecia reînviase. Răsunau daulia [1] şi clarinete, santuriuri [2] şi lire, şi se porni asemenea dănţuială, că navele prinseră a se clătina. Catargele se înclinau cînd într-o parte, cînd într-alta. Şi moaşele dansau cu multă îndemînare. Stelele luminau şi priveau din înalturi ; delfinii ieşeau să se uite şi se reîntorceau în adîncuri pentru a povesti ce văzuseră la suprafaţă. Cînd, uneori,

[1], [2] instrumente populare greceşti.

corsarii greci petrec, parcă-i redau Greciei libertatea pierdută. Spun că luna este stăpîna casei, gazdă primitoare, Pleiadele fete de măritat, iar ei oaspeţii lor. Şi dă-i şi sar ca s-ajungă pînă la frumoasele Pleiade, să se fălească în faţa lor ca nişte miri. Şi, dănţuind, nu simt nici o oboseală. Dacă nu se găseşte cineva să pună capăt dansului, ei nu se opresc. Aşa şi pe vasele lui Kapsis, dansară pînă dimineaţa. Cînd culorile purpurii ale zorilor învăluiră corăbiile, ei încă mai dansau. Dinspre insulă se auzi dangătul clopotului pentru slujba de utrenie. Era duminică.

Kapsis le spuse să pună capăt petrecerii, fiindcă avea să înceapă curînd liturghia. Apoi se-ntoarse în odaia lăuzei. O găsi plîngînd în tăcere, cu noul-născut în braţe. I se împietrise sînul şi nu avea lapte ca să-şi hrănească băieţelul. Îşi privea soţul şi nu îndrăznea să i-o mărturisească, de parcă se temea să n-o judece cu asprime. El înţelese ; văzu că pruncul nu sugea, ci molfăia zadarnic sfîrcul sînului. Puse copilul în leagăn şi îşi culcă nevasta în pat.

— Vino, doamna mea, să te tămăduiesc, îi spuse.

Se aplecă şi-i strînse sînii între buzele lui calde, mai întîi pe unul, pe urmă pe celălalt. Îi sugea sfîrcurile cu sete şi, totodată, îi frămînta uşor sînii ca să-i tămăduiască. Leludo, topită de plăcere, îi mîngîia părul. Curînd începu să-i vină laptele şi se oprea îngroşat pe cerul gurii lui. Atunci puse pruncuşorul în braţele ei.

— Să ai parte de sănătate, îi ură el.

Stătu puţin şi-şi admiră pruncul ; Kapsis păstra încă în gură gustul laptelui.

După două zile, rugă moaşele să înfăşoare bine copilaşul, îl luă el însuşi în braţe şi debarcă cu cîţiva oameni. Se duse să-l viziteze pe nefericitul patriarh, în vechea lui casă singuratecă. Ajunse şi bătu la poartă. Simţi teamă cînd îl văzu asemeni unui platan, cu barba ca nişte ramuri albe. Ai fi zis că în faţa lui se afla însuşi Moise sau Dumnezeu, aşa cum este înfăţişat în Sfînta Treime ; parcă vedeai şi Sfîntul Duh, pasărea sacră, fluturîndu-şi aripile deasupra lui.

— Sfinte părinte, rogu-te, binecuvîntează-mi fiul, îi spuse respectuos.

Şi îndată îngenunche şi puse pruncul înfăşat la picioarele lui. Patriarhul îi ceru să i-l pună în braţe. Bătrînul nu vedea bine, însă îl recunoscu pe corsar.

— Eşti Kapsis ? îl întrebă.
— Da, eu sînt, răspunse el încet.
— Vino înăuntru.

Intrară împreună în casa părăginită. Însoţitorii rămaseră afară. Nici nu se arătară. Se socoteau prea păcătoşi ca să se apropie ; hotărîseră să facă de pază, să nu intervină ceva neprevăzut. Să nu apară vreo ceată de zambiţi turci şi să-i prindă în casa patriarhului. Mai bine să fie cu băgare de seamă, căci prevederea n-a stricat nimănui. Kapsis stătu mult înăuntru. Patriarhul mirui copilul, îl binecuvîntă şi îl sărută. Dădu sfaturi corsarului. Sihastrul, care de mult timp nu mai vorbise cu nimeni, îi mărturisi lui Kapsis cîte suferinţe îndurase. Discutară apoi despre cele ce-i preocupau mai mult : Biserica, Creta, Grecia şi năzuinţele naţiunii elene. Corsarul plecă mai liniştit ; se simţea purificat. Patriarhul cel bătrîn îl îndrăgi şi îi mărturisi cît de mult ar fi vrut să sărbătorească Paştele la mănăstirea din insula Patmos. Oftă şi îşi aminti că veneţienii îl purtaseră ca pe o flamură prin toate insulele, numai acolo nu-l duseseră.

— Aşteaptă-mă. Voi veni înainte de Florii ca să te duc la Patmos, îi promise Kapsis.

Bătrînul patriarh îl bătu uşor pe umăr. Nu puse bază pe ceea ce-i spusese corsarul. Dar el nu-şi uită promisiunea. Duse mai întîi moaşele în insulele de unde le luase, apoi stătu la Milo cîteva zile, pentru ca Leludo să arate părinţilor săi copilaşul. La data stabilită ajunse la Sifnos, cu o corabie, să-l ia pe patriarh. Celelalte nave aveau să-i urmeze la oarecare distanţă, ca să-i apere, în cazul în care ar fi fost atacaţi de turci.

Sosiră la Patmos în sîmbăta lui Lazăr, în ajunul Floriilor. Voiau să rămînă acolo toată Săptămîna Mare, pentru a sărbători Învierea la mănăstirea insulei. Mănăstirea, cetate de piatră de necucerit, se înălţa pe culmea muntelui, şi purta numele evanghelistului Ioan. Patriarhul le spuse că acesta fusese exilat aici de către romani şi trăise într-o peşteră pînă la adînci bătrîneţi. Evanghelistului îi veneau în minte multe lucruri înţelepte pe care voia să le scrie, să le lase urmaşilor. Voia să scrie un apocalips. Însă din cauza unei cataracte îşi pierduse vederea ; şi, neputînd scrie el însuşi, îi dictă totul lui Prohoros, un discipol devotat. Astfel, Apocalipsul este socotit un fel de testament al său. Încă de atunci, Ioan

era adorat în insulă. Locuitorii clădiseră o mănăstire ca o cetate, care purta numele lui cel sfînt. O înălțaseră din piatră trainică, cu metereze în jur, ca să n-o calce și s-o întineze piraţii și necredincioșii. Călugării uceniceau acolo asemeni celor doisprezece apostoli ai lui Hristos, avînd obligaţia de a merge apoi printre oameni, ca să răspîndească cuvîntul Său. Și erau umili și egali în toate. De aceea, în fiecare an, în Săptămîna Patimilor, în ziua Cinei celei de Taină se obișnuia ca starețul să spele picioarele tuturor călugărilor, așa cum făcuse Hristos cu ucenicii săi : faptă de umilinţă și căinţă pentru păcatele făcute chiar și fără voie. Pentru această ceremonie a umilinţei, voise să vină aici patriarhul. Voia să îngenuncheze și el, să se aplece, să spele cu apă picioarele celorlalți, să le șteargă și să le sărute.

Aflînd acest lucru, Kapsis își zicea : „Oare este bine să se încline acest platan în faţa unor tufișuri, a unor tulpini tîrîtoare ? Oare vrea Domnul asemenea umilinţă ?"

Patriarhul îl chemă pe Iannis la acel „spălat" al picioarelor. Și cînd ajunseră înaintea altarului, îi ceru să-și scoată și el încălţările. Ce era să facă Iannis Kapsis ? Să refuze ? Cînd porunceşte patriarhul, trebuie să i te supui plin de respect, să îndeplinești și tu orînduielile bisericii. Dar oare văzuse Kapsis că patriarhul cînd îi lua picioarele în palme, odată cu apa ce-i turna, vărsa și lacrimi ? Și dacă văzuse aceste lacrimi, înţelesese oare din ce gînduri izvorîseră ? Ah, dacă oamenii ar putea pricepe totul ar porni pe alte căi... Și-ar croi altă soartă.

La Patmos, zilele se scurseră liniștite. Armada ancorase în larg și toţi corsarii rămăseseră pe nave, deoarece Iannis Kapsis se îngrijise ca ei să nu întineze cu apucăturile lor aspre insula sfîntă, în acele zile mari. Numai pe cîțiva dintre ei, care se arătaseră mai blînzi, îi lăsase să debarce. Luase asemenea hotărîre și din altă pricină : cu cîteva zile în urmă, insula fusese călcată de piraţi berberi care, după ce jefuiseră casele, răpiseră mulţime de copii. Părinţii și fraţii celor răpiţi se jeluiau, vărsînd lacrimi amare. Ceata lui Kapsis trebuia să le respecte durerea. Rămaseră deci la distanţă și patmioţii, comparîndu-i cu ceilalți, îi stimară pe oamenii lui Kapsis. Și totul ar fi mers bine, dacă în ultima dimineaţă nu s-ar fi întîmplat ceva. Cum chiar în acea zi pruncul împlinea patruzeci de zile, Leludo, așa cum promisese Maicii Domnului

pe coastele Imetului, îl puse jos, la o răscruce pustie, ca să-l boteze cine-l va găsi cel dintîi. Se ascunse după un zid și așteptă. Curînd se ivi o femeie îmbrăcată în negru care-l ridică și-l strînse la piept, izbucnind în hohote de plîns. Se repezi și o prinse.

— Tu să mi-l faci creștin, să mi-l botezi, o rugă Leludo.

Îi dădu crucea de aur pe care o purta la gît și, înainte ca femeia îmbrăcată în negru să-și revină din uimire, Leludo continuă :

— Spune-mi ce dorință ai și-am să ți-o îndeplinesc.

Străina se zăpăci.

— Cine ești dumneata ?

— Sînt nevasta lui Kapsis. Căpităneasa.

Femeia în negru reuși să-și adune gîndurile, să-și vină în fire. Se prăbuși plîngînd la picioarele Leludei.

— Cere-i căpitanului tău să-mi găsească fiii, să mi-i aducă, strigă de parcă i se smulgeau măruntaiele. Numai el e în stare s-o facă.

Acum fu rîndul Leludei s-o privească uluită. O întrebă ce i se întîmplase și află că în urmă cu cîteva zile pirații berberi care atacaseră insula îi găsiseră dormind pe cei șase copii ai femeii și îi răpiseră pe toți. Spunîndu-i acestea, nefericita plîngea și se jeluia. Era ca un plop pe care un trăsnet groaznic l-a lovit și l-a distrus ; nu-i lăsase nici crengi, nici rădăcină. Ascultînd-o, Leludo se porni să plîngă și ea. Își strînse pruncul în brațe, de parcă o înfiora gîndul că asemenea năpastă s-ar fi putut abate și asupra ei. Îmbrățișă femeia și o sărută. Nu-i spuse nici o vorbă, dar sărutul ei era o promisiune. Alergă îndată la șantierul de nave și își găsi bărbatul. Îi povesti ce se întîmplase.

— I-am făgăduit acelei nenorocite să-i căutăm copiii, încheie ea.

Kapsis, pentru prima dată, o mustră :

— Ești în toate mințile, nevastă ?

— Sînt ! Vom face cum am spus !

— Cum adică, „ai spus" ?

— Am făgăduit Maicii Domnului și unei mame la fel ca mine. Aș face orice pentru cea care a ridicat pruncul nostru de la răscrucea unde-l pusesem.

— Și dacă ți-ar fi cerut ceva necinstit ?

— Cînd e vorba de lucruri necinstite, jurămintele se dezleagă. Pentru copiii ei m-a implorat. În numele a tot ce avea mai sfînt.

Kapsis îşi dădu seama că nu va reuşi s-o facă să-şi schimbe hotărîrea. Stătea în faţa lui ca o stîncă neclintită, fiecare cuvînt al ei izvorînd din raţiune, omenie, dreptate.

— Ai un singur copil. Ce-ai fi făcut dacă ţi-ar fi fost luat ? îi strigă mînioasă.

Păru că-l lovise drept în inimă. Luă pruncul în braţe. Deveni duios.

— Linişteşte-te, îi zise încet.

— Răspunde-mi ! stărui ea.

— Linişteşte-te, îi repetă cu şi mai mare blîndeţe.

Vorbele lui îi dovedeau că reuşise să-l convingă. Nu era nevoie să mai insiste. Îl cunoştea bine ; aşa era în clipele cînd ceda. Liniştit, se arăta gata să ia asupra lui toate grijile...

În aceeaşi zi se duse el însuşi la nefericita mamă şi-i promise că va face totul ca să-i regăsească fiii răpiţi. Apoi trecu pe la cei din port şi-i întrebă cum arătau corăbiile piraţilor şi ce fel de steaguri aveau, ca să ghicească ale cui erau. După ceata de care ţineau, ar fi putut socoti la ce tîrguri de sclavi vor duce copiii ca să-i vîndă. Se sfătui şi cu ceilalţi oameni ai lui. Şi porunci să se ridice grabnic ancorele, să se întindă pînzele. Cu voia lui Dumnezeu sperau să ajungă tocmai la vreme la tîrgurile de sclavi din Misir...

În timpul călătoriei, Tromaras mormăia mereu.

— Rău am ajuns ! Am uitat de ce ne-a oţelit sărătura mării. Am ajuns nişte cărăuşi simţitori !

Kapsis încerca să-l potolească.

— Vino, că binele îl întîlneşti în cale.

— Tu ai găsit vreunul ?

— Am găsit. Dacă Derekas nu s-ar fi purtat cu atîta mărinimie, ce am fi fost acum, şi unde ?... La asta nu te gîndeşti ?

De unde scotea iar la iveală, aşa, dintr-o dată, povestea asta veche ? Cum de a pomenit-o ? Adevărul este că din cînd în cînd îi revenea în minte. Şi atunci se întreba : „Oare unde o fi acel bărbat ? Ce face ?...“ Uneori, în drumul lor, auzea veşti despre el : „Se duce într-acolo, vine încoace...“, şi Kapsis evita să-l întîlnească. Nu că se mai

temea de el, căci Derekas era de-acum bătrîn. Dar, dintr-o neînţelegere, putea să înceapă vreo luptă între ei şi nu voia să se bată cu dînsul. Nu uitase ce-i datora...

Nu-i lipsiră prilejurile ca să-şi arate vitejia. Se luptară cu nişte corsari englezi care veneau să jefuiască aşezările de pe ţărmurile Mediteranei ; şi le distruseră corăbiile. Atacară şi un galion din Marsilia, care se îndrepta spre Delos şi Paros, ca să preia statui antice, pe care consulul francez le cumpăra acolo pe nimica toată. Acest galion era un adevărat depozit de comori — căra şi mulţi bani, franci, pentru consul. El îi împărţea agalelor, şi în acest fel era slobod să pună mîna pe orice statuie sau alte obiecte de valoare care i-ar fi plăcut. Capturară corabia cu toată încărcătura ei şi arborară pe catarge steagul lor. Şi aşa îl lăsară pe consul să tot aştepte în insula Paros... Să se tot uite dacă se iveşte galionul lui şi să nu-l poată zări nicicînd... Cît despre echipaj, Kapsis voia să-l debarce pe primul ţărm întîlnit în cale. Dar Tromaras avea alte planuri.

— Dacă vom găsi copiii la tîrgul de sclavi, cum îi vom lua ? întrebă el.

— Vom plăti, îi răspunse Kapsis. Vom da banii pe care i-am capturat.

— Şi ce dacă am pus mîna pe bani ? Trebuie să ne împuţinăm cîştigul ? strigă Tromaras, începînd să se înfurie.

— Ai tu un mijloc mai bun ?

— Da : schimbul. Vom da apusenii în schimbul copiilor. Fără tocmeală... Care negustător nu va vrea aşa ceva ?...

Kapsis nu voia să vîndă oameni. Nu făcuse niciodată asemenea lucru. Dacă va da de urma copiilor la tîrgurile de robi, dorea să lămurească lucrurile frumos : „Cîţi bani ?" „Atîţia." „Bine. Luaţi..." Lui îi plăceau altfel de purtări. Dar tovarăşii lui din armadă îl mustrară :

— Eşti în toate minţile, ori e nevoie să-ţi citească popa ? Oare puţine pătimim din partea apusenilor ? Doar pe atîţia dintr-ai noştri îi tîrăsc la tîrgurile de sclavi. Acum e rîndul nostru să-i ducem pe ei. Poate că aşa se vor învăţa minte !

Se străduiau să-l convingă. Îi mai spuneau că dacă voia să se arate darnic, n-avea decît să dăruiască bani patriarhului din Alexandria. Acest prelat era originar din insula Andros şi trimetea călugări prin bazare ca să-i răscumpere pe nenorociţii de greci ; cînd nu puteau plăti ca să-i salveze

de robie, îi alinau cu vorbe încurajatoare. Pînă la urmă, oamenii lui Kapsis reuşiră să-l convingă ; primi să scape în acest fel de membrii echipajului capturat. Leludo asculta ce se vorbea, dar mintea ei nu putea înţelege astfel de lucruri. Ca să le înţeleagă, trebuia să le vadă. Şi cînd văzu, se-nfioră, se ruşină că e om. Se revoltă împotriva celor care se ocupau cu negoţul de sclavi. Îi plînse pe cei care erau vînduţi asemeni iepelor, cămilelor, arămurilor ieftine. Se afla la tîrgurile de robi din Misir, unde bărbatul ei o luase să vadă ce se întîmplă acolo. Îi acoperise faţa, o îmbrăcase cu un caftan bărbătesc ca să nu trezească dorinţi în ochi nesăţioşi şi, avînd grijă s-o ţină lîngă el, străbătuseră bazarul. Alături de ea păşea şi Nikolis, care privea mirat în jur. Ce fapte !... Să ţi se rupă inima de milă ! Fete, ca apa de izvor şi ca trandafirii, stăteau goale, doar cu o năframă pe ele, şi neguţătorii care voiau să le vîndă le făceau reclamă în gura mare, lăudîndu-le apucăturile şi farmecele. Şi treceau bogătaşii şi tinerii şi se uitau la ele, le pipăiau sînii, toate părţile ascunse ale trupului. Şi ele, sărmanele, plîngeau, cu cel mai groaznic plîns, acela fără lacrimi. Pe nişte estrade joase erau puşi la vedere tineri voinici, buni pentru toate treburile ; pe alte estrade erau băieţi fragezi ca nişte crini ; şi-n altă parte, mame răpite de la casele lor, pe care le tîrîseră acolo ca să le vîndă roabe la seraiuri. Nu scoteau o vorbă, de parcă sufletul lor rămăsese undeva, departe, şi de durere le pierise glasul. Cine să le cumpere ? Leludo le privea, plîngîndu-le pentru soarta lor amară. Cînd îşi dădea seama că sînt grecoaice, se oprea să le spună o vorbă bună. Ele îi răspundeau, doborîte de deznădejde. Şi-atunci soţul ei şi Nikolis o duceau mai departe. Se tot interesau dacă sosise noua „marfă" a berberului Racuf, din insulele de lîngă Rodos. Pînă la urmă aflară că piratul îşi vindea prada pe o uliţă la ieşirea din mahala. Şi se-ndreptară într-acolo. Văzură mulţi băieţi greci înrobiţi. Kapsis intră în vorbă cu ei, îi întrebă despre familia lor. Găsiră patru dintre fraţii pe care îi căutau. Ţinîndu-se de mîini, ei le spuseră plîngînd că ceilalţi doi, de spaimă, se aruncaseră în mare, gîndindu-se că e mai bine să moară decît să fie vînduţi ca sclavi. Auzindu-i, simţiră că li se înfige un cuţit în inimă. Mila îl muie şi mai mult pe Kapsis. Vorbea cu toţi băieţii şi ei tresăreau plini de speranţă că se găsise un om bun care grăia în limba lor. Fiecare îl ruga din

tot sufletul să-l cumpere, să-l aibă rob, arătîndu-se gata să-l slujească cu credinţă. Kapsis nu mai putea răbda să-i audă. Socotea că e mare ruşine pentru naţia lui. El şi Leludo se priviră în ochi. Îşi spuseră totul într-o clipă, fără cuvinte. Şi-i zise neguţătorului :

— Îi iau pe toţi !

Nikolis rămase uluit. Şi se repezi să se tocmească asupra preţului, fiindcă îi veni în minte furia lui Tromaras cînd îi vor aduce la corăbii treizeci şi doi de băieţi ; şi toţi cumpăraţi cu bani peşin ! În clipa aceea, fratele lor mai mare nu se va gîndi, desigur, că sînt pui de greci, nefericiţi, şi se va mînia. De aceea, Nikolis încercă să se tîrguiască, să facă schimb cu prinşii apuseni. Şi reuşi destul de bine. Kapsis se mîndri văzînd cît e de practic şi deştept. Îl lăsă să facă cum credea că e mai potrivit. Mezinul aranjă să cumpere copiii la un preţ avantajos.

Aceştia nu înţeleseră ce se petrece şi nu se arătară deosebit de bucuroşi. Numai cînd Kapsis îi adună pe toţi ca să le dea clătite într-un local mare din bazar, peste drum de geamie, şi prinse a-i întreba despre părinţii lor şi despre insula natală, începură să bănuiască ceva. Dar nu îndrăzneau să spere. Se temeau. Dealtfel, Kapsis nu le dezvălui planul său, ca nu cumva din cauza bucuriei să facă gălăgie în loc străin. De aceea şi oamenii lui tăceau. Cînd vor fi pe corăbii vor spune copiilor încotro merg : şi-atunci n-aveau decît să se bucure...

Dar pînă să se-ntoarcă la navele lor, aflară o veste care-l întristă foarte tare pe Kapsis. Ea fu adusă în prăvălia cea mare de cîţiva corăbieri din Misir. Spuseră că Derekas, corsarul, se luptase cu nişte piraţi corsicani care-i distruseseră flota şi îl luaseră ca sclav. Acum, la bătrîneţe, îi fusese dat să ajungă într-o asemenea situaţie nefericită. Unii dintre acei care ascultau aceste noutăţi în timp ce-şi sorbeau salepul ziseră că totul este kismet [1] şi că toate păcatele se plătesc aici, pe pămînt. Alţii se necăjiră aflînd vestea şi fumau încruntaţi ; poate că aveau ei vreun motiv ca să se îndoiască de soarta bătrînului corsar, dar ca lui Iannis Kapsis desigur că niciunuia nu-i păsa. Acesta, cum auzi despre groaznica nenoro-

[1] Soartă, noroc (turc.).

cire care-l lovise pe Derekas, se întristă de moarte, glasul îi pieri. Își aminti de ziua cînd se măsurase cu flota lui Derekas, de pagubele pe care le suferise, de mărinimia adversarului, și toate acestea îl făcură să sufere cumplit. Spuse oftînd :

— Unde ești, măi Derekas ? Unde ?

Și se hotărî să-l salveze.

Cînd porniră spre insulele grecești, Kapsis era stăpînit de un singur gînd : să-i întîlnească pe piraţii care-l luaseră pe Derekas ca sclav. Mică e amărîta asta de Mediterană pentru cei care-o brăzdează în lung și-n lat ! În brazdele valurilor găsesc pînă și șopîrla pe care-o caută. Corsicanii nu-i puteau scăpa. În insula Karpathos află veşti despre ei. Abia plecaseră de-acolo. Îl tîrîseră pe Derekas prin cartierele portului, legat cu un lanț greu, batjocorindu-l și lăudîndu-se în fața mulțimii că de asemenea soartă vor avea parte toți cei care le vor sta în cale, pentru că ei sînt stăpînitorii mărilor. Aflînd acestea, Kapsis fu cuprins de furie. Nu că îl supărau lăudăroșeniile lor, dar își închipuia cum îl arătau celor din jur ; îl durea sufletul pentru Derekas. Orice ar fi făcut și oricît ar fi păcătuit, era un mare corsar, merita să fie tratat altfel. Nu putea uita că datorită mărinimiei lui rămăsese în viață și ajunsese ceea ce era : Iannis Kapsis, Unicul. Nu, nu putea să-l lase în voia soartei, pradă batjocurii unor tîlhari.

— Înainte, ca să-l salvăm ! hotărî.

Oamenii lui se mirară.

— Pe cine, măi ? Pe ucigașul acela ?

— Pe el. Față de mine s-a arătat cîndva mărinimos !

— Cînd ? Nu-mi amintesc ! tună Tromaras, ca să-l facă să se răzgîndească.

— Nu-i nimic ! Eu mi-am însemnat totul. Aci ! strigă Kapsis, lovindu-se ușor cu pumnul în cap, ca să arate că nu uitase. De douăzeci și cinci de ani păstrez înscrisul ăsta !

— Și ce-i cu asta ? îl întrerupse Tromaras.

Kapsis se înfurie.

— Măi, tu așa zici ? Datoriile nu trebuiesc plătite ? De unde ai scos-o ? Poate că ne-am făcut corsari, măi frate, dar necinstiți și nemernici niciodată ! Ce datorăm, plătim. Cu vîrf și îndesat !

Tromaras și ceilalți — căpitani, șefi de echipaj și scribi — pricepură că nu-l vor putea face să-și schimbe hotărîrea. De-

geaba îi vorbiră despre copiii pe care-i luaseră pe corăbii ca să-i ducă înapoi la casele lor, despre patriarhul Ioanichios care-i aştepta la Patmos, ca să-l ducă în insula lui. Toate strădaniile lor se dovediră zadarnice. În cele din urmă, o rugară într-ascuns pe Leludo să-l convingă ea ; o îndemnară să-i spună bărbatului ei că pentru pruncul lor era mai bine să debarce, fiindcă viaţa pe mare nu-i pria, şi altele asemenea. Însă ea nu se învoi. Îi întrerupse. Şi cu cîteva cuvinte le arătă că ştia cum să se poarte.

— Dacă domnul meu socoteşte că trebuie să-l salveze pe Derekas, s-o facă. Ajutaţi-l, nu-l împiedicaţi.

Le zgîndări orgoliul, îi determină să se supună hotărîrii lui Kapsis.

— Porunceşte, căpitane ! îi strigară.

— Drept pe ruta corsicanilor ! Încercăm să ne apropiem dinspre pupa !

Ei dădură ordine. Gabierii întinseră pînzele, vîslaşii asudară trăgînd la rame, iar spuma valurilor ajunse pînă la parîme. Toate arătau cît erau de grăbiţi, cît de mult doreau ca vechea datorie să fie plătită. Cînd zăriră, în depărtare, crestele muntoase ale Cretei, iată că le iese în faţă armada corsicană. Se apropiară îndată de ea şi o luară prin surprindere ; atacul lor fu asemeni unui potop iscat din senin, pe vreme de arşiţă. Şi, fie pentru că nu se aşteptau la un atac din partea altor corsari în marea Cretei subjugată de turci, fie pentru că li se terminase praful de puşcă, piraţii corsicani nu fură în stare să se opună. Totuşi, ca să spună că au luptat, se întoarseră şi traseră cîteva lovituri de tun. Dar cînd văzură că se îngroaşă gluma şi ghiulelele încinse cad ca grindina peste corăbiile lor, o luară din loc, încercînd să scape. Însă şi pe mări fuga laşă nu-ţi asigură scăparea. Kapsis nu-i slăbi, se luă îndată după ei. Îi urmări, trăgînd mereu asupra lor. Le doborî catargele, le găuri parapetele, le incendie lemnăria şi pînzele. Corsicanii înţeleseră că nu mai au scăpare şi se opriră. Făcură semne că vor să înceapă tratative. Să salveze ce se mai putea. Atunci Kapsis porunci să-i abordeze una din navele sale. Şi trimise un om de-al lui să le spună ce aşteaptă de la ei.

— Îl vrem pe Derekas. Altceva nimic.

Auzindu-le dorința, corsicanii se mirară. Le venea să plesnească de ciudă pentru pagubele pe care le suferiseră. Atîta rău și distrugere numai pentru Derekas ? Li se părea de necrezut, nu puteau înțelege. Și trimisul, un respectabil căpitan din Lemnos, fu nevoit să le repete :

— Numai pe Derekas. Altceva nimic.

Îl dădură bucuroși, răsuflînd ușurați. Dar nici Derekas însuși nu pricepea ce se-ntîmplase. În timp ce feluca se-ndrepta către armada lui Kapsis, bătrînul corsar privea în gol. Ai fi zis că din cauza celor îndurate nu mai era în stare să judece. Îmbătrînise. Numai statura lui foarte înaltă mărturisea cine fusese cîndva. Cînd îl aduseră în fața lui, Kapsis îl recunoscu cu mare greutate, dar rămase tăcut, lăsîndu-l pe Derekas să înceapă vorba. Însă acesta nu-și amintea de nimic, stătea ca prostit. Aștepta și el vreun semn, ca să poată înțelege. Trecură astfel cîteva clipe. În cele din urmă, Kapsis îl apucă de mînă. Și atunci, la atingerea lui, vechile amintiri reînviară. Bătrînul corsar retrăi, la fel de viu ca atunci, acea întîmplare din trecut, de mult uitată.

— Tu ești ? rosti cu greu și se-nfioră.

— Da, eu. Spune-mi ce dorești ? Tot ce am e și al tău. Ce dorești ?

Derekas se gîndi doar o clipă. Închise ochii și răspunse încet :

— Să mă odihnesc... Să mă ghemuiesc undeva...

— Numai atît ? întrebă respectuos Kapsis.

— Numai atît, răspunse istovit suferindul. Și încă ceva.

— Ce anume ?

— O lămurire. De ce toate astea ?

Strălucind de frumusețe, cu o mîndrie reținută, Iannis Kapsis răspunse :

— Toate sînt trecute într-un catastif. Cîndva am scris în dreptul numelui tău un cuvînt : Datorie !

— De aceea ?

— De aceea... rosti Kapsis.

Ochii lui Derekas se umplură de lacrimi. Simți că i se făcuse dreptate. Îl trase pe Iannis spre el și-l strînse cu putere la piept. Îl îmbrățișă ca un tată. Nu mai voia să audă nimic.

Sufletul îi plîngea...

8

Se-ntoarseră la Patmos. Şi în timp ce intrau în golful în formă de seceră, băieţii, care se aflau toţi pe una din nave, nu se mai stăpîniră şi prinseră a striga şi a ţopăi. Nimic nu-i mai putea opri. Bucuria parcă îi scosese din minţi. Şi strigătele lor erau atît de puternice, încît se părea că în mijlocul valurilor se deschisese o fîntînă prin care se înălţa, din pîntecele mării, un vuiet uriaş, de parcă acolo, în adînc, petreceau Tritonii [1]. Cînd corabia trecu pe lîngă capătul golfului, vîntul le purtă glasurile pînă la stînci. Cîţiva oameni care stăteau de pază le auziră, văzură copiii bucurîndu-se şi, pricepînd ce se întîmplase, prinseră a vui vesel din buciumele lor, dînd de veste. Cîţiva pescari, aflaţi pe ţărmul stîncos, preluară mesajul şi-l trecură mai departe. Astfel, încă înainte ca armada să intre în golf, locuitorii insulei aflaseră de sosirea ei şi porniseră în goană spre port, stăpîniţi de nerăbdare. O scună [2] patmiotă, care ieşise în larg, se întoarse în grabă cu vestea cea mare : Kapsis aducea înapoi toţi copiii răpiţi de piraţi ! De îndată ce se află aceasta, clopotele prinseră a suna sărbătoreşte. Şi cei care pînă atunci îşi plîngeau odraslele, rupeau flori din glastre, frunze de ferigi şi crengi de caprifoi şi le presărau pe chei, unde urma să debarce Kapsis. Alţii întindeau covoare pe care să calce. Căutau prin toate mijloacele să-i arate cît îi sînt de recunoscători pentru ceea ce făcuse. Iar preoţii scoaseră străvechea evanghelie să atingă cu ea fruntea lui Kapsis, dîndu-i astfel sfînta ei binecuvîntare. Şi cu cîtă bucurie fură întîmpinaţi copiii cînd ieşiră pe chei ! Mame şi taţi se repezeau şi-i îmbrăţişau, bunicii îi mîngîiau, în timp ce fraţiorii mai mici se smiorcăiau, neputînd pricepe ce se petrece.

Nefericita mamă, căreia îi fuseseră răpiţi toţi copiii, îşi întinse braţele şi-i îmbrăţişă pe acei care-i fuseseră redaţi ; îşi ascunsese faţa la pieptul lor şi plîngea de bucurie că îi avea din nou lîngă ea. Şi-i jelea pe cei doi fii care nu se mai întorseseră. Nici ea nu ştia ce simţămînt pusese mai puternic

[1] Zeităţi marine, însoţitorii lui Poseidon, zeul mărilor.
[2] Gen de corabie rapidă, cu două catarge.

stăpînire pe inima ei : bucuria ori durerea. Dar ca să nu se arate nerecunoscătoare, îşi şterse ochii şi se lumină la faţă.

— Halal să-ţi fie, regele meu ! îi strigă lui Kapsis.

Şi căzu la picioarele lui.

— Acum facă-se voia ta, adăugă ea.

Leludo veni cu pruncul în braţe.

— Hotărăşte cînd îl botezăm, îi spuse femeii.

— Chiar mîine, îi răspunse ea binevoitoare. Botezul e o taină sfîntă.

Botezul copilului se făcu în mănăstirea insulei. Îl numiră Dimitris. Îl boteză însuşi patriarhul, care aşteptase întoarcerea lui Kapsis pe insulă. Psalmodiau doi călugări cu voci frumoase. Invitaţii erau puţini, dar aleşi : dintre insulari, cîţiva oameni cu vază, din ceata corsarilor numai cei mai apropiaţi, fraţii şi căpitanii. Oamenii lui, îmbrăcaţi îngrijit, cu veşminte curate, păreau a fi gospodari de pe uscat. Cu ei era şi Derekas, pe care Kapsis îl socotea ca făcînd parte din familie. Purta şi el cămaşă albă, proaspăt spălată, vracă şi ilic abia scoase din cufăr. Părea altul în straiele acelea curate ; îi uimea pe cei care-l vedeau. Dar şi el însuşi se mira de cele ce se petreceau pe insulă. Îl uimeau dragostea şi stima cu care-l înconjurau patmioţii pe Kapsis. El, Derekas, corsar de-atîţia ani, nu avusese parte niciodată de-o asemenea cinstire. Se întristă. Gloria lui fusese altfel : doar faimă sălbatică, teroare. Nu-i adusese nici o mulţumire. Acum înţelegea că viaţa lui se irosise în zadar, fără să fi cunoscut adevărata fericire. Trăise la întîmplare, fără vreun ţel anume, şi nu se alesese cu nimic. La botez se gîndi la toate acestea şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce ai ? îl întrebă Kapsis.

— Nimic.

Tăcu. Însă curînd începu să-i tremure bărbia şi nu-şi mai putu stăpîni plînsul.

— Ce ai ? îl întrebă din nou Kapsis.

— Mi-am amintit de maică-mea. Era şi ea într-o mănăstire, călugăriţă...

— Am auzit, şopti Iannis, şi puse capăt scurtei discuţii.

Kapsis se simţea învăluit de atmosfera plină de măreţie a ceremoniei botezului. Patriarhul, psalmodierile călugărilor cu voci frumoase, lumea aleasă îi umpleau inima de încîntare. Era fericit. Dar şi cele ce se petrecuseră pe insulă în ultimele

zile îl făceau să se simtă mulţumit, vesel, şi, deşi nu o voia, mîndru. „E frumos să fii rege şi să fii iubit..." se gîndi. Cum îi venise asemenea lucru în minte ?... Se înspăimîntă. Fiindcă ştia că fiecare gînd al său era asemeni unei seminţe : era destul s-o arunci în pămînt ca ea să încolţească. Pe lumea asta toate sînt cu putinţă. Parcă pe vremea cînd păzea caprele în satul lui şi-ar fi închipuit cineva că va ajunge, cîndva, un corsar atît de puternic ? Oare Dumnezeu îl va învrednici să ajungă rege ?... Oare aceasta îi era soarta ?... Îşi dădu seama că mintea lui o lua razna. Ce fel de rege putea deveni, şi unde, cînd nu exista nici un capăt de pămînt care să nu fie sub crunta stăpînire a sultanului ? Ce aiureli îi treceau prin cap ?... De ce se prostea ? Prinse a murmura şi el cuvintele cîntărilor bisericeşti, ca să alunge gîndurile care-l năpădiseră. Dar chiar dacă în acel ceas izbutea s-o facă, folosul era mic : sămînţa fusese de-acum semănată !

La două zile după botez, se-ndreptară spre Sifnos. Patriarhul, parcă presimţind că i se apropie sfîrşitul, ceru să fie dus pe insula lui natală. Kapsis era gata să-i împlinească porunca. Îl luă pe corabie şi-l tratâ cu atîta respect, încît ai fi zis c-avea de-a face cu însuşi Dumnezeu. Cînd îl debarcă la Sifnos, se aplecă, îi sărută mîna şi îi spuse :

— Am să te mai caut, sfinte părinte...

Gîndurile lui Kapsis prinseseră aripi. În acele zile, de cîte ori rămînea singur la prova, sub rafalele maistralului [1], privea cerul şi i se părea că acolo, chiar în faţa lui, se alcătuia din aburi, se ivea albă ca laptele, zeiţa pe care o descoperise în pămîntul insulei Milo, atunci cînd se ascundea de turci. Frumuseţea aceea parcă înainta spre el şi-i vorbea. Şi nu se putea spune că era o rătăcire a minţii sale, o halucinaţie din pricina oboselii, o sirenă a mării care ieşea din valuri ca să-i înşele pe năieri cu strălucirea ei. Nici nu ajunsese ca unchiul său, Mironas, căruia i se părea că vede sfinţi înaripaţi coborînd pe malul apelor. Nu, Kapsis nu băuse din cupa blîndei lui nebunii. Imaginea văzută de el era aidoma cu zeiţa de marmură pe care o dezgropase din pămînt şi o ascunsese, ca să rămînă veşnic a lui. Era chiar ea ! Şi-i auzea din nou glasul. Cuvintele ei îi răsunau ca un murmur dulce, de

[1] Vînt de nord-vest, numit şi Maistros (gr.).

parcă ar fi dus la ureche o scoică sidefie. Şi înţelegea prea bine ce-i spune. I se părea că-l întreabă dacă se născuse ca să străbată mările în căutarea prăzii, păcătuind la fel ca necredincioşii făcători de rele sau dacă, dimpotrivă, voia să se arate demn de o altă soartă, plină de vitejie, cinste şi glorie. Îi dezvăluia o lume de frumuseţe pe care, dacă dorea cu înfocare s-o dobîndească, trebuia să-şi schimbe felul de viaţă, să nu mai fie corsar, ci să se dăruiască pe de-a-ntregul unui ţel măreţ şi sacru.

— Care este acest ţel ? reuşise s-o întrebe Kapsis, în timp ce ea îi grăia dulce.

„— Să înalţi fruntea cînd e mai greu. Cu vitejia ta să străpungi norii plumburii", i se păru că-i răspunde zeiţa.

Şi începu să se gîndească la răspunsul ei. Cum se poate realiza acest lucru ? Ce trebuie să faci ?....

Tot cugetînd, găsi soluţia cea mai potrivită. Te duci şi îţi înalţi flamura pe un colţişor al patriei tale, te faci regele lui, nesocoteşti ura şi invidia ce vei stîrni, te statorniceşti acolo şi aştepţi. Chiar dacă vei fi înfrînt, tot vei fi demn de admiraţie pentru că ţi-ai dovedit vitejia şi ai arătat şi altora ce trebuie să facă. Le-ai arătat calea pe care trebuie s-o urmeze ; ai devenit viteazul, unicul !

Chibzui îndelung şi luă o hotărîre. I-o împărtăşi nevestei :

— Am să mă fac rege !

— Unde ? se miră ea.

— Într-o insulă. Destul cu vitejiile pe mări !

Leludo nu îndrăzni să-l întrerupă. Îi cunoştea bine sufletul, ştia ce vînturi îl mînă ; şi, dacă unul din acestea îl purta spre înălţimi, n-avea să-şi oprească zborul decît atunci cînd avea să ajungă acolo unde hotărîse. Dealtfel şi ea se săturase de viaţa pe corabie. Văzuse destule ţări şi nu mai voia să călătorească. Acum se gîndea la pruncul ei, care se îmbolnăvea uşor din cauza umezelii ; era prea mic ca să suporte greutăţile vieţii pe mare. De aceea ar fi fost bine pentru el dacă Iannis Kapsis s-ar fi decis să locuiască pe uscat. Şi n-avea nimic împotrivă ca Iannis să domnească. Şi aşa se luptau necontenit cu turcii şi cu piraţii străini, înfruntînd tot felul de primejdii.

— În care insulă ? îl întrebă.

— De ce nu într-a ta ?

Se gîndiră la toate, le cîntăriră în fel şi chip. La Milo trăiau părinţii, rubedeniile şi cunoscuţii ei. Era locul unde se născuse. Acolo era înmormîntat şi bunul lui prieten, Nikiforos, iar mormîntul lui era ca o geamandură care le arăta calea. Dealtfel frumoasa insulă Milo îl atrăgea. Era o ţară în miniatură. Avea mulţi locuitori: arhonţi, meşteşugari, negustători, corăbieri, călători, oameni în trecere... Avea şi apuseni, şi turci destui, care o ronţăiau asemeni unor lăcuste. Dacă va deveni rege la Milo, va avea multe de făcut, va trebui să îndepărteze tot ce i se părea rău şi impur. Apoi va lupta pentru ca Grecia înrobită să-şi recapte libertatea. La asemenea fapte îl îndemna Zeiţa cea albă, în tainicele clipe cînd se întîlneau. Îl îmboldea întruna: şi treaz şi adormit. De era treaz, îi dăruia vise, de dormea, îl trezea dintr-o dată, făcîndu-l să tresară. Mereu îi amintea de menirea lui. Kapsis se hotărî să-i urmeze îndemnurile. Însă multă vreme nu-şi încredinţă planurile decît nevestei. Ceva mai tîrziu, după ce chibzui totul amănunţit, îi adună pe toţi ai săi şi le spuse ce plănuise. Nu îngăduia nici o împotrivire. Hotărîrea lui era de neclintit.

— Luptăm cu focul, dar nu sîntem curaţi! le grăi. Hai să ne curăţim!

Patima, îndrăzneala şi înflăcărarea lui îi cuceri. Serifos îl susţinea entuziasmat. Plănuita regalitate a insulei Milo i se părea un preafrumos nakli. Cînd Milo va fi liberă, vor lupta pentru eliberarea tuturor grecilor. Măreţ vis! Ceilalţi se arătară şi ei de aceeaşi părere. Nikolis, blînd din fire, era gata să se supună fratelui multiubit. Derekas, care de-acum făcea parte din familia lui Kapsis, dorea să se stabilească undeva pe uscat şi de aceea găsi planul lui Iannis foarte potrivit.

— Hai, măi, să ne lăsăm oasele în pămînt. Să nu ne ronţăie rechinii. Marea n-are sălaşuri pentru oameni, rosti el.

Numai Tromaras nu se învoia. Acel plan i se părea curată nebunie. I-o spuse lui Kapsis în faţă.

— Unde ai să domneşti, măi? Sub ochii Turciei? Ea e o fiară, iar tu o biată muscă. De ce o înţepi? Are să te înghită!

Vorbea în van. Nu reuşi să schimbe hotărîrea celorlalţi: rămăsese singur. Trecură la înfăptuirea planului. Flota lor porni spre Milo. Vremea era frumoasă, marea liniştită, de-ai

fi zis că și Dumnezeu îi ajuta. Mulțime de pescărușI însoțeau corăbiile. Țipau pe catarge, își fluturau aripile peste flamuri, spintecau aerul avîntîndu-se pînă la eche[1] și salutau gorgonele sculptate. Se arătau veseli, jucăuși. Kapsis socoti că e un semn bun. Și-l puse pe Lukis ca împreună cu doi gabieri să taie pîine și s-o arunce pescărușilor, să fie și ei mulțumiți de călătoria lor. Stătea în picioare, la pupa, și îi privea. Păsările se repezeau ca săgețile în valurile înspumate și înhățau bucățelele de pîine, chiar și pe cele mici, cît niște boabe de năut. Dar tinerii le aruncau cam la întîmplare, pe toate la un loc. Și pescărușii se îngrămădeau acolo și se băteau cu aripile pentru o bucățică de pîine, umiliți. Kapsis văzu acest lucru și nu-i plăcu. Îi strigă unuia dintre gabieri :

— Ai grijă, măi ! Aruncă pîinea cum trebuie. Nu necăji păsările !

Luă pîine în pumni și-i arătă cum să facă. Împrăștie bucățelele cu dărnicie, parcă ar fi semănat un ogor. Băieții se uitară și făcură la fel. Iar pescărușii își regăsiră măreția și săgetau aerul și valurile într-un zbor demn. Zburau necontenit în jurul corăbiilor, împodobind albastrul undelor cu penele lor albe.

Kapsis făcu așa cum hotărîse. Proclamă insula liberă, deveni regele ei. Dar pînă să ajungă la această zi mare, avu de făcut multe pregătiri. Voia ca încoronarea lui să fie atît de măreață, încît să stîrnească admirația locuitorilor din Ciclade. Leludo se împotrivea. Îi era de-ajuns să debarce pe pămîntul natal, să aibă casa ei și să trăiască cu înțelepciune și în deplină siguranță. Toate celelalte i se păreau lăudăroșenii și îngîmfare, lucruri ce nu se potriveau unui popor atît de mic ca acela al insulei sale. Dorea o viață modestă, umilă. Încercă să-și convingă bărbatul, îi aminti și de faptul că bătrînul patriarh Ioanichios, în Săptămîna Patimilor, spălase picioarele călugărilor la mănăstirea din Patmos. Ce alt înțeles avea această ceremonie, decît că omul trebuie să trăiască simplu și modest ? Altfel își înfurie soarta, îl poate supăra și pe Dumnezeu. Dar oricît se strădui, nu reuși să-l facă să renunțe. Kapsis judeca altfel, avea motivele lui.

[1] La corăbii, vergea de fier, aflată deasupra prorei, de care se prind pînzele numite focuri.

— Ascultă nevastă, o lămuri. Mă fac rege ca să-i trezesc pe cei ce dorm cufundați în somnul robiei. Oamenii care mă vor vedea în clipa încoronării trebuie să înțeleagă că s-a ivit o rază de speranță. Însă cei adormiți nu se trezesc ușor. Au nevoie de gălăgie, de lăutari !...

Îi deslușì totul, în amănunt. Leludo admise și ea că odată ce era vorba de interesul Greciei, încoronarea lor trebuia să aibă o mare strălucire. Îl lăsă deci s-o pregătească așa cum voia. Începură prin a-l căuta pe patriarhul Ioanichios. Iannis trimise cea mai bună corabie a lui să-l aducă, să fie sfinția-sa acela care-i va pune coroana pe cap. Însă nava ajunse prea tîrziu. Uleiul din candela vieții lui Ioanichios tocmai se terminase. Trimișii, doi respectabili foști proprietari de corăbii, sosiră la Sifnos chiar în seara cînd localnicii îl înmormîntau pe preasfîntul bătrîn. Se duseră și ei la cimitir, aprinseră o lumînare pe mormîntul lui proaspăt. Apoi se urcară pe nava lor și se-ntoarseră la Milo. Îi aduseră lui Kapsis trista veste. El lăcrimă, își aminti...

— Să avem binecuvîntarea lui, șopti.

A doua zi, în zori, se afla singur la locul unde ascunsese statuia. Dădu pămîntul la o parte, o dezgropă și rămase mult timp privind-o și așteptînd de la ea un sfat, ca să știe ce să facă. Pînă la urmă îi veni gîndul cel bun : o ascunse din nou, se întoarse în oraș și le spuse celor doi trimiși să pornească în altă parte ; în insula cea stîncoasă, la Anafi, unde, după cum se spunea, era ermit și se pocăia fostul episcop din Milo. Le porunci să-l aducă înapoi, în insula pe care o păstorise, ca să-l încoroneze. Porniră iar la drum. Două zile și două nopți se luptară cu meltemurile, acostară într-un golf singuratec și întrebară unde este sălașul episcopului. Niște pescari sărmani îi îndrumară într-acolo. Ajunseră, bătură în poartă. Cînd se ivi episcopul, se-nfiorară. Era foarte slab, palid, cu cearcăne negre în jurul ochilor, cu mîinile și barba murdare. Îi spuseră de ce veniseră. Dar el părea prăbușit într-un abis : nu-i auzea. În jurul lui se-ntindea numai întunericul. Nu voia să iasă la lumină.

— Nu ! Niciciînd nu mă voi întoarce la Milo ! le spuse.

Se-napoiară și de data aceasta fără rezultat. Se întrebau încotro îi va mai trimite Kapsis. Dar nu-i mai trimise nicăieri. Tocmai atunci se întîmplă să vină la el niște negustă-

tori străini care-i spuseră că ar fi bine, odată ce nu izbutise să găsească un arhiereu ortodox, să fie încoronat de episcopul catolic al Cicladelor de vest. Parcă acesta nu era prelat creştin ? Îl mai lămuriră că acest lucru i-ar fi de mare folos dacă — să nu sosească nicicînd asemenea clipă — Turcia ar porni vreodată război împotriva lui. Va avea ca aliate toate ţările Apusului, datorită sprijinului Papei. Kapsis se decise să le urmeze sfatul. Doar era în interesul Greciei ca ţările apusene să-i fie aliate şi să-l recunoască oficial. Ca să salveze Grecia, merita să se lase încoronat de un episcop catolic.

Gîndindu-se la toate acestea, Kapsis îi trecea multe cu vederea lui Don Antonio Kamillo, episcopul papistaş, deşi aflase cu ce se îndeletniceşte. Ştia că-l trimisese Vaticanul ca să arunce momeli grecilor, să-i sfătuiască să treacă la catolicism. Mai ştia şi alte fapte de-ale lui care arătau că nu e om bun. Pentru bani şi-ar fi vîndut şi sufletul ! Intrase-n datorii pînă la gît şi, ca să le plătească, vindea odăjdiile preoţeşti şi vasele sfinte din biserici ; hirotonisea preoţi nevrednici şi hoţi, aşa cum făcuse la Kimolos, unde-l pusese pe Gheorghios Vaftismenos [1], care făcea pe sfîntul misionar, dar nu lăsa să-i scape nici o femeie. Kapsis ştia toate acestea, faptele lui nelegiuite îi fuseseră aduse la cunoştinţă. Dar mai întîi voia să-şi atingă ţinta, să devină rege ; pe urmă însă, îl va pedepsi pe nemernicul prelat. Ca să-şi poată duce planurile la îndeplinire, Kapsis se lăsă în voia negustătorilor şireţi şi a iezuiţilor care nu-l părăseau nici o clipă şi căutau să-l convingă să primească a fi încoronat de episcopul catolic.

Însă acesta nu era singurul lucru care-i dădea de furcă. Îl supăra şi rezistenţa pe care o întîmpina din partea unora dintre insulari. Erau cîţiva dintre vechii arhonţi, care nu puteau răbda ca un rumeliot [2] să vină şi să se facă aşa, tam-nisam, rege la Milo. Şi ce dacă se însurase cu o fată din insulă ? Ce importanţă avea ? De pe urma acestei înrudiri neamurile ei vor avea parte de onoruri regale, fără să merite o cinste deosebită, căci nu erau cu nimic mai presus decît ei ! Începură deci uneltirile, mesajele tainice către kapudan-paşa, căruia îi cereau să facă ceva ca să împiedice încoronarea lui

[1] Botezatul (gr.).
[2] Locuitor din Rumeli, regiune din Grecia continentală.

Kapsis. El prinse de veste şi grăbi lucrurile, însă nu-i lipsi pe milioţi de fastul sărbătoresc pe care şi-l dorea.

Încoronarea lui avu loc într-o duminică. Încă din zori, toate clopotele din insulă prinseră a răsuna vesel. Iar în golful cel larg, tunurile armadei bubuiau sărbătoreşte. Învеşmîntată în mulţime de culori, Milo era în sărbătoare. Din balcoane şi de pe pervazurile ferestrelor atîrnau covoare colorate, taftale înflorate, împodobite cu dantele, broderii nemaivăzute, cu peisaje paradisiace, păuni şi cerbi adăpîndu-se pe malul rîurilor, cai focoşi alergînd cu coamele în vînt. De felinare şi cornişe erau agăţate ghirlande de flori, iar pe la colţuri se aflau frunze de ferigă, de palmier şi trestii verzi. Lîngă ţărmuri stăteau înşirate corăbiile. Era un adevărat popor de nave ; de la cele mai mari, polakrele, nave de război cu multe tunuri din flota lui Kapsis, pînă la cele mai mici, felucile, aparţinînd pescarilor. Se aflau acolo galere repezi, cu trei rînduri de vîsle, şi altele numai cu un rînd ; corvete lungi, cu pînze pătrate, şi chile de model nou ; galiote semeţe, capturate de la piraţii berberi, avînd mari pînze duble, numite latinia. Alături de acestea, corăbii de felul celor din flota lui Kapsis, în care vîslaşii stăteau pe bănci faţă în faţă ; mistica — un fel de nave cu prore ascuţite —, şi taliamade — corăbii cu chile încăpătoare —, lucrate în şantierele din insula Psara. Erau şi alamâne turceşti, capturate de corsari, avînd un singur catarg pe care fluturau alături pînza pătrată de-i zice latini şi un foc ; şi maltezane din Sfakia [1], foarte asemănătoare cu cele din Malta. Încolo, către chei, ancoraseră galioanele, la prorele cărora fluturau, în bătaia vîntului, kuntrii [2] încrucişaţi şi parafingi [3], iar la prore focurile. Mai puteau fi văzute zvelte trehandire [4] şi sahturia [5], precum şi corăbii enorme, care puteau naviga şi pe ocean, cu sculpturi şi tot felul de podoabe. Se aflau în portul insulei şi numeroase sahini-

[1] Port din insula Creta.
[2] Pînză pătrată aflată pe catargul cel mare (gr.).
[3] Pînze pătrate secundare (gr.).
[4] Corăbii de mic tonaj, cu prora ascuţită (gr.).
[5] Corăbii rapide, de mic tonaj, din insula Hydra.

uri [1], saite [2], pingi [3] şi lefke [4], brigantine [5] şi bricuri [6], bombarde [7] greoaie şi nave de transport care puteau transporta multe mărfuri. Ce să mai vorbim de mulţimea bărcilor ! Catargele tuturor navelor sclipeau ca nişte spade uriaşe, sub razele aurii ale soarelui. Armăturile lor, catargele, parîmele, pînzele şi gorgonele sculptate din faţa echei, toate scăldate de ploaia de lumină, păreau de aur şi coral. Ce măreţie deosebită avea acea dimineaţă trandafirie şi cît de mult o înfrumuseţau corăbiile adunate ! Steagurile lor — de război sau de negoţ — fluturau în vîrful catargelor. Mulţimea de corăbii se oglindea în apa limpede a golfului. Prin undele străvezii se zăreau ancorele şi peştii care roiau în jurul carenelor. Adîncul mării strălucea atît de tare, încît ai fi zis că sărbătoarea ajungea şi acolo.

Şi locuitorii insulei se împodobiseră. Bărbaţii îşi deschiseseră cuferele, îşi îmbrăcaseră vracele de mire, cămăşile de mătase şi ilicele brodate, îşi puseseră brîiele late cu tocuri de piele, în care purtau pistoale şi cuţite. Acum, că insula lor era liberă, îndrăzneau să-şi poarte armele. Turcii care mai rămăseseră la Milo se gătiseră cu cele mai mîndre veşminte osmanlîie : şalvari vişinii, anterie verzui şi giubele brodate cu fir. Voiau să arate că, chipurile, participă şi ei la marea sărbătoare. Şiretlicuri... Dacă s-ar fi putut, ar fi intrat şi în biserica Maicii Domnului Portiani, ca să fie de faţă la încoronare. Însă acest lucru era greu de făcut. Pentru că şi dintre creştini numai puţini reuşiseră să pătrundă în sfîntul lăcaş : arhonţii din Milo, neamurile Leludei şi fruntaşii armadei. Cu ei şi Derekas. Toţi în veşminte frumoase. Femeile purtau jachete lungi, de catifea, văluri uşoare de mătase şi multe şiraguri de galbeni. Dar Leludo le-ntrecea pe toate în măreţie şi frumuseţe ; parcă se născuse regină. Stătea lîngă Kapsis tăcută şi gravă. Ceva o înspăimînta. În acel ceas al ceremoniei încoronării i se părea că-şi zăreşte ca într-o oglindă soarta : întunecată, scăldată în lacrimi. De aceea era îngîndurată şi, în unele clipe, tristeţea

---

[1], [2], [3], [4] Diferite tipuri de corăbii de mic tonaj, din insulele Mării Egee.

[5] Corăbii cu două catarge şi pînze pătrate (ital.).

[6] Nave de mic tonaj, cu două catarge şi pînze trapezoidale (engl.).

[7] Corăbii de război, de mare tonaj, înzestrate cu multe tunuri.

îi adumbrea privirea. Alături de ea, Kapsis, în veşminte strălucitoare, părea luminat de flăcările celei mai frumoase dintre bătăliile lui. Privea cu îndrăzneală în jurul său. Se bucura de această încoronare care-l făcea să nesocotească primejdiile ; se bucura de fastul celor adunaţi în biserică, de odăjdiile preoţilor, de candelabrele aprinse, de flamurile multicolore. Solemnele cîntări bisericeşti, mirosul de tămîie, mîndria din ochii oamenilor lui, toate îl îmbătau. Şi cînd veni clipa şi episcopul îi petrecu în jurul gîtului un colan de aur, simbol al puterii regale, iar în biserică şi afară pe uliţe şi pe corăbiile ancorate în golf izbucniră strigătele de „mulţi ani trăiască" şi „osána" ale poporului său, simţi o mulţumire atît de mare, încît i se păru că se-nalţă la cer asemeni profetului Ilie. Numai că el nu se înălţa cu un car de foc, ci cu o fregată bine armată, avînd trei rînduri de pînze şi catarge ca nişte cipreşi neclintiţi, iar la prora, în loc de gorgonă sculptată, avînd-o pe Zeiţa cea albă, care-i vorbea, chiar şi atunci cînd părea că tace...

9

Ce este Milo ?

Kapsis îşi privea insula pe hărţi şi se mira. Era o pietricică pe podeaua Egeei ; o pietricică dintr-acelea cu care se joacă copiii. Şi dacă o cerceta asemuind-o cu ţările din jurul ei, cu Grecia, şi, mai departe, cu întreaga Mediterană şi cu Europa, atunci părea şi mai mică, ajungea cît o firimitură care n-ar fi săturat nici măcar o vrăbie. Pe hărţile mari nu se vedea, nu era trecută. Părea să fi căzut din sita lor, aşa micuţă cum era. Ei, dar iată că el preţuise această insuliţă, o făcuse regatul lui. Şi unde ? În apropierea Turciei. Într-adevăr, era ca o insectă care se aşezase pe gura tunului, şi, cînd acesta va bubui, Milo va dispare cu totul. Cînd vedeai pe hărţi pînă unde se întinde puterea sultanului, rămîneai fără glas. Puteai să alergi călare ani întregi fără să reuşeşti să faci înconjurul imperiului său. Se întindea pînă în mijlocul Europei. Jumătate din bazinul Mediteranei era al lui. Îi aparţineau şi Creta şi Ciprul. Patruzeci şi cinci

de viceregi stăpîneau, în numele sultanului, în Europa, Asia şi Africa, atît de măreţ era statul lui. Cei mai mulţi dintre ei erau osmanlîi, necunoscuţi regilor Europei. Aceşti viceregi turci împărţiseră ţara care le fusese încredinţată într-un mare număr de provincii, şi peste fiecare provincie puseseră cîte un sangiak-bei, adică un guvernator, ca să-i poată ţine mai bine în frîu pe locuitori. Altfel n-o puteau scoate la capăt. Împărţiseră Grecia cea nesupusă în douăzeci şi şapte de asemenea provincii, Buda în optsprezece, Anatolia în şaptesprezece, în tot atîtea Erzenimul, Ţara Babilonului în douăzeci şi patru, Marele Cairo în douăzeci şi două... şi aşa mai departe. În fiecare dintre provincii se găseau armate întregi şi trupe de spahii, iar în porturi corăbii înarmate, gata să intervină dacă vreuna din raiale ar fi îndrăznit să se răscoale.

Atunci cum de avusese curaj acest corsar răzvrătit să proclame Milo insulă greacă liberă şi să se încoroneze rege? Cum de se gîndise să preia stăpînirea insulei făcîndu-i nevătămători pe cîrmuitorii turci? Oare credea că va putea păstra ceea ce îndrăznise să ia? Oare chiar într-atît îşi pierduse minţile? Mulţi milioţi îl priveau cu ochi răi, îl invidiau şi pentru un cîştig cît de mic ar fi fost în stare să-l vîndă. Însă acest lucru nu avea însemnătate, fiindcă cei care-l voiau ca rege erau şi mai mulţi. Totuşi, nu strica să fie prevăzător; un ucigaş, înarmat cu un pumnal, i-ar fi putut lua viaţa, atacîndu-l mişeleşte pe la spate. De aceea, urmînd sfatul lui Derekas, care avea o experienţă amară în ce priveşte trădarea, Kapsis îşi alcătuise o gardă din cincizeci de oameni, care-l păzeau oriunde se ducea. Îl urmau pas cu pas. Leludo îl vedea plecînd de acasă, împreună cu gărzile sale, şi tremura de teamă. Făcea pe furiş semnul crucii în urma lui şi aştepta cu nerăbdare să revină lîngă ea, ca să se liniştească. Pentru Leludo cele mai frumoase ceasuri erau acelea cînd Iannis stătea acasă şi se juca cu fiul lor, îl învăţa să vorbească şi să meargă. Îi plăcea ca în aceeaşi încăpere s-o vadă şi pe maică-sa trebăluind, şi pe tatăl ei, arhontele Armenis, fumîndu-şi cu mulţumire narghileaua. Leludo se simţea fericită numai dacă-i vedea pe cei dragi în preajma ei. Altfel, trista presimţire care o chinuise în biserică, la încoronare, punea din nou stăpînire pe ea şi-i strecura teama în inimă. Şi lui Kapsis îi făcea plăcere să stea acasă... Îl atrăgea căl-

dura din căminul său, viața gospodărească de care fusese atît de lipsit pe vremea cînd străbătea mările. Dar un rege nu se poate purta ca un motan de casă ; supușii l-ar socoti fricos. Serifos îl sfătui să renunțe la garda care-l păzea, spunînd că cea mai bună gardă este dragostea poporului ; dacă o va dobîndi, va fi în siguranță. Și Kapsis se gîndea zi și noapte cum să cîștige dragostea și încrederea milioților. Uneori, în amurg, se ducea la catacombe, cu gărzile care-l urmau pretutindeni, și cu fratele lui mai mic. Îl lăsa undeva și el se apropia, singur, de Zeița lui îngropată. Îi ridica vălul de pămînt de pe față, o privea și aștepta să-l inspire. Stătea acolo pînă cînd i se părea c-o aude șoptindu-i ceva. Și, totdeauna se-ntorcea în oraș, la Zefiria, cu o idee nouă, cu o soluție potrivită.

Kapsis cîrmuia frumos, cu înțelepciune, făcea lucruri care-l apropiau de inimile supușilor săi. Clădi școli ca să învețe carte și copiii săraci, măcar psaltirea și octoihul, plătea doctori pentru cei lipsiți de mijloace, fără să facă deosebire între bolnavii creștini și cei de altă credință. În privința aceasta nu ținea seamă de religie. Totodată încerca să taie avîntul papistașilor. Nu-i mai lăsa să facă promisiuni, să-i încînte pe cei slabi de înger. Socotea aceasta ca o datorie, vrînd să dovedească tuturor că, deși primise să fie încoronat de un prelat catolic, nu-și schimbase religia, ci își păstrase credința strămoșească. Se mîndrea că era grec. Se mîndrea cînd auzea de la oamenii învățați că insulița aceasta, Milo a lui, avea o civilizație veche de trei mii cinci sute de ani și că în orașul antic Flakoti, de pe pămîntul ei, artele înfloriseră la fel ca în regatul cretan a lui Minos. Se mîndrea și pentru fapte din vremuri mai apropiate : de pildă pentru un oarecare Vasilakis, care cu un secol în urmă plecase din Milo și ajunsese pictor renumit la Veneția, unde cu arta lui măiastră împodobise palatele ducale. Se bucura atît de mult, încît ai fi zis că acel artist trăise în zilele lui și își croise drum datorită sprijinului său. Ah, cît ar fi vrut să fie așa... Dorea să se poată spune, cîndva, că în timpul domniei lui, pe insulă artele luaseră mare avînt. Asemenea gînd îl îmbăta. Chemă deci la el pe Emanuil Scordilis — un diacon refugiat la Milo după cucerirea Cretei de către turci și înzestrat cu har de la Dumnezeu să picteze de parcă vedea

sfinții din evanghelii prinzînd viață — și-l îndemnă să-i învețe și pe alții arta lui.

Cu trecerea timpului, Milo dobîndi artiști valoroși care pictară icoanele din biserici cu deosebită măiestrie. Ca să-și prepare culorile, zdrobeau în mojare de piatră fel de fel de rădăcini și pămînturi colorate, și pulberea obținută o amestecau cu clei de mastică și albușuri de ou, în castroane de lut sau în scoici mari. Cîțiva dintre acești pictori au ajuns faimoși: Andonis Scordilis, nepotul diaconului, și preotul cretan Mihail Sifakis, care a pictat în biserica Maicii Domnului Thalassitra, de lîngă cetate, nunta din Cannan și pe Hristos la doisprezece ani printre învățați. Aceste capodopere au putut fi pictate deoarece, așa cum spuneau toți, pictorii, înainte de a se apuca de lucru, posteau și se rugau zile întregi ca să se purifice și să primească binecuvîntarea lui Dumnezeu. Kapsis trecea pe la biserici, urmărea pictarea icoanelor și se simțea și el purificat. Se interesa îndeaproape de asemenea lucrări, îi plăcea tot ce era frumos.

Una dintre preocupările sale era să mențină dreptatea în regatul lui. De aceea orîndui o zi pe săptămînă cînd, înconjurat de oameni înțelepți, devenea el însuși judecător, se străduia să dea sentințe cît mai drepte. Și era atît de corect, încît nu ținea cont dacă prin hotărîrea lui pedepsea pe cineva apropiat; nu ierta nedreptatea. Așa se întîmplă cînd Tromaras se îmbătă și se apucă, în miez de noapte, să izbească cu pumnii în porțile și ferestrele femeilor stricate, strigîndu-le să-i deschidă ca să intre cu prietenii lui. Kapsis îl sili să plătească amendă o sumă mare de bani. Cu această sumă, pe una din ulițe, se făcu o fîntînă cu cișmea alături, la care își potoleau setea oamenii din insulă și animalele lor. Pedeapsa l-a înfuriat pe Tromaras, care era mult mai în vîrstă decît fratele său. Însă Kapsis voia să arate că este nepărtinitor și că are de gînd să pună stavilă desfrînării. Într-adevăr, dorea să facă acest lucru. Nu voia ca Milo să ajungă la fel ca Nios — o insuliță atîtica — care avea însă șase sute de femei stricate la care se duceau corsarii dornici de drăgoste ală, ca să se desfete cu ele și să capete bolile lor. Avea de gînd să împiedice desfrîul, să facă ordine în insula sa. Plănuia ca după aceea să se ocupe și de alte insulițe, să aprindă și în ele lumînarea Învierii, să le scape de necurățeniile care le pîngăreau. Cu astfel de gînduri domnea.

Cu fratele său mai mare se certa adeseori. Acesta socotise, de la început, că stabilirea lor la Milo nu era un lucru înţelept. Tromaras mîrîia întruna ; se tot întreba ce nevoie aveau ei, oameni ai mării, să prindă rădăcini pe uscat. Pot trăi peştii pe pămînt ? Fiindcă gîndea că şi ei sînt peşti. Parcă trupurile lor nu miroseau a sărătură ? Parcă pielea lor, din cauza vînturilor marine şi a sării, nu se întărise, ajungînd să semene cu nişte solzi ? Asemenea vorbe rostea şi în van îi dădea Kapsis slujbe însemnate, încercînd să-l lege de uscat. În zadar îl punea pe Nikolis, mezinul, să-l roage, iar pe Serifos şi pe Derekas să-l îndrume cu experienţa lor. Tromaras era îndărătnic. Se simţea pe uscat ca un crab de mare, de-ai fi zis că datorită anilor petrecuţi pe mări îşi schimbase natura : prin vine îi curgea apă de mare şi, ca să poată respira, avea nevoie de meltemuri şi sorocoşi [1].

După ce au stat mult de vorbă, Kapsis a priceput ce se petrecea în sufletul lui. Aşa că i-a dat două alamane capturate de la turci, le-a înzestrat cu marinarii trebuitori şi l-a lăsat liber, să ia din nou calea pirateriei, dacă aceasta îi era voia. Şi Tromaras porni bine înarmat să-şi reînceapă viaţa de corsar. În astfel de chestiuni vorbele nu au rost. Doar nu degeaba se spune că mai întîi pleacă sufletul omului şi pe urmă apucăturile. Lasă că, de obicei, sufletul şi apucăturile sînt unul şi acelaşi lucru.

Kapsis se necăji din cauza plecării fratelui său. Voia să-i aibă în preajmă pe toţi cei dragi. De aceea şi pe Nikolis şi pe Patios, fiul doicii, şi pe Derekas şi pe Serifos şi pe cei mai aleşi dintre căpitanii lui îi ţinea pe lîngă el. Căuta să-i mulţumească, dîndu-le slujbe pe care pînă atunci le avuseseră turcii ; totodată, le dădea mînă liberă ca să se conducă aşa cum socoteau ei de cuviinţă. Chiar şi pe Lukis şi pe maică-sa îi voia lîngă dînsul. De cînd aflase în ce fel fusese salvat mai demult, atunci cînd îl căutau turcii şi Harizanis venise şi le spusese că îl trecuse pe altă insulă, îl socotea pe Lukis fiul său şi pe mama acestuia prietenă bună.

— Acum eu sînt protectorul vostru, le spusese. Nu pot să uit că fără Harizanis poate altă mi-ar fi fost soarta.

---

[1] Vînturi de sud-est.

Este dat omului, mai ales aceluia care are de înfruntat tot felul de primejdii, să dorească prezența ființelor dragi. De aceea și Kapsis se bucura cînd familia și prietenii lui se aflau în preajma sa. Adusese în casă un cîine fără stăpîn, care se apropiase de el și-i amușinase pașii, pentru că îi plăcea credința ce i-o arăta. Cînd Tromaras plecă iar să cutreiere mările, Kapsis se necăji foarte tare. Acesta însă nu avea să fie singurul necaz. Curînd avu parte de altul și mai mare : Derekas se îmbolnăvi. Cum, din ce pricină, greu de lămurit. Toate prinseră să-l doară : spatele, ceafa, mîinile și mijlocul ; stomacul parcă i se umplea cu aer și îi apăsa pieptul. Aduseră doctori ca să-l cerceteze. Fiecare spuse altceva : ba că izbucniseră acum reumatisme vechi, din cauza anilor petrecuți pe mare, ba că avea o boală de rinichi care-l dobora, ba că suferea de-o boală necunoscută. Vorbele doctorilor se băteau cap în cap, de nu mai puteai înțelege nimic. Sigur era că Derekas slăbea, se prăpădea pe zi ce trecea. Corpul lui, altădată drept ca un stîlp de piatră, se chircea. Chipul îi devenea tot mai palid. El, care dorise atît de mult să se statornicească pe uscat, arăta acum ca o navă care, nefolosită fiind, fusese scoasă din apă și se usca, roasă de carii cei lacomi. Kapsis, văzîndu-l în asemenea stare, nu știa ce să mai facă pentru a-l ajuta să-și revină. Îi aducea în iatac pe cei mai renumiți doctori aflați printre pelerinii veniți cu corăbiile ce făceau escală la Milo ; îl cobora în gropile cu apă tămăduitoare, care ieșea fierbinte din pămînt, învăluită în nori de aburi ; îi făcea diferite tratamente cu șerpii cei roșiatici din Milo și cu tot felul de leacuri dobîndite de la medici cu mare experiență. Pînă și pămînt alb din insula Lemnos trimise să i se aducă. Era un fel de noroi albicios și se găsea numai într-un anumit loc al insulei. În fiecare an, în luna august, de ziua sfintei Sotira, episcopul și întreg clerul făceau o slujbă în acel loc și pe urmă oamenii săpau pînă găseau, la mare adîncime, acest soi de lut. Umpleau cîțiva saci pe care-i lua guvernatorul turc. Acesta îi vindea cu prețuri pipărate negustorilor străini. Lăsa puțin și lemnioților, și-n tot restul anului punea paznici și zambiți să păzească locul cu pricina, ca să nu se poată apropia nimeni să ia fie și-un pumn din lutul cel vindecător de boli. Dar locuitorii din Lemnos tot reușeau să păstreze o oarecare cantitate din acel pămînt și îl vindeau pe ascuns cu prețuri

mari. Oamenii lui Kapsis cumpărară o pernuță plină cu lut tămăduitor. Doctorii din Milo plămădiră din el boabe și i le dădură lui Derekas, ca să se vindece.

Însă rezultatul fu slab. Pentru o vreme se simți ceva mai bine, apoi starea lui se înrăutăți. Înțelese că i se apropia sfîrșitul. Și fiindcă de-acum trăia printre creștini care posteau, se împărtășeau și erau temători de Dumnezeu, în sufletul său se trezi credința pe care i-o insuflase maică-sa, călugărița. Credința aceasta dormitase în el o viață întreagă și acum dăduse vlăstare, asemenea unei semințe care rămăsese mulți ani sub zăpezi și așteptase topirea lor ca să răsară, să înflorească. Se gîndea la nefericita lui mamă și se întrista că avusese parte de-un sfîrșit atît de nedrept. Se simțea numai al ei și avea remușcări că păcătuise față de credința ei. Ah, dacă și-ar putea curăța sufletul de păcate, pentru ca în ceasul Judecății să fie demn să stea alături de maică-sa! Și cu cît privea la corăbiile care porneau spre Locurile Sfinte, cu pelerini cucernici, cu atît mai tare îl chinuia dorința de a se afla împreună cu ei. De-ar fi putut să se ghemuiască și el pe pînzele acelor corăbii, asemeni unui pescăruș, să ajungă pe malurile Iordanului să se spele, să se curețe de păcate. Chiar și niște amărîți care n-aveau loc sub soare reușeau să facă această călătorie și el, care într-o vreme stăpînise toate mările, să n-o poată face? Ah, cum schimbă Dumnezeu viața omului, încît ceea ce era ușor de înfăptuit devine, pentru cei cîndva puternici, doar vis de neîmplinit... Să fie aceasta pedeapsa, plata cu dobîndă pentru nelegiuirile lor? Să fie dovada că-și irosiseră viața în zadar?

Kapsis îndrăgi insula Milo. Nu numai pentru că era regatul lui, ci și din cauză că frumusețea ei îl fermeca. Acolo totul era frumos: stîncile bătute de vînturi, pe coastele cărora înfloreau mănunchiuri de iarbă-neagră, livezile de migdali și gutui, oleandrii din albiile secate ale rîurilor, cetatea de pe culme care veghea Egeea, și bisericuțele albe, presărate ici-colo ca niște scoici mari, scoase din adîncul mării. Cele mai multe bisericuțe erau închinate Maicii Domnului; fiecare purta o altă denumire: Aeriana, Cea cu ochi frumoși, Cea ieșită din spuma mării, Călătoarea, Frumoasa ca soarele, Regina tuturor... Serifos avea cîte o poveste pentru fiecare din aceste lăcașuri de rugăciune care sclipeau albe,

ca niște cuiburi de porumbei. Povestea că atunci cînd Maica Domnului era fetiță creștea pe terasă un stol de porumbei. Dar într-o zi au trecut pe ulița ei niște cămilari străini, istoviți și flămînzi de lunga călătorie prin deșert, care au aruncat cu pietre în porumbei și i-au lovit. Aceștia, răniți, au zburat pe dată din curtea Maicii Domnului, au plecat departe de Nazaret, îndreptîndu-se spre mare. Au întîlnit două corăbii din Ciclade și s-au ghemuit în pînzele lor. Corăbierii i-au luat cu grijă, i-au hrănit, le-au oblojit rănile. Porumbeii s-au tămăduit și au zburat din nou. Dar n-au uitat bunătatea pe care le-o arătaseră cei din Ciclade. Și de aceea, cînd văd vreo corabie cicladiană în primejdie, aleargă repede-repede și dau de veste Maicii Domnului ca să-și reverse harul asupra ei, s-o salveze. Și insularii îi clădesc Maicii Domnului sălașuri pe stîncile golașe, ca s-o poată găsi degrabă porumbeii. Așa stau lucrurile. Și Serifos adăuga că semnul pe care-l au aceste păsări — o pată pe ceafă — le-a rămas de la loviturile primite...

Lui Kapsis îi plăcea acest basm născocit de iscusitul Serifos. Cînd mai scăpa de treburi, Iannis își lua doamna și pruncul și se ducea la bisericuțele singuratice. Le împodobea cu candele noi, obiecte de argint și icoane cu sfinți și corăbii. Alteori Kapsis urca, împreună cu Nikolis, pînă la cetatea de pe culme și de-acolo privea întreaga insulă, desfătîndu-se cu frumusețea ei. Uneori, în amurg, cînd Milo era scăldată în razele soarelui ce apunea, golful acesteia i se părea un uriaș vas de aramă plin cu jeratec strălucind în lumina focului.

Astfel de frumuseți îl fermecau. Și, odată ce venise și se stabilise aici, ar fi vrut să nu mai plece; să nu se mai avînte din nou în războaie pe mări. Își dorea acest lucru. Însă dorința nu i se împlini. Chiar în același an fu silit să pornească cu flota lui ca să lupte cu pirați apuseni care, încurajați de îndrăzneala lui și roși de invidie, voiau să domnească și ei în insulele Ciclade. Erau din neam princiar și se mîndreau că sînt pirați. Spuneau că rostul lor era să-i „vîneze" pe ceilalți corsari. Dar adevărul este că se arătau mai răi și mai prădalnici decît toți. N-aveau nici mîndrie, nici cinste. Obrăznicia lor, cît muntele de mare. Unul dintre ei, Hugo de Crevelier, își stabilise ca bază de atac țărmurile pustii ale insulei Paros și prăda insulele din jur, oful lui cel

mare fiind să devină rege al întregului Moreas[1] ! Alții, marchizul Fleury de Savoia și vărul său De la Roche, doreau să ocupe insula Naxos și, ca să reușească, duceau pe ascuns tratative cu cîțiva localnici înstăriți. Aveau poftă să fie regi ! Kapsis află despre toate acestea și le trimise vorbă să se întoarcă în țările lor de baștină. Dar ei nu-i dădură ascultare ; nu le păsa. De ce să nu fie și ei regi ca el ? Îi trimiseră o epistolă atît de jignitoare, încît îl mîniară cumplit. Kapsis se hotărî să-i pedepsească. Și pe bună dreptate. Dacă el, Kapsis, se apucase de piraterie, o făcuse din nevoia de libertate ; și din aceeași pricină proclamase insula Milo regat al său. Voise să arate grecilor că-și pot înălța fruntea, că nimic nu se poate împotrivi voinței lor oțelite. Însă ei, străinii, ce motiv aveau, ce drept, să vină să domnească aici ? Și ce-și închipuiau, că insulele grecești sînt asemenea unor ogoare neîngrădite și că pot face ce vor ? Trebuia să-i determine să renunțe pentru totdeauna la planurile lor nebunești. Acum armele aveau să-și spună cuvîntul. Kapsis ridică ancora și porni cu flota lui să-i întîlnească. Îi găsi în largul insulei Paros și îi zdrobi. Iar către miezul nopții ieși cu marinarii lui pe țărmul din Naxos și, smulgîndu-i din somn pe aceia care se gîndeau să transforme insula în regat al corsarilor apuseni, îi tîrî pe corăbiile sale. Voia să le dea tuturor o lecție, să arate că patria nu va încăpea pe mîini străine. Nu era distracție pentru rebeli.

A doua zi, turcii din Naxos aflară despre atacul lui neașteptat și se înfiorară. Prinseră a chibzui cum să-i ceară lui kapudan-pașa să-l ucidă. Kapsis era sigur că vor vrea să se răfuiască cu el, se aștepta la uneltiri. Dar nu se temea. Știa foarte bine că dacă te urci pe crestele munților, vînturile te lovesc mai tare.

10

Scopul este acela care dă preț faptelor. Le înalță în stima oamenilor, le face eterne, frumoase și luminoase, sau le înjosește, le acoperă de rușine. Acum, cînd Kapsis ieși pe

[1] Altă denumire a Peloponesului.

mare să se lupte cu piraţii străini, simţi mîndrie şi mulţumire. Fiindcă de data aceasta îndeplinea o datorie sacră: îşi apăra patria, izgonea duşmanii care rîvneau la dînsa. Urmase pilda împăraţilor bizantini care-şi părăseau palatele luxoase şi plăcerile şi se duceau la hotare, să respingă hoardele barbare ce ameninţau existenţa imperiului lor. De aceea, dintre toţi sfinţii, cel mai mult îl preţuia pe Sînt-Dimitru călăreţul, care ieşise dintre zidurile cetăţii sale ca să înfrunte balaurul, monstrul tîrîtor ce răspîndea groaza în popor şi voia — după cum spune legenda — să astupe izvorul apei, condamnîndu-i patria la pieire. Îi socotea apropiat şi pe Sînt-Gheorghe care, neînfricat, se luptase piept la piept cu vrăjmaşii ţării sale. Faţă de alţi sfinţi, care-şi petrecuseră zilele în schituri şi chilii şi ajunseseră ermiţi, nu se arăta la fel de cucernic. Desigur, îi cinstea, dar gîndea că viaţa lor fusese lipsită de vlagă, ca un abur. Pentru el faptele de glorie care nu izvorau din ideea de patrie nu aveau însemnătate. Numai ideea de patrie i se părea sacră. De aceea, cînd ieşea învingător din înfruntarea cu străinii hrăpăreţi şi se-ntorcea la Milo, îi aducea prinos victoria dobîndită, aşa cum preacucernicul împărat Herakleios adusese prinos, la Bizantion, Sfînta Cruce. Comparaţia aceasta o făcuse Serifos şi lui Kapsis îi plăcuse. Primirea care i se făcea, măreţia cu care era întîmpinat îl umpleau de mîndrie. De îndată ce armada se arăta la orizont, toţi locuitorii insulei năpădeau cheiurile, aşterneau în calea lui crengi de mirt şi flori, fluturau steaguri şi batiste. Arhimandritul Iannis Varanghis, înveşmîntat în odăjdii aurite, îi ieşea în întîmpinare purtînd Evanghelia şi-l binecuvînta, îndemnîndu-i pe toţi să intoneze acolo, sub cerul liber, „Imnul către Maica Domnului“ [1]. Kapsis abia aştepta să se termine troparul ca să-şi ia în braţe băiatul pe care Leludo îl aducea cu ea pe chei, pentru ca urarea ei de bun-venit să fie mai plină de bucurie. Îl îmbrăţişa şi-l săruta în mijlocul mulţimii, spunîndu-i cu mîndrie: „Pentru tine, fiule, sînt toate acestea...“ Armenis, socru-său, îl privea şi binecuvînta clipa cînd şi-l făcuse ginere. Şi cîinele, cules de Kapsis de pe drumuri, se repezea să-l întîmpine, îi amuşina picioarele şi se gudura cerîndu-i şi el o mîngîiere.

[1] Străvechi imn bizantin, preluat din slujba religioasă ortodoxă.

Şi turcii? Ce făceau turcii? Cum de-l lăsau să domnească? Pentru că, chipurile, îi dădeau importanţă şi evitau dinadins să-l înfrunte faţiş? Cîţiva osmanlîi şopteau că sultanul ar fi întrebat despre Kapsis: „Nu cumva ne-a păgubit imbecilul ăsta?" Şi un vizir i-ar fi răspuns: „Cît o furnică ce-a luat dintr-o grămadă mare un bob de grîu". Şi-atunci sultanul s-a beşit, fiindcă în ziua aceea îl apucase pîntecăraia de-atîtea şerbeturi şi pilafuri, şi grăise: „Nu-mi pun mintea cu furnicile. Oare nu sînt ele sub talpa mea? Alah se va mînia pe mine dacă le voi călca..." Asemenea lucruri vorbeau în şoaptă duşmanii lui Kapsis. Dar adevărul era altul. Acum el devenise puternic, avea o flotă numeroasă, bine înarmată, şi o mulţime de oameni credeau în el, îl urmau bucuroşi. Ca să-l distrugă, turcii ar fi trebuit să înceapă un adevărat război, să se lupte pe mare. Şi dacă ar fi reuşit să-l doboare cu uşurinţă, ar fi fost foarte bine. Însă dacă ar fi fost înfrînţi, ce s-ar fi spus despre ei? Cîte nu s-ar fi pălăvrăgit? Şi-ar fi întinat faima. Fără să mai pui la socoteală faptul că acest război îi putea ridica pe toţi corsarii împotriva lor, odată ce aceştia îşi aveau la mare cinste legile nescrise şi frăţia, şi ar fi ajuns aliaţii lui Kapsis, cu mulţimea lor de corăbii, umplînd marea. Şi atunci care profet i-ar fi putut salva? Aşa că era mai înţelept să laşi furnica să trăiască cu grăunţele ei, chipurile din îndurarea sultanului. Dealtfel, le ajungea beleaua cu veneţienii. Morozini, după ce pierduse Creta, pusese piciorul în Moreas, era pe cale să-l cucerească, şi plănuia să treacă şi-n Rumeli. Cu acesta aveau acum de furcă turcii; cum să-l îndepărteze, ca să nu izbutească să întărească puterea Veneţiei în Grecia. Pe Kapsis, turcii îl cîntăriseră fără chibzuială, cu zgîrcenie, ca nişte zarafi; puseseră în balanţă numai mişcimea insulei Milo, nu cîntăriseră şi greutatea ideilor aflate la temelia îndrăzneţei lui aventuri. Nu înţeleseseră că fapta lui era asemeni unui sîmbure aruncat în pămînt, din care va creşte un migdal menit să dea ramuri şi să-şi împrăştie florile primăvăratece peste toată Grecia. Turcii nu fuseseră în stare să vadă realitatea; se purtaseră ca nişte ageamii. Cînd din sufletele raialelor vor izbucni flăcările răscoalei, va fi prea tîrziu pentru ei...

Kapsis era neobosit. Se întorcea de la luptele lui pe mări și, fără nici o clipă de răgaz, se apuca de lucrări pașnice. Cînd căpăta convingerea că aceste lucrări vor fi înfăptuite, pornea din nou să-i izgonească din Ciclade pe dușmanii cei hrăpăreți. „Așa îți va fi viața...", i se păru că-i spune Zeița într-o zi ; parcă rostea un oracol. Dar oare nu știuse că așa va fi ? Știuse. De aceea găsea firesc ca domnia să-l apese cu griji și îndatoriri. Totuși, îi plăcea să admire Zeița de marmură. Și, o dată, îl luă cu el și pe băiatul lui de doi ani, să i-o arate. Acesta se minună foarte. I se păru ciudat : o femeie albă, atît de mare, zăcînd nemișcată în pămînt... Așa ceva nu mai văzuse ! Își puse mînuțele pe fața ei, o mîngîie ; susură vorbe de-ale lui, de neînțeles. Nimic mai mult. Se-ndepărtă curînd, ca să se joace. Ce știa el ?... Însă omul trebuie să se apropie încă de mic de frumusețe, căci iubirile se nasc pas cu pas, zi de zi... Așa gîndea Kapsis. Și-i mai veni ceva în minte : de ce păstra această Frumusețe numai pentru el ? Dacă se socotea om drept, oare nu era de datoria lui s-o dăruiască întregului său popor ? Să lumineze nu numai calea lui, ci să arate tuturor celor din Milo calea spre Frumos. De ce continua s-o țină ascunsă ? Oare nu era timpul s-o aducă și s-o așeze în oraș, în mijlocul oamenilor ? Astfel de gînduri avea. Și le dezvălui lui Serifos ; pentru că el, care avea mereu de-a face cu nakliuri, cu idei și cu poezii, îl putea înțelege mai bine decît ceilalți. Se dovedi că nu greșise. Serifos, cînd auzi de planurile lui Kapsis, se bucură nespus. Găsi statuia atît de frumoasă, încît i se păru însuflețită și socoti descoperirea ei ca pe un semn bun. Intenția lui Kapsis de a așeza statuia în agora sau în curtea bisericii Maicii Domnului Portiani, pe unde trecea multă lume, i se păru foarte potrivită. Adăugă însă ceva : ceremonia aceasta să aibă loc peste cîteva luni, cînd aveau să se împlinească trei ani de la încoronarea lui Kapsis. Astfel sărbătoarea avea să fie și mai măreață, iar domnia lui dobîndea un simbol ce-l lega de nemuritoarea istorie a Greciei. Kapsis găsi propunerea frumoasă, o primi.

Sosise toamna și vînturile de sud năvăleau asupra insulei. Pămîntul umed mirosea a sărătură. Cei care sufereau de reumatisme se simțeau lipsiți de putere. Și mai mult decît

toți, Derekas, care se zvîrcolea de durere. Despre el e vorba acum. Cînd se strica vremea și pereții mucegăiau din cauza umezelii, erau zile cînd îi înțepenea tot corpul. Ai fi zis că încheieturile îi erau strînse în chingi, de nu-și putea îndoi nici mîinile, nici picioarele. Atunci nu-l puteau alina nici un fel de leacuri. Îl dureau oasele. Ca să-și mai dezmorțească încheieturile înțepenite se culca pe podea, cu fața în jos și, chemînd pe unul mai solid din ceată, îl punea să-l calce pînă cînd îșî auzea ciolanele trosnind. Gîndea că acest „tratament" îi face bine... Dar nu putea ieși să se plimbe. Stătea închis în casă. Și ca să nu plesnească de plictiseală, Kapsis i-l trimitea pe Serifos să-i spună poveștile pe care le știa. Îi trimitea și tineri ieșiți de curînd pe mare, și meșteri de la șantierele navale, chipurile ca să-i ceară sfaturi, să le împărtășească din experiența lui în mînuitul corăbiilor, dar de fapt ca să-l mai distreze, să-l facă să-și uite suferința. Cînd putea, se ducea și el să-l vadă. Atunci Leludo le punea masa să mănînce împreună, întindea foaie de aluat și le pregătea plăcintele care le plăceau. Așa îl ajutau să-și petreacă vremea pînă i se mai potoleau durerile și putea să iasă iar în agora și pe cheiuri.

Dar nu numai suferința trupului îl chinuia pe Derekas. Exista și cealaltă suferință, a sufletului, care nu-i dădea pace. Cu cît trecea vremea, cu atît mai tare îl chinuia dorința de a-și purifica sufletul. Își spunea că, plin de păcate cum era, nu putea spera să-și întîlnească mama atunci cînd va părăsi lumea aceasta. Nu era vrednic s-o întîlnească. Ea, care pătimise atît de mult în viață, se afla în rai, iar el avea să fie tîrît de demoni în iad... Așa cum stăteau lucrurile, nu putea spera să ajungă lîngă dînsa, să se bucure de duioșia și grija ei. Și cît de mult dorea să se ghemuiască în brațele mamei, ca pe vremea cînd era prunc, și, alinat de mîngîierea ei, nevinovat și liniștit, s-adoarmă ca un miel. Ah, ce dorințe, ca un păienjeniș, se țes în suflete ! Și ce le poate salva... Nu-și putea lua gîndul de la toate acestea. Și, în timp ce vorbeau despre isprăvile lor pe mări, despre pînze și chile de corăbii, despre steaguri, Derekas ofta pe neașteptate din adîncul inimii.

— Ce ai, măi ? îl întreba atunci Kapsis. Ce te frămîntă ?...

— Ce...

— Spune !

Îl îndemnase de mai multe ori să-şi deschidă inima. Derekas prinse curaj, mărturisi ce-l chinuia.

— Tare aş vrea să mă duc la fluviul Iordan să mă spăl de păcate, să mă fac hagiu.

Aflîndu-i dorinţa, Kapsis se sperie. La aşa ceva nu se aşteptase ! Cum putea călători un om atît de bolnav ? Cum să ajungă acolo unde nici cei sănătoşi nu reuşeau ? Însă Derekas îşi mărturisise dorul tainic. Şi, ori de cîte ori îl apăsa tristeţea, repeta : „Aş vrea să mă duc la fluviul Iordan să mă spăl..." Şi iată că se înzdrăveni pe neaşteptate şi îi făcu pe toţi să creadă că se vindecase... Cum putea Kapsis să-l refuze, să nu-l ajute să-şi îndeplinească acest dor sfînt ?

— Să mergem, dacă vrei, îi zise. Şi să-ţi fie de bine.

Îi promise. Le spuse şi celorlalţi ce hotărîse : Leludei, părinţilor ei, lui Nikolis care devenise bărbat înţelept. Toţi îl mustrară, socotiră planul lui o nebunie.

— Pentru asemenea pricină să înfrunţi primejdia ? Uiţi că sînt mulţi cei care stau la pîndă ca să te prindă ?

— Nu uit. Însă nu voi porni la drum ca Iannis Kapsis. Voi călători cu o corabie din altă insulă, comandată de-un căpitan credincios. Voi arăta ca un călător oarecare, dornic să ajungă la Locurile Sfinte. Nimeni nu va avea motiv să se lege de mine. Sînt încredinţat că mă va ocroti binele pe care vreau să-l fac.

Aşa credea, aşa răspuns le dădu. Leludo se aruncă la picioarele lui, rugîndu-l să-şi schimbe hotărîrea, iar copilul începu să plîngă.

— Ai să-l laşi orfan, îi spunea ea. Şi pe mine, mă sorteşti vălurilor negre de doliu...

Dar totul a fost în van. Şi înţelepciunea celor care-i condamnau hotărîrea se dovedi zadarnică. Şefii de echipaj şi căpitanii lui nu-şi ascundeau revolta :

— Vrei să distrugi tot ce-am înfăptuit pînă acum ? Dacă ţi se întîmplă vreo nenorocire, Milo va pieri.

El însă rămase neclintit în hotărîrea lui : cuvîntul dat era mai presus de orice. Pentru Derekas, care cu o singură lovitură de spadă ar fi putut atunci să-i curme firul vieţii,

dar care din mărinimie nu o făcuse, era în stare să înfăptuiască chiar şi ceea ce părea imposibil. Aşa îi poruncea cinstea. Nu voia să se arate un om de nimic. Dealtfel, pornea la drum pentru un ţel nobil, şi de aceea era sigur că nu vor pieri, ci se vor întoarce acasă nevătămaţi. Dumnezeu nu distruge binele ; îl păstrează cu deosebită grijă, ca să lumineze viaţa oamenilor.

Kapsis îşi respectă promisiunea. Curînd se îmbarcară pe o navă din Samos, care-i aştepta ascunsă în apropierea insulei Kimolos. Era comandată de fratele unuia din şefii săi de echipaj. Marinarii nu-i cunoşteau, şi cum Kapsis şi Derekas se înveşmîntaseră în straie sărăcăcioase şi se arătau măsuraţi în toate şi temători de Dumnezeu, nu trezîră bănuielile nimănui. Şi cu căpitanul vorbeau numai rareori. Puseseră totul la cale cu grijă, pentru ca nimeni să nu-şi dea seama cine sînt. Călătoria se desfăşură liniştit, fără primejdii ori întîlniri neplăcute. Rezistă şi Derekas, o scoase cumva la capăt. Numai cînd se apropiară de ţărîmul lui Hristos, îl apucară iar durerile ; şi ce dureri !... Parcă i se înfigeau în oase piroane ascuţite, iar trupul îi înţepeni de-a binelea. Cum să meargă singur, să ajungă la Locurile Sfinte, să păşească pe malurile Iordanului ?... Nu puteau aştepta să-i treacă criza, să se vindece. Corabia avea dreptul să rămînă în port doar un anumit număr de zile, cîte poruncea ducăla, adică permisul de călătorie. Cum să ceară Kapsis o amînare ? Se hotărî deci să-şi deschidă punga ; plăti un cămilar şi-l aşeză pe Derekas pe spatele unei cămile, ca pe un sac, aşa bolnav cum era. Şi pe unde nu putea trece cămila, îl căra el pe umeri, înlănţuindu-l cu braţele. Tare greu mai era Derekas, iar ulicele şi scările nu se mai terminau. Şi era atît de cald, că te sufocai, nu alta ! Sudoarea curgea şuvoi pe fruntea şi trupul lui Kapsis, care, aproape leşinat de oboseală, îşi muşca buzele şi-şi spunea pe furiş sieşi : „Curaj ! e de datoria ta..."

Derekas plîngea pe spatele lui ; se gîndea că făcuse din acest rege harnic hamalul său.

— Lasă-mă aici, am ajuns, îl ruga mereu. Cînd voi fi în putere, mă voi duce singur mai departe. Tu întoarce-te pe corabie, că vor ridica ancora...

Kapsis îl întrerupea cu blîndeţe :

— Nu-mi vorbi, că pînă la urmă se va afla cine sîntem. Împreună am venit împreună vom pleca de-aici.

În jurul lor mișunau fel de fel de oameni, îmbrăcați cu tot soiul de veșminte: kaftane, kelebii, anterie; turbane, fesuri, feregele, camilafce. Cei din apus erau îmbrăcați tare pestriț, nepotrivit. Erau și credincioși de-ai lui Alah și de-ai lui Hristos. Vedeai minarete și clopotnițe; palate, colibe, și chiar peșteri folosite ca lăcașuri pentru oameni; palmieri și curmali; găini, cămile și măgari; o amestecătură nemaipomenită pe ulițele lipsite de umbră. Trecătorii se uitau la ei cu mirare. Oare ce era cu acest grup? Erau tată și fiu, ori frați, unul purtîndu-l în spate, cu abnegație, pe celălalt? Dacă le-ai fi răspuns: „Corsari, foști dușmani", nu te-ar fi crezut. Cum să-ți pătrundă străinul în suflet și să te-nțeleagă? Și de ce să-l ajuți să te-nțeleagă? Ce-ți pasă? Ceea ce trăiești, trăiești pentru tine însuți. Din sufletul tău răsare fericirea; în afară de suflet, toate sînt înșelăciune. De aceea și Kapsis îl căra pe Derekas fără să se plîngă; o făcea bucuros, mulțumit că-și putea respecta cuvîntul dat.

— Să trăiești și să am parte de tine, îi spuse Kapsis, în timp ce se odihneau lîngă o fîntînă și-și împărțeau merindele.

Derekas nu găsi cuvinte potrivite ca să-i răspundă; lăcrima. Îl lăsa să facă cum crede. Kapsis îi frecă încheieturile înțepenite, și porniră iar. Îl duse peste tot în Ierusalim, se închinară cu evlavie și apoi porniră spre Iordan. Și încheieturile lui Derekas se mai dezmorțiră. De bucurie că se-nvrednicise s-ajungă acolo unde dorise atît de mult, i se tămăduia nu numai sufletul, ci și trupul. Rugina păcatelor lui se îndepărta și se putea mișca cu ușurință, ca în tinerețe. Cînd ajunseră lîngă fluviul Iordan, făcea pași mari, sărea ca atunci cînd era băiat de șaisprezece ani și se cățăra pe catarge. Sufletul lui fu năpădit de bucurie, se curăți de rele. Se aplecă și bău cu nesaț din apa fluviului.

— Mă voi arăta vrednic de maică-mea! strigă.

Nu-l puteai judeca. După ce-și făcu cruce și se rugă, se repezi la trestiile care creșteau în apropiere, rupse una și începu să meșterească un fluier.

— Știi să cînți din fluier? îl întrebă Kapsis, care-l privea.

— Voi învăța acum, răspunse el.

Îl duse la buze, îl încercă. Îngînă o melodie. Din cînd în cînd se oprea și-și ștergea ochii, fiindcă i se umpleau de

lacrimi. Pe urmă, prinse a se tăvăli pe nisip, ca o iapă vara, pe vreme de arşiţă. Şi mereu o lua de la capăt, fără şir, nebuneşte. Se purifica în felul lui, cu pulberea acelui loc sfînt. Şi repeta întruna, ca un ecou :

— Mă voi arăta vrednic de maică-mea !...

Auzindu-l, Kapsis pricepu ce dor îl rodea acum, la asfinţitul vieţii. Şi ca să-i mărească bucuria, cînd călătoreau pe drumul de întoarcere, îl rugă pe căpitan să treacă pe lîngă coastele apusene ale Ciprului, aproape de Pafos, pentru ca Derekas să poată zări mănăstirea unde fusese maică-sa, să şi-o amintească aşa cum era atunci : o tînără călugăriţă. Frumos gînd. În timp ce navigau prin preajma acelor ţărmuri, Derekas nu-şi lua ochii de la ele ; zări, în depărtare, mănăstirea. Şi sufletul lui, asemeni unei berze după o călătorie îndelungată, se îndreptă într-acolo. Şi-o aminti cu drag pe maică-sa, îşi închipui cum trăia ea în mănăstire, şi inima îi fu cuprinsă de linişte şi mulţumire.

— Să trăieşti şi să ai parte de cinstirea oamenilor, îi şopti lui Kapsis, pe cînd se depărtau de ţărmurile Ciprului.

Găsi că aceasta era cea mai potrivită urare, şi i-o făcu din tot sufletul. Şi urarea lui se împlini curînd. În calea lor se iviră corsari ; opriră corabia. Urcară pe navă, căutară, scotociră. Erau maniaţi [1] — flota lui Todorakos. Kapsis, cînd îl văzu pe Todorakos, îşi plecă fruntea ca să nu fie recunoscut. Dar acesta se apropie de Kapsis, vrînd să-i arate că-l dibuise.

— Încotro mergeţi ? îl întrebă.

— Spre insula noastră, îi răspunse el. Ne întoarcem de la Ierusalim.

— Şi care-i insula ta ? Milo ? îi şopti.

Kapsis privi în jur, văzu mirarea celorlalţi.

— Kimolos, zise.

— Ei, n-am greşit prea mult, mai spuse maniatul, privindu-l drept în ochi.

Îl văzu pe Derekas lîngă el. Îşi aminti dintr-o dată zvonurile pe care le auzise despre un corsar distrus, pe care Iannis Kapsis îl luase în casa lui, ca să-şi respecte cuvîntul dat. Se ruşină să se arate mai prejos, le vorbi cu respect :

---

[1] Locuitori din Mani, regiune muntoasă din Pelopones.

— Păi, atunci să nu mai pierdeți vremea. Vedeți-vă de drum.

Sări pe nava lui, care era alipită de a lor, și îi strigă lui Iannis, în timp ce se îndepărta :

— Mă cheamă Todorakos.

— Voi ține minte. Cum mă cheamă pe mine, am să-ți scriu.

— Nu-i nevoie să te osteneşti.

Îi lăsă să plece, fără să se atingă de ei. Și toți marinarii se minunau. Cum de se-ntîmplase ca niște corsari să se poarte cu atîta blîndețe ? Se întîlniseră și altă dată cu Todorakos și fuseseră jefuiți fără milă. Oare ce se petrecuse acum de se cuminţise ? Numai acești doi pelerini erau pricina. Oare cine erau de la arătase Todorakos atîta respect și prețuire ? Ce se ascundea sub înfățișarea lor modestă ? Oare erau sfinți ? Sau apărători ai Greciei, luptători pentru libertatea patriei ? Tot felul de gînduri le treceau prin minte. Și tocmai cînd erau gata să ajungă la o concluzie, sosiră la Kimolos și pierdură urma ciudaților călători. Rămaseră numai cu întrebările.

La Kimolos îi aștepta un caic care-i trecu, pe Kapsis și pe Derekas, la Pollonia. Acolo, de zile și nopți, veghea Leludo, cu copilașul lîngă ea. Cînd își văzu bărbatul răsuflă ușurată, îi veni inima la loc. El îi povesti prin cîte trecuseră, întîlnirea pe care o avuseseră cu acel corsar din Mani.

— Trebuie să-i trimit ceva ca amintire, să-i mulțumesc, încheie el.

Leludo încuviință. Și-n ziua următoare cerură celui mai bun giuvaergiu să le împodobească o cupă de aur. Acesta, meșter neîntrecut, făuri o adevărată minune. Kapsis i-o trimise lui Todorakos, împreună cu un răvaș, în sălașurile lui tainice ; să-și bea vinul din cupa de aur și să-și amintească cît de mult îl prețuia Kapsis.

Nu-ți poți evita soarta. Și soarta tuturor e moartea. Cum să scape de ea Derekas ? Rugăciunile și purificarea sufletului sînt bune, dar ele nu pot ține trupul. De-i va sosi ceasul să se prăbușească, se va prăbuși. Nici grinzi, nici frînghii, nici pari nu folosesc la nimic, nu-l pot întări, se frînge de la rădăcină. Așa se-ntîmplă și cu Derekas. Se-mbolnăvi iarăși.

Dar deși își potolise dorul cel mai arzător, nu voia să moară. Nu se putea împăca cu acest gînd. I se părea de neînțeles: el, care ca și moartea însăși semănase moarte în jurul lui, să înceteze, tot prin moarte, să existe? Cum să se sfîrșească astfel, ca o moară care din cauza unei stricăciuni se oprește dintr-o dată? Și, mai ales, fără să lase nimic în urma lui? Nu, cît o mai putea, dorea să se mai bucure de viață. Începu deci să lupte cu moartea care-i dădea tîrcoale. Luptă zile și nopți întregi. Și în unele clipe părea că se supune, că de-acum primește să plece pe drumul cel fără de întoarcere; însă curînd își recăpăta curajul și iar se împotrivea, își întrerupea călătoria, asemeni unei corăbii care pornește la drum, dar un vînt sălbatic îi răsucește catargele, o izbește cu furie și o silește să se întoarcă în portul de unde a pornit. De multă vreme dura această luptă. Cei din preajma lui se-ntrebau ce se va întîmpla: va scăpa Derekas, va rămîne în viață sau îi va părăsi pentru totdeauna? Erau cuprinși de îngrijorare și milă văzîndu-i chinul. Atunci bătrînul Armenis îi sfătui să pună în iatacul lui o pasăre de noapte, care avea ochi galbeni și se numea haradrios. Din vremuri străvechi, încă din antichitate, se obișnuia să se aducă pasărea asta la patul bolnavului care se lupta cu moartea. După purtarea ei își dădeau seama dacă îi era scris să mai trăiască ori nu. Dacă haradrios voia să-l privească pe bolnav în față, însemna că i-a luat boala și, zburînd pe fereastra deschisă, se va îndrepta cu ea spre înălțimi, ca s-o topească sub razele soarelui. De nu voia să-l mai privească, însemna că bolnavul este condamnat, că nu mai exista nici o speranță pentru el: curînd avea să moară. Cînd aduseră pasărea în iatacul lui Derekas, aceasta se ghemui pe pătura lui, nu voi să-l privească în față, fiindcă îi mirosea a moarte apropiată. Cei ai casei, adunați în jurul suferindului, priveau. Bătrînul Armenis le spuse întristat:

— Chemați preotul să-l împărtășească.

Îl aduseră pe învățatul arhimandrit Varanghis, care-i vorbi muribundului cu blîndețe și îl împărtăși. Acesta se mai liniști. Dar, cînd se înnoptă, începu din nou să se frămînte. Redeveni asemeni unei corăbii care se zbate în furtună. Lupta lui cu moartea ținu încă o săptămînă. Vînturile nu mai întîlniseră o astfel de corabie. Pînă la capăt, își măsură pu-

terile cu izbucnirile şi furia lor. În cele din urmă, după ce se luptă eroic cu moartea, arătîndu-se viteaz şi cinstit, primi să se lase în voia neînduplecatei lui sorţi, să se cufunde în adîncuri. Cînd îşi dădu sufletul, din cauza luptei neîntrerupte cu moartea, ajunsese ca un schelet, ca o simplă carcasă de corabie, fără parapete, catarge, pînze şi covertă ; luptîndu-se pînă în cea din urmă clipă, îşi dovedise cu prisosinţă vitejia şi curajul şi îşi făcuse de ruşine adversarul. Halal să-i fie ! Chiar murind, Derekas arătase cine este !

Kapsis îl cinsti aşa cum crezu de cuviinţă. În ziua înmormîntării porunci să nu se lucreze în bazar, tîrfele să-şi zăvorească porţile şi în hanuri să nu se audă cîntări. Pentru Milo era zi de doliu, căci datorită mărinimiei mortului putuse să ajungă regat. Într-adevăr, dacă Derekas l-ar fi ucis atunci pe Kapsis, acesta n-ar fi devenit regele insulei. El porunci ca mormîntul lui Derekas să fie săpat pe ţărm, pentru ca şi în somnul lui veşnic să simtă adierea maistralului şi, parcă, să fie gata să pornească pe mare să-şi întîlnească mama. Avea de gînd să vină des, să-i aprindă o lumînare la căpătîi. Dar înainte de-a se împlini nouă zile, ca să i se slujească parastasul, izbucni o furtună năpraznică. Marea fu răscolită. Se umfla mînioasă, se înălţa, se întindea spre ţărmuri să le apuce, să le înfulece. Valurile ei înhăţară mult pămînt, îl traseră în adînc, înghiţiră drumuri, livezi şi vii. Marea ajunse şi la mormîntul lui Derekas, aflat pe ţărmul nisipos, printre tufele de capere. Îl căută în timpul nopţii, îl dezgropă. Şi-l luă cu sine din nou, fiindcă totdeauna îl socotise al ei. Chiar dacă el se temuse să nu-l ronţăie peştii care sălăşluiesc în ea. Poate că acum sufletul lui se ghemuise pe o ramură trandafirie de coral, să se odihnească acolo.

Cînd Kapsis şi prietenii lui se duseră la mormînt pentru parastasul de nouă zile, nu mai găsiră nici o urmă, nici un semn. Tot malul din jur fusese smuls. Înţeleseră ce se întîmplase. Mării nu-i poate lua nimeni ce este al ei. Găseşte ea mijlocul să şi-l ia înapoi. Făcură deci slujba parastasului în vuietul mării şi, de pe o stîncă, împrăştiară coliva în valurile înspumate. Şi acolo, pe acea stîncă, Kapsis venea uneori singur, în amurg, şi aprindea o lumînare pentru sufletele lor : al lui şi al lui Derekas.

11

Să nu apuce să se deschidă poarta în faţa unei nenorociri ; va veni şi alta. Înainte de-a se împlini patruzeci de zile de la moartea lui Derekas, trecu şi al doilea mort prin poarta deschisă : Tromaras. Pieri din cauza nechibzuinţei şi îngîmfării sale. În peregrinările lui pe mări, se întîlni cu flota de corsari a lui Todorakos. Acesta, cînd îi zări de departe flamura, îşi schimbă ruta, ca să evite lupta, deşi naviga în apele sale, în apropiere de capul Tenaron [1]. Ştia că Tromaras era fratele regelui din Milo şi de dragul lui nu voia să se bată. Dar Tromaras socoti că fuge de luptă pentru că se teme. Aşa că prinse a-l urmări pe maniat şi a trage asupra lui cu tunurile. De atîtea bubuituri ai fi zis că se zguduia cerul. Todorakos se mînie cumplit, dar se stăpîni. Oamenii din ceata lui voiau să se oprească şi să lovească şi ei. Însă Todorakos îi reţinu din nou.

— Măi, e fratele lui Kapsis, cel care a înălţat steagul libertăţii în insula Milo, sub nasul Turciei. Beau vin din cupa ce mi-a dăruit şi nu se cade ca tocmai eu să-l amărăsc.

Le mai spuse că poate Tromaras nu înţelesese cu cine are de-a face ; şi de aceea lăsă la apă o felucă cu doi oameni, să se ducă la flota lui Tromaras şi să-l lămurească de ce evită Todorakos să se lupte cu el. Dar şi această solie se dovedi zadarnică. Tromaras vorbi trimişilor necugetat :

— Fratele meu are treburile lui şi eu pe-ale mele. Cu Todorakos mă voi lupta eu, nu frate-meu, Iannis !

Lăsă feluca să se întoarcă la armada ei şi începu iar să-şi sloboadă ghiulelele. Purtarea lui dezlegă mîinile maniatului. Nu-l mai reţinea nimic şi, orice s-ar fi întîmplat, dreptatea era de partea lui. Aşa că, la rîndul său, porni la atac. Aruncă asupra lui Tromaras mulţime de ghiulele încinse, de parcă scutura deasupra lui un măr plin cu mere coapte. Îl năuci. Îi rănea fără milă oamenii din ceată. Acei care nu fuseseră atinşi priveau uluiţi. Totodată, îl încercui cu corăbiile sale. Îl lovi pe Tromaras din toate părţile, se strînse în jurul lui ca o chingă de fier. Tromaras îşi dădea seama că e pierdut, dar spera că această chingă se va rupe şi va putea trece, se va

[1] Cap în partea sudică a Peloponesului.

putea repezi asemeni unui iepure, luînd-o la fugă ; n-aveau decît să-şi lichideze socotelile altă dată. Dar cei mai buni din ceata lui căzuseră. Marinarii săi rămaşi în viaţă se pierdură cu firea. Şi vîslaşii robi aşteptau o asemenea clipă ca să atace la rîndul lor. Tromaras se aruncă în mijlocul oamenilor săi şi încercă să-i îmbărbăteze. Pînă cînd îl nimeri un glonte şi se prăbuşi. Lovit de moarte, îşi dădu curînd sufletul.

Todorakos îi captură corăbiile distruse şi marinarii ; însă de dragul lui Kapsis, făcu pentru Tromaras ceea ce nu făcuse pentru nici un mort. Înnegri pînzele unui caic, puse înăuntru trupul lui Tromaras şi duse nava pînă la Milo, chiar lîngă ţărmurile insulei. Acolo, vîslaşii părăsiră caicul, lăsîndu-l să plutească în voia valurilor ; meltemurile şi curentul aveau să împingă pe malul pustiu acel dric plutitor. Încet-încet, caicul se tot apropia. Pescarii de pe stînci îl văzură intrînd lin în golful insulei, cu pînzele lui negre, şi se mirară foarte. Ar fi vrut să se apropie de el cu felucile, dar se temeau, fiindcă nu ştiau ce este înăuntru. Şi ciudatul caic înainta mereu, împins de suflarea vîntului. Şi, de pe chei, tot mai mulţi insulari îl vedeau plutind la întîmplare, fără cîrmaci, mut, fantomatic, ca trimis de negrul Hades [1]. În cele din urmă se lovi molatec de celelalte nave din port. Cîţiva se apropiară, strigară celor dinăuntru să se arate. Nici un răspuns. Tăcere. Urcară pe caic şi se-mpiedicară de trupul lui Tromaras, care zăcea pe o scîndură, cu mîinile încrucişate pe piept, cu ochii închişi. În pumn ţinea o hîrtie scrisă, împăturită. Nu o atinseră. Alergară la rege şi-l vestiră. Acesta sosi, zdrobit de ştirea aflată. Se aruncă asupra mortului, îl îmbrăţişă :

— Ah, măi frate ! De ce mi-ai făcut asta ? strigă.

Gemu de parcă i se înfigea un cuţit în inimă şi, luînd foaia, o dădu scribului care-l însoţise.

— Citeşte-mi ce scrie...

Scribul privi hîrtia şi citi :

„Regele meu, nu i-am dorit moartea. A pierit datorită nechibzuinţei sale. Todorakos."

---

[1] Infernul.

Aceste cuvinte îl lămuriră pe deplin. Kapsis își închipui cam în ce fel se petrecuseră lucrurile. Cunoștea firea fratelui său, lăudăroșenia și lipsa lui de judecată. Și-o fi căutat moartea cu lumînarea... Altfel, cum ar fi îndrăznit Todorakos să-i trimită trupul? Și-n timp ce-și închipuia cam cum se-ntîmplase nenorocirea, șoptea mereu: „De ce mi-ai făcut asta, frate?" Curînd sosiră Nikolis, Leludo, cîțiva șefi de echipaj și căpitani de-ai lui, care tocmai aflaseră vestea. Nikolis, copleșit de durere, îmbrățișă mortul drag. Ceilalți încercară să-l îndepărteze cu forța. Spuseră că se vor răzbuna pe Todorakos. Dar regele, care-l cunoștea pe corsarul maniat de cînd cu aventura de lîngă Mani, îi reținu cu înțelepciune.

— Să fim drepți, le spuse. Veniți-vă în fire...

Fără să-l jignească pe fratele mort, le dădu de înțeles cum stăteau lucrurile... Și după două zile, cîțiva din marinarii lui Tromaras sosiră la Milo și prin spusele lor dovediră că într-adevăr, așa se petrecuseră faptele. Povestiră totul cinstit, arătară adevărul gol-goluț.

— Sîntem și noi de vină pentru ceea ce ni se întîmplă, trase învățămînt Serifos.

Îl îngropară pe Tromaras modest, liniștit, în cimitirul din Adamanda. Nu i se potriveau onorurile bătătoare la ochi. Și cînd veniră în insulă și alți oameni de-ai lui, cărora maniatul le redase libertatea, Kapsis se duse împreună cu ei la cimitir și toată noaptea băură vin pe mormîntul lui Tromaras. Îi cîntară cîntece piratерești, se-mbătară, dansară, stătură acolo pînă cînd păliră stelele. Chefuiau și plîngeau. Cu gălăgia lor izgoniră cucuvelele din cipreșii cei negri. Acesta era parastasul care se potrivea firii răzvrătite și neînfrînate a lui Tromaras, înflăcărării sale bărbătești și nechibzuite...

De ce blestemăm moartea? De ce luptăm împotriva ei? Pentru că adeseori ia viața unei ființe dragi nouă? Sau pentru că loviturile ei de secure doboară copacii din jurul nostru și ne răpește umbra și răcoarea grădinii în care trăiam, o pustiește și ne aduce într-un deșert arid, unde ne lovește arșița? Să răspundem drept, cinstit. Pustiirea este acea care ne face să ne temem de moarte. Să nu ajungă grădina, livada noastră de măslini un loc sterp, golaș; să nu piară, odată cu copacii, și păsările, și iepurii, și oile care se odihneau în umbra răcoroasă; să nu dispară tot ceea ce ne împiedică să

ne simțim singuri. Ne temem de pustietate, de singurătate și de aceea luptăm împotriva morții, facem tot ce putem ca să nu se apropie și să ne răpească pe cineva drag. Fiindcă, atîta timp cît îi avem în jur pe ai noștri, nu ne gîndim că moartea poate veni să bată și la poarta noastră, pentru noi înșine. Încercăm s-o uităm. Și e bine așa : nu ne piere pofta de viață. Ne consacrăm cu plăcere lucrărilor noastre. Desigur, se spune că dacă nu te gîndești la faptul că într-o zi vei muri, atunci nu te vei purta cum trebuie, nu vei face binele, odată ce crezi că nicicînd nu va trebui să dai socoteală pentru faptele tale. Dar de ce să fie considerată corectă o asemenea părere ? Ce valoare are binele pe care-l faci de teamă, din grija de a nu fi judecat rău ? Trebuie să faci binele pentru că numai astfel simți bucurie și mulțumire sufletească. Numai în acest caz binele făcut are valoare. Dar să lăsăm acest subiect ; despre el se pot spune multe...

Moartea celor dragi îl înspăimîntase pe Kapsis. Dintre cei apropiați inimii lui primul plecase Nikiforos ; urmase Derekas, care-i dăduse batista, ca la dans [1], lui Tromaras. Trei înmormîntări pe insulă. Oare cine avea să urmeze ? Vedea doar: cu cît trecea timpul și oamenii lui înaintau în vîrstă, cu atît mai nebunește înfruntau primejdiile. Era deci firesc ca foarte curînd un altul să ia batista de la Tromaras ca să conducă tsamikosul [2] morții. Acesta este un dans care nu încetează nici ziua, nici noaptea. Tobele lui bat întruna ; are nevoie de trupuri ca să le salte, să le apuce. Vai de tine, dacă n-ai pe nimeni în preajma ta ! Stai singur și asculți bubuitul tobelor sale, te-apasă gînduri negre și tremuri să nu te tîrască și pe tine în iureșul lui, cu de-a sila.

Kapsis, gîndindu-se la toate acestea, începu să adune în jurul lui rude și prieteni. Dacă va pierde o ființă dragă, să-i rămînă alta. Îl aduse în casa lui pe Lukis, fiul lui Harizanis ; îl înfie. Zise că-i era îndatorat tatălui său, de cînd acesta, predîndu-se zambiților, îl salvase. Luă lîngă el și cîțiva dintre vechii lui tovarăși, și pe Patios, fiul doicii ; îi socotea frați. Pe bătrînii lui căpitani și-i făcu unchi. Iar

[1] În multe dansuri populare grecești, cel care conduce șirul de dansatori ține în mînă o batistă.

[2] Dans popular grec.

cîinele lui, care-i amușina picioarele cu devotament, era pentru el prieten credincios. Dar asta nu-i ajungea. Voia să aibă în preajmă-i cît mai multe rude. Ar fi fost bine și pentru Nikolis. Dacă părinții lui ar fi trăit, i-ar fi adus, ca să-l admire acum, în plină glorie. Dar răposaseră de mult. Frații săi, pe care-i lăsase acolo, la Lidoriki, se legaseră de ogoarele și de familiile lor și nu iubeau marea. Nu aveau chef să călătorească. Se mulțumiră deci să-i ureze lui Iannis al lor să fie fericit. Singurul care se grăbi să vină fu bărba Mironas, deși era bătrîn. Cele ce auzea despre domnie, despre regat îl îndemnau să pornească spre Milo. Voia să cunoască și alte locuri, să-și îmbogățească cunoștințele. Gîndea că „piatra care nu se rostogolește prinde mucegai", și de aceea se îmbarcă bucuros pe corabia pescărească venită la Galaxidi să-l ia. Dar și Kapsis îl dorea. Îl iubea pe acest unchi lunatec, pe care cei neputincioși să-l înțeleagă îl considerau țicnit. Simțea că moștenise de la el ceva tainic: înclinația spre visare, calitatea de a se putea apropia de tot ce este frumos și înălțător. Desigur, de la el avea darul de-a și-o simți alături pe Zeița de marmură, chiar cînd era departe. Iată deci că și cei care văd fantasme sînt folositori, dacă-ți lasă drept moștenire forța de a-ți putea transforma visul în realitate.

Tare se mai chinui bătrînul pînă să ajungă pe insulă! Ba îl zgîlțîia marea pe care o afla acum pentru prima oară, ba încercau să scape de piratii care-i urmăreau, ba erau opriți de alamánele turcești care trimiteau zambiți să le scotocească nava. Nici vorbă să mărturisească adevărul, că se-ndreptau spre Milo și că regele ei îi era nepot. Nici un cuvînt despre toate acestea.

Cînd ajunse în insulă, Nikolis și Iannis îl primiră cu mare bucurie; îl lăsară să se odihnească după îndelungata călătorie și-i îndemnară pe cei din jur să-l alinte ca pe-un copil. Și aiuritul se simțea fericit, se bucura de traiul bun de care avea parte. Închipuirea lui luă avînt, o porni la galop. Acum i se părea că vede pe malul apelor nu numai sfinți cu aripi, ci și flăcăi care călăreau pe cai albi și se repezeau în goană ca să elibereze Constantinopolul. Pe cer alerga o întreagă armată; soarele i se părea un uriaș loc de treier, avînd atîtea grîne, încît se putea sătura toată Grecia. La început, oamenii mării rîdeau de vorbele lui. Pe urmă prinseră

a-l respecta, de parcă rostea oracole. Şi Iannis dorea acest lucru. Într-o dimineaţă, spusele lui îl uimiră : bârba Mironas visase în timpul nopţii că pe un loc de treier se jucau cu pietricele un leu, un vultur şi un delfin. Un vis aidoma avusese şi Iannis la acelaşi ceas ! Se minună cînd îl auzi pe bătrîn. De la ce tainic izvor se adăpaseră visele amînduror a ? Şi ce însemnau aceste animale care nicicînd nu pot fi prietene ?

— Pămînt, cer şi mare, tălmăci Serifos.

— Şi mai departe ? întrebă Kapsis, căruia tălmăcirea aceasta nu-i ajungea.

Dar Serifos nu găsi nimic de adăugat. Şi nici altcineva. Numai bătrînul Armenis îşi aminti că ducîndu-se cîndva la Thera, după cutremurele ce-o zguduiseră, rătăcind printre ruinele unei cetăţi antice, zărise, săpate pe o piatră, aceste trei animale. Însă cuvintele sale, în loc să dezlege misterul, îl făcură şi mai de nepătruns. Oare ce reprezentau leul, vulturul şi delfinul ? Şi ce erau pietricelele jocului lor ? Ce prevestea acest vis geamăn, la oameni bîntuiţi de vedenii ? Ce înţeles să le dai, fiindcă, oricum ai fi privit lucrurile, prevesteau ceea ce avea să se întîmple pe viitor...

Peste cîteva zile aveau să se împlinească trei ani de cînd domnea Kapsis. La Milo, toate mergeau bine, porniseră pe un făgaş prielnic. Negoţul înflorea ; pietrele de moară şi pămînturile preţioase [1] ale insulei erau tot mai căutate de neguţătorii străini. Tîrgurile se înmulţeau, pentru că toţi revînzătorii veneau mai bucuroşi să-şi facă cumpărăturile aici, unde domnea ordinea, decît să tremure de frica pungaşilor, în bazarurile altor insule. Hanurile şi cîrciumile lucrau cu spor, fiind mereu pline de călători ; dintre aceştia unii erau bolnavi şi veneau să facă băi calde în apele tămăduitoare din Milo, alţii erau pelerini şi se duceau la Ierusalim. Pe scurt, banii curgeau gîrlă, zăngăneau în chimire ; lumea o ducea bine. Milo prospera. Tot mai multe familii îşi trimeteau băieţii la învăţătură. Pictura luase un asemenea avînt, încît pictorii abia pridideau să facă faţă comenzilor. Dar nu numai pictura, ci şi teatrul îi atrăgea pe milioţi. Cîţiva tineri cretani, odrasle de refugiaţi, prezentau piese de teatru care

[1] Diferite feluri de argilă, folosite ca leacuri.

se bucuraseră de prețuire în Creta, înainte ca aceasta să fie înrobită de turci. Piesele erau: „Erotokritos", „Rodolinos" și altele. Dacă ar fi trebuit să-și agonisească cu greu pîinea, desigur că tineretul nu s-ar fi ocupat cu asemenea lucruri. De aceea merita să se sărbătorească la Milo cei trei ani de domnie.

Kapsis începu să se gîndească cum va fi această sărbătorire pe care n-o socotea numai a lui, ci a întregii insule. Firește, se vor face slujbe mărețe în toate bisericile, iar candelabrele de cristal, candelele de argint, cădelnițele și sfeșnicele cu două sau trei brațe vor străluci în lumină. Pe dinafară, porțile vor fi împodobite cu ramuri de mirt și frunze de palmier. Toate casele vor fi proaspăt văruite și vor sclipi de curățenie. Din balcoane și de pe pervazurile ferestrelor se vor revărsa covoare și țesături colorate, care laolaltă cu steagurile vor înfrumuseța insula Milo, la fel ca la încoronare. Cretanii vor prezenta pentru toată lumea piesele lor de teatru, îmbrăcați în costume frumoase, anume cusute. În piețe se va dansa și muzicanții vor cînta ziua și noaptea, iar Serifos își va rosti frumoasele nakliuri... Poate va fi și o întrecere de trehandire [1], care vor porni din golful insulei și fiecare se va strădui să ajungă prima la cheiul plin de lume. Va fi tare frumos să le privești înaintînd cu toată puterea vîslelor, cu pînzele întinse, în timp ce femeile vor flutura năframe colorate.

La asemenea pregătiri se gîndea Kapsis. Dar cel mai mult îl interesa statuia. Unde s-o așeze? Oare nu era mai bine s-o pună la intrarea în port, pe unde trec corăbiile, ca să-i salute pe cei care soseau și să fie un simbol al libertății pentru cei care porneau spre nefericita Grecie? Ar fi bine să stea acolo, în pragul insulei, ca să vestească grecilor înrobiți că și pentru ei va răsări ziua sfîntă a eliberării. Kapsis își lua la plimbare feciorașul, care acum umbla și își susura vorbulițele ca un izvor, și-i arăta locul unde voia să pună statuia Zeiței.

— Aici va putea fi văzută mai bine. Ce părere ai?

Ce să-i răspundă copilul? Putea doar să-l iubească și să-l păstreze în inimă.

---

[1] Corăbii rapide, de mic tonaj, cu prora ascuțită (gr.).

Se întîmplă că turcii aflară de serbările pe care le pregătea Kapsis. Din gură în gură, vestea ajunse pînă la sultan. Aflînd-o, acesta se făcu foc și pară. Bine, să trăiască furnica cu bobul de grîu luat din grămada cea mare, dar nu și să se umfle în pene, să se împăuneze. Să uite că ființează doar datorită milostivirii sale și să se obrăznicească. Atunci, firește că tigrul și elefantul se simt jigniți și-o zdrobesc sub tălpi. Chiar ea, furnica, i-a îndemnat! Așa judeca sultanul. Îl întărîtau și cîțiva viziri, interesați să-l distrugă pe Kapsis, fiindcă armada lui stînjenea preumblările corăbiilor lor. Îi spuseră sultanului că Iannis Kapsis avea de gînd să pună stăpînire pe întregul arhipelag al Cicladelor, iar Todorakos, maniatul, căpătînd curaj, se pregătea la rîndul lui să devină rege al insulei Cytera. Și dacă se va întîmpla acest lucru, vor lua avînt și ceilalți corsari și-și vor face fiecare regat din cîte o insulă. Și încearcă pe urmă să-i înlături! Fără să mai pui la socoteală faptul că vor da lucrători pentru pămînturile veneților. Cu asemenea vorbe îl sîcîiau, nu-l lăsau să-și mistuie pilaful și-l îndemnau să ia o hotărîre cruntă. Să arunce de pe el căpușa asta, dar fără război; totul să se petreacă în liniște. Fără îndoială că îndată ce-i vor face de petrecanie lui Kapsis, tot ceea ce făurise el se va prăbuși, iar ceata lui, rămasă fără conducător, nu va mai fi în stare să reziste și, în cele din urmă, se va preda. El, Kapsis, era sufletul, creierul care punea totul la cale. Totul era opera lui. După ce-l vor ucide, la Milo vor sosi alamánele încărcate cu oșteni, care vor deveni stăpînii insulei, fără să întîmpine nici o împotrivire. Așa gîndeau turcii. Dar cum să-l omoare, cînd îl păzea dragostea întregului său popor? Ucigaș cu plată nu puteau găsi, fiindcă oricare ucigaș știa ce-l așteaptă dacă-l va ucide pe Kapsis. Atunci, ce era de făcut? Unul dintre viziri găsi soluția: cu șiretenie de vulpe, cu perfidie, se va apropia de Milo o singură corabie turcească, cea mai strălucită, pe catargele căreia vor flutura, laolaltă, mărețele flamuri ale sultanului, steagurile roșii cu semiluni de aur ale Sublimei Porți și steagurile albe ale păcii. Acestea din urmă vor avea menirea să dea de veste că nava nu venea ca să se războiască, ci doar ca să-l cinstească pe rege. În felul acesta îi vor înșela pe milioți și corabia va intra nestingherită în port... Atunci vor coborî pe țărm, chipurile trimișii sultanului, cu plecăciuni și peșcheșuri, și, du-

cîndu-se la rege, îi vor spune că sultanul îl prețuiește ca pe-un conducător vrednic și înțelept, și că ar fi foarte mulțumit să-l aibă timp de-o lună ca oaspete în renumitele-i seraiuri de la Bosfor. Așa și făcură. Solii debarcară la Milo, îi vorbiră frumos lui Kapsis, ca să-l atragă în capcană, să-l prindă. Lui i-ar fi plăcut ca vorbele lor să fie adevărate, fiindcă îl bucura gîndul că mărețul sultan îi dăduse atenție și-i trimesese peșcheșuri, dorind pesemne să-l ia cu binișorul cu vreun scop anume ; dar era neîncrezător : i se părea ciudat că sultanul catadicsise să-l fericească cu atîtea daruri și onoruri. Și le spuse limpede trimișilor :

— De ce mă prețuiește atît de mult ? Nu-i sînt vrăjmaș ?

Îi răspunse cel mai viclean dintre turci, care însă părea blajin ca un episcop :

— Poate că i-ai fost vrăjmaș, cum i-au fost și grecii fanarioți pe care i-a făcut sfetnici la Sublima Poartă și voievozi în Vlahia. Acum vrea să-i fii și tu prieten credincios, să vă sfătuiți și să chibzuiți împreună, pentru ca treburile să meargă cît mai bine. Odată ce ești în stare să domnești, înseamnă că ai o minte luminată și îi vei putea fi de folos. Noi mărturisim cinstit că mințile luminate ne cam lipsesc și de aceea, cînd le găsim, le prețuim după cum merită, nu stăm la tocmeală.

Îi spuseră și alte vorbe de acest fel. Se străduiau să-l convingă că sultanul îl privea cu ochi buni, ca pe nimeni altul, fiindcă recunoștea că e viteaz și voia să stea de vorbă cu el la sofraua [1] lui. Kapsis le ascultă vorbele și pe urmă se sfătui cu cei dragi. Voia să afle părerea Leludei, a tatălui ei, a lui Nikolis, a căpitanilor lui, a cucernicului arhimandrit Varanghis și chiar a unor milioți învățați. Unii se lăsau influențați, credeau cu ușurință vorbele mincinoase și prefăcute ale turcilor și-l sfătuiau să primească a fi oaspetele sultanului ; alții însă bănuiau că i se sapă groapa și-l îndemnau să refuze invitația. Acei care dădeau crezare turcilor spuneau că poate sultanul are nevoie de el pentru vreo problemă importantă ; și dacă i-ar face vreo propunere de alianță, ar putea să-i ceară și el ceva pentru Națiune, s-ar putea tîrgui în folosul ei, străduindu-se pentru un țel sacru. De aceea, era de datoria lui să nu refuze ; fără să mai pui

[1] Masă joasă (turc.).

la socoteală faptul că refuzul ar fi o jignire pentru sultan, care atunci cine știe ce hotărîre ar lua. Acei care se temeau de linguşirile turcilor se întrebau de ce îl invita sultanul. Oare ce voia să-i ia ? Firește că nu mica lui insulă. După părerea lor, singura dorință a sultanului era să-i ia viața, să-i facă de petrecanie pe tăcute ; prin urmare, Kapsis ar da dovadă de înțelepciune dacă ar rămîne acasă, pe pămîntul lui. Așa îl sfătuiau. Leludo, poate și datorită instinctului feminin, era cea mai neîncrezătoare dintre toți. Îl ruga, îl implora să nu se arate nechibzuit ca un copil, el, vulturul, și să cadă în capcana întinsă de Turcia ; să nu se lase prins. Ce nu făcu ca să-l împiedice ! În clipa plecării, se prăbuși pe prag cu copilul în brațe, și îi strigă :

— Calcă peste noi, dacă vrei să treci ! Înainte de-a te urca pe corabia lor blestemată, gîndește-te că cei care te iubesc se tem pentru tine. Vino-ți în fire, visătorul meu, nu te încrede în turci !

El, înșelat de vorbele solilor, se lăsă amețit de gîndul că va putea să se tocmească cu sultanul în folosul grecilor, și, deci, spre binele Greciei, nu avea dreptul să refuze invitația ce i se făcuse. Se înveșmîntă în straie regești și, împreună cu oamenii din suita sa, care duceau darurile destinate sultanului, se-ndreptă spre ieșire. Văzîndu-și nevasta zăcînd pe prag, se aplecă s-o ridice.

— Vino, doamna mea, o rugă cu căldură. Lasă temerile. Nu-mi întrista inima, nu mă răni. Ridică-te, urează-mi drum bun...

Luă copilul din brațele ei, îl îmbrățișă și-l sărută. Pe ea nu reuși s-o înduplece. Rămase acolo pe prag, ca, trecînd, s-o calce în picioare. Și el trecu. Coborî scara, ieși pe uliță și-n timp ce se depărta o auzea pe Leludo strigînd, de parcă i se sfîșiau măruntaiele :

— Întoarce-te, necugetatule ! Unde te duci ? Ca mielul printre lupi ca să te sfîșie ? Întoarce-te !...

De-atîta zbucium, Leludo leșină, fu cît pe-aci să moară. Părinții ei o priveau și se topeau de jale. Maică-sa, cu lacrimi în ochi, încerca s-o liniștească. Bătrîna ei doică o stropea cu apă ca să-și revină. Dar totul fu în zadar. Se dădea de ceasul morții, nefericita. Nikolis și Serifos stăteau în capul scării, îndurerați că Iannis nu ținuse seamă de sfatul lor. Nu-și ascundeau temerile. Nici ei nu-l însoțiseră în port,

sperînd că în felul acesta îl vor face să se răzgîndească şi să rămînă acasă. Speranţă zadarnică. Kapsis, preocupat de planurile şi visurile lui, înainta către strălucita corabie a sultanului. Se gîndea că vor sta de vorbă amîndoi, plini de măreţie, şi apoi se va reîntoarce la Milo triumfător, tocmai la vreme, ca să ia parte la marea sărbătoare a insulei lui. Trecea visător pe uliţe, fără să vadă tristeţea şi lacrimile din ochii insularilor. Chibzuia ce să-i ceară sultanului cînd vor sta la masă, şi nu auzea glasurile celor din jur, ca să-şi oprească fie şi pentru o clipă paşii. Stăpînit de aceste gînduri porni, asemeni unui sfînt, spre locul supliciului.

12

Urcă pe corabia turcească, îşi împlini destinul. Păşi pe puntea ei. Visele îndrăzneţe fluturau în mintea lui mai vesel decît steguleţele colorate de pe catarge. Privi pescaruşii, care neştiind ce-l aşteaptă, săgetau aerul cu ţipete de bucurie. Cum să bănuiască adevărul şi să strige cerînd ajutor, chiar şi acum, în ceasul al doisprezecelea, să-l audă oamenii de pe corăbiile sale ancorate în port, ca să pornească toate odată şi să oprească nava turcească, s-o împiedice să părăsească apele insulei? Cum să bănuiască ce se pune la cale împotriva lui cînd căpitanul turc şi solii ieşiră pe punte şi-l întîmpinară cu plecăciuni umile, de parcă le era sultan? Toţi marinarii se aflau acolo, înşiraţi pe două rînduri, şi-l salutară plecîndu-şi capetele, cînd regele trecu printre ei cu cei cîţiva prieteni care-l însoţiseră şi care duceau darurile pentru sultan. Milioţii adunaţi pe corăbiile apropiate văzură ce se petrece pe nava turcească. Cele observate îi făcură să se înşele, să se liniştească. Păi de ce le înfăţişau turcii cei vicleni pe toate aşa frumoase şi trandafirii? De ce? Ca să arunce praf în ochii insularilor, să le adoarmă bănuielile. Şi astfel izbutiră să iasă din golful insulei nestingheriţi de nimeni.

În larg, în faţa insulei Milo, aşteptau încă două corăbii turceşti, ca să fie, chipurile, suită de onoare. Dar în realitate erau înarmate pînă la carene. Să poată lupta, de va fi nevoie. Se apropiară de nava pe care se afla Kapsis. Şi atunci,

totul se schimbă dintr-o dată. Măştile căzură. Perfidia lor ieşi la iveală. Căpitanul turc porunci ca Iannis Kapsis să fie prins. Turcii îl legară cu lanţuri şi, împreună cu însoţitorii lui, îl aruncară în cală. Nenorociţii înţeleseră că se vîrîseră, ca oile, în gura lupului ; şi nu era nici un dulău de stînă prin apropiere ca să urle spre ciobani, să vină în goană şi să împuşte sălbăticiunile. În acel ceas, Kapsis se gîndi la nefericita Leludo care se străduise să-l oprească. „Unde te duci ? Ca mielul printre lupi ca să te sfîşie ?..." îi strigase, dar el îşi astupase urechile, n-o ascultase.

— Ah, nevastă, tu mi-ai spus ce se va-ntîmpla !... gemu el din adîncul sufletului.

Dar nu se lăsă doborît de deznădejde. Prinse a se gîndi : „Oare nu asemenea moarte îmi trebuia ca să mi se împlinească soarta ? Unde eşti, măi Serifos, tu, care afli tîlcul oricărei întîmplări ? Vorbeşte-mi ! Ca să nu mă plîng şi să-mi pierd curajul !"

În ziua următoare, turcii îl dezbrăcară şi-l legară de catargul din mijloc. Îi aduseră din cală pe prietenii lui ca să privească. Apoi începură să-l biciuiască şi să-l batjocorească ; la fel ca pe Hristos. Arşiţa sărată îl chinuia cumplit, iar călăii lui, în loc de apă îi dădeau să bea oţet ca să-şi potolească setea. Turcii zbierau cu turbare către prietenii lui credincioşi :

— Ăsta e, măi, regele vostru ? Admiraţi-l !

Parcă toate erau luate din Evanghelie. Kapsis trăia Patimile lui Hristos. Şi-n timp ce-l băteau şi-l chinuiau, un cîrd de berze se-nvîrtea deasupra corăbiei. Zburară pe deasupra capului său cît ţinu sfîntul său martiriu. Aproape leşinat, Kapsis le privi cu ochi tulburi şi, pradă durerilor, le strigă :

— Păsări ! Fiţi martori ! Priviţi şi mărturisiţi tuturor ce îndur !

Îşi aminti de-o legendă antică, pe care i-o povestise cîndva Serifos. Era vorba despre nişte cocori care văzuseră cum uciseseră tîlharii un om nevinovat ; după o vreme, recunoscîndu-i pe ucigaşi la teatru, cocorii îi dădură în vileag.

— Păsări, fiţi martori ! mai strigă.

Şi vrînd să dea curaj prietenilor săi, care acum îi plîngeau de milă, le grăi :

— Priviți, măi, păsările ! Nimic nu rămîne neștiut !

În amurg, turcii, care aveau obligația să-l ducă viu la sultan, se temură să nu moară lîngă catarg din cauza chinurilor, și îl dezlegară ; îl stropiră cu apă și-l aruncară, așa rănit cum era, în cală. Și abia atunci berzele, de parcă văzuseră și reținuseră ceea ce trebuia, părăsiră corăbiile turcești și se-ndepărtară, pierire în zare. Oare ce recoltă se va naște din semințele durerii și suferinței lui Kapsis, pe care aceste berze le adunaseră ? Și în cîte locuri le vor răspîndi ca să-ncolțească mai tîrziu ? Binecuvîntează, Doamne, strădania lor !

Turcii nu se mai atinseră de Kapsis. Nu că își potoliseră ura, dar încă nu aveau de gînd să-l ucidă. Voiau să-l ducă nevătămat la serai, îmbrăcat în straie regești, să se desfete sultanul luînd-o de la început cu umilirea lui. De aceea nu coborîră de pe catarg flamura lui Kapsis, pe care o înălțaseră încă de la Milo, chipurile ca semn de cinstire că se afla pe nava lor. Marinarii de pe două goelete din Milo văzură steagul regelui lor. Ajunși în insulă spuseră că întîlniseră nava turcească în care călătorea Kapsis și că acesta se bucura de onoruri regale, odată ce flamura lui flutura pe catarg, ca la plecare. Datorită acestei vești, cei care fuseseră înșelați de viclenia turcilor și socotiseră invitația sultanului ca pe un semn de bunăvoință stăruiră în rătăcirea lor.

— Dacă-i arată atîta prețuire în timpul călătoriei, înseamnă că-l vor aduce înapoi viu și nevătămat, le zise Leludo milioților care-i povestiseră cele văzute.

— Măcar de-ar fi așa ! zise și Nikolis.

Dar nici unul din ei nu crezu ce spusese. Îngrijorarea, presimțirea rea îi mușcau asemenea unor vipere ucigașe. Nikolis nu putea dormi și, sculîndu-se din pat, umbla noaptea prin casă, iar cînd Leludo, care nici ea nu dormea, îl întreba ce are, răspundea că-i este sete și se trezise ca să bea apă. Dar nu se mai culca. Ieșea pe terasă și fuma privind stelele, de parcă aștepta să afle de la ele ce se întîmplase cu Iannis al lor. Leludo se frămînta copleșită de deznădejde. Însă își spunea că nu are însemnătate dacă ea se chinuia astfel pradă suferinței ; principalul era ca temerile ei să se dovedească neîntemeiate. Decît să fie sigură că se întîmplase o nenorocire, prefera să orbecăie în nesiguranță. Și, ca să nu fie de vină că se gîndea la rău și cobea, lăsa în fiecare seară cheia

pe pragul porții, să nu se-ntîmple cumva ca ea s-adoarmă și bărbatul ei să vină tocmai atunci și să găsească poarta încuiată. Măcar de-ar veni Kapsis ! Chiar dacă s-ar fi întors la Milo noaptea, chiar de-ar fi fost miezul nopții, buciumele ar fi vuit pe cheiuri, s-ar fi trezit toată lumea, pînă și morții din morminte. Cum ar fi putut să mai doarmă ea ?... Dar zilele și nopțile treceau una după alta și Iannis nu se arăta... Pînă cînd, într-o noapte, o furtună năpraznică, iscată pe neașteptate, prinse a izbi porțile și ferestrele. Ploua cu găleata. Vîntul zguduia copacii, îi dobora, rupea catargele, smulgea acoperișurile caselor. Se rupseseră zăgazurile cerului, și nu mai puteau reține apa și vînturile. Fulgere, prăpăd. Insula fu învăluită de ape. Parcă nu erau de-ajuns apele mării care o înconjurau, se mai prăvăleau peste ea și apele cerului. Bolta cerească părea o nouă mare. Leludo, de îndată ce auzi în toropeala ei primul bubuit de tunet, sări din pat. I se păru că ușile scîrțîiseră de parcă trecuse cineva ; intrase sau ieșise, nu-și putea da seama. Alergă la fereastră și-atunci crezu că zărește o umbră îndepărtîndu-se grăbită pe ulița îngustă. În clipa aceea, cîinele lui Kapsis începu să urle ; urla ca de durere adîncă, de parcă i se smulgeau măruntaiele. Auzindu-l, Leludo se-nfioră.

— Ce are cîinele de urlă așa ? îl întrebă pe Nikolis, care se trezise și el.

— S-o fi înspăimîntat de furtună..., îi răspunse.

— Nu ! îl întrerupse Leludo. Presimte !

— Ce ?

— Să nu dea Dumnezeu să se-ntîmple lucrul de care mă tem !

Nu apucă să-și termine vorba, că în potopul de-afară se auzi țipătul unei păsări de noapte, foarte aproape, de-ai fi zis că se adăpostise chiar pe acoperișul casei lor. Leludo stătu o clipă să audă și, cînd fu sigură că nu se-nșelase, scoase un răcnet sălbatic.

— Aaaa !... Asta era !... S-a terminat !...

Se treziră toți ai casei, o înconjurară îngrijorați.

— Ce-ai pățit ? o întrebau.

— L-au ucis ! S-a terminat !... se jeluia ea. Chiar acum sufletul lui și-a luat zborul !

Cum s-o convingă că se lăsa stăpînită de spaimă, că se înșela ? Ea primise veste : de la furtuna iscată dintr-o dată, de la urletul cîinelui, de la pasărea de noapte care venise pe acoperișul casei lor și țipase. Între suflete există legături tainice. Și din acel ceas, Leludo se simți văduvă. Își îmbrățișă fiul și începu să plîngă cu lacrimi amare, jelindu-l pe minunatul bărbat, pe arhontele corsar, om blînd și visător, aidoma unui înger din ceruri. Dintre calitățile lui pe care s-o pomenească mai întîi ?... Cum să-i preamărească vitejia ?... De aceea, murmurînd un bocet nesfîrșit, își jelea soțul preaiubit, fericirea pierdută... Îmbătrîni în numai cîteva ceasuri, din cauza cruntei nenorociri care o lovise, a cumplitei dureri care-i sfîșia sufletul. Nimeni nu-i însoți plînsul, ca să nu-i dea prilej de jelanie. Numai noaptea plîngea împreună cu ea ; furtuna era un plînset îndurerat. Așa se și cuvenea ; fiindcă moartea lui Kapsis cerea rîuri de lacrimi, furtună care să geamă... Și le găsise...

Milo părea amorțită. Nu se primise nici o veste oficială despre moartea regelui, însă nevastă-sa îl socotea mort și într-o bisericuță singuratecă făcuse parastas și dusese colivă pentru odihna sufletului său. Aflînd acest lucru, oamenii se zăpăciră, nu știau cum e mai potrivit să se poarte. Dacă regele lor trăia și avea să se întoarcă, toate bune și frumoase... Dar, în cazul că turcii îl prinseseră în capcană și îl uciseseră, atunci totul se schimba. Basmul insulei libere lua sfîrșit. Regatul din Milo devenea o poveste, un vis trecător care înălțase pe aripile sale sufletele însetate de libertate ale grecilor, le adăpase cu rouă din norii cerului. Acum însă sosise ceasul să le arunce din înălțimile unde le purtase, ca să se prăbușească, să se zdrobească. Dar dacă era adevărat că Iannis Kapsis fusese ucis la Constantinopol, atunci de ce nu veneau turcii să culeagă roadele crimei lor, să pedepsească insula ce se răzvrătise ? De ce-i lăsau pe insulari pradă nesiguranței ? Nimeni nu știa ce se petrecuse... Oare turcii procedau astfel gîndindu-se că nesiguranța este cel mai rău lucru, fiindcă îi face pe oameni să se frămînte, cuprinși de neliniște, și să sufere în taină așteptîndu-se la mari nenorociri ? Fără îndoială că acesta era motivul care-i determina

ca pentru un timp să-i lase pe locuitorii insulei în neştiinţă, în nesiguranţă.

La nouă zile după furtună, lucrurile se lămuriră. Sosiră veşti de la Constantinopol. Turcii îl uciseseră pe rege. Se zvoneau multe despre moartea lui, dar unii dezminţeau aceste zvonuri, pentru ca acei care-l iubiseră să nu afle cît de mult se chinuise şi cît de înfricoşător îi fusese sfîrşitul. Corăbierii veniţi de la Constantinopol povesteau că atunci cînd Kapsis sosise la seraiul de la Bosfor — ca vulturul prins în capcană — sultanul îl poftise la masă; îl înşelase cu onoruri prefăcute şi pe urmă îi sfîşiase cu turbare veşmintele regeşti şi poruncise să fie aruncat în cea mai întunecată temniţă, a celor Şapte turnuri [1]. Zile şi nopţi îl ţinuseră într-o groapă cu apă, de unde ieşeau şopîrle negre care-i lingeau degetele de la picioare. Apoi, într-o zi, pe la amiază, îl scoseseră dintr-o dată afară, în plin soare, şi lumina puternică îl orbise. Şi cînd îl văzuseră că pipăie locul ca să poată înainta, îi spuseseră: „Ce-ţi trebuiesc ochii? Te-mpovărează degeaba..." şi i-i smulseseră ca pe branhiile peştilor. Din orbite cursese sînge. Asta se întîmplase la Bania, în afara Constantinopolului, într-o livadă, unde-l tîrîseră. Şi ploua şi acolo în acel ceas, adevărat potop. Şi grăise Kapsis cel lipsit de ochi: „Mai văd încă." Şi vorbele acestea îi înfuriaseră pe călăii lui, îi făcuseră să se grăbească. Îi petrecuseră un laţ în jurul gîtului şi-l spînzuraseră de-o cracă înaltă. Şi-l lăsaseră acolo, în pustietate, să-l bată ploaia şi să-l sfîşie păsările răpitoare. Aşa pierise...

Cînd se aflară toate acestea, cu toată spaima ce o stăpînea, Milo îmbrăcă veşminte de doliu. La toate porţile prăvăliilor şi caselor fură atîrnate văluri negre. Şi clopotele bătură jalnic timp de trei zile. Bărbaţi şi femei plîngeau fără să se ascundă. Pentru că acum îşi dădeau seama mai bine ca oricînd cît de măreţ fusese regele lor, cît de mult valora, dacă un puternic sultan folosise înşelăciunea perfidă ca să-i facă de petrecanie. Era atît de mare, încît numai un sultan l-a putut ucide. Un sultan perfid şi nemernic, căruia îi lipsise curajul să se lupte cu el faţiş, vitejeşte — cum făcuse Moartea

[1] Cetatea-temniţă, Edi-Kulé.

cu Dighenis [1], pe lespezile de marmură ale locului de treier — și de aceea îl doborîse în chip mîrșav. Cînd ai avut parte de un asemenea rege, cum să nu-l jelești? Orice pedeapsă ai primi pentru c-ai îndrăznit să porți doliu este prea mică, un nimic, în comparație cu ceea ce ți-a dăruit el; fiindcă oamenii de seamă sînt prețuiți nu numai pentru faptele lor, ci și pentru lucrurile frumoase înfățișate poporului. Astfel, toți locuitorii din Milo jeleau moartea neprețuitului lor rege. Numai bărba Mironas rămase departe de toate acestea. Pentru el, Iannis nu murise. Plecase undeva, într-o călătorie, și avea să se reîntoarcă într-o zi, ca să domnească iar. Și poate că acolo unde se afla, se străduia, în felul lui, să-și facă și mai măreț regatul. Avea un țel sacru, însă, uneori, o ștergea pe furiș din locul unde era și venea să povestească unchiului său despre ceea ce înfăptuise. Așa cum odinioară îi vedea pe sfinții cei buni coborînd cu aripile lor albe din ceruri, bătrînul îl vedea acum pe Iannis zburînd lin și oprindu-se lîngă catacombele insulei. Intrau amîndoi, pe ascuns, în catacombe, aprindeau candele pentru sufletele creștinilor răposați și-și aminteau cîte pătimiseră aceștia; dar ideile în care crezuseră nu pieriseră, își continuaseră calea de-a lungul veacurilor, adăpaseră lumea, pregătiseră primăvara Națiunii.

Asemenea vorbe rostea bărba Mironas despre Kapsis rudelor apropiate. Și fie pentru că se învățaseră de-acum cu el și apucăturile lui nu-i mai mirau, fie din cauză că poveștile lui li se păreau frumoase, îl ascultau cu plăcere.

— Crezi că va reveni? îl întrebau respectuos.

— Va reveni, răspundea el. Uneori zboară pînă aici, pe furiș, și mi-o spune.

Sosise iar vremea cînd era nevoie de povești. Căci oamenii, dacă-s nenorociți, recurg la povești; la povești și la trecut, ca să capete putere, să-și potolească setea și să pornească mai departe. Așa că poveștile erau iarăși la mare cinste. Și povesteau... Povesteau... Despre Kapsis spuneau că atunci cînd turcii îi smulseseră ochii din orbite, sîngele picurase pe jos, fusese luat de ploaie, dus la țărmul cel mai

[1] Erou al Eposului acritic.

apropiat ; acolo înroşise un val şi din acel ceas valul înaintează mereu ca să ducă sîngele lui Kapsis în fiecare port. Tot atunci se rostogoliseră şi ochii lui Kapsis, care plutesc pe mări şi văd cîte îndură grecii, ca să depună, cîndva, mărturie. Mai povesteau că păsările de pradă nu se atinseseră de Kapsis cînd atîrna în spînzurătoare, îl respectaseră ; dar venise cineva, pe ascuns, în ploaie, şi-l coborîse din laţ, spălat, curat, rămăşiţă sacră, şi îl păstrează undeva, ca să învie cîndva şi să ajute la Învierea Naţiei...

Totul se întîmplă aşa cum prevăzuseră locuitorii insulei. Turcii — după ce-i lăsară să se frămînte un timp în nesiguranţă şi nelinişte — veniră la Milo, puseră din nou stăpînire pe ea. Pieirea regelui lor îi zdrobise pe milioţi ; de durere deveniseră nişte oameni slabi. Nu putuseră să se opună. Bine plănuiseră turcii cînd hotărîseră să-l ucidă pe Kapsis. El era platanul la umbra căruia se aduna poporul său. Fusese doborît, şi poporul lui se risipise, păsările cîntătoare plecaseră de pe crengile sale. Datorită domniei atît de scurte şi, mai ales, marilor lucrări pe care voise să le înfăptuiască, nici măcar nu apucase să-şi pregătească un urmaş demn de el. Dar, chiar dacă ar fi izbutit să facă acest lucru, oare urmaşul lui ar fi reuşit să ajungă rege ? Zeii îşi aruncă sorţii asupra unor muritori, cînd aceştia sînt încă prunci ; chiar dacă cei aleşi îşi au sălaşul într-o colibă, ori în ieslea turmelor, ca Iannis Kapsis. Cerurile nu se deschid oricînd ca să-l lumineze pe cel menit s-ajungă om de seamă.

Turcii se purtară cu înţelepciune. Văzuseră unde ajunsese insula, la ce progres, sub cîrmuirea lui Kapsis. Şi nu voiau să piardă ceea ce realizase acesta. La Poartă, fanarioţii îi sfătuiseră că oamenii cînd sînt luaţi cu binişorul înfăptuiesc multe ; dacă-i asupreşti, nu mai fac nimic. Aşa că se purtară cu blîndeţe, mai ales acolo unde purtările lor puteau fi observate de toţi, ca să nu îndîrjească poporul şi să devină îndărătnic. Nu uciseră pe nici unul dintre tovarăşii apropiaţi ai lui Kapsis, nu le dădură importanţă ; se mulţumiră să-i îndepărteze de la cîrmuire şi-i lăsară să zacă în neputinţă. Desigur, numai cei bătrîni şi nevolnici renunţară la luptă ; cei mai mulţi din ceata lui Kapsis, cuprinşi din nou de înflăcărare, porniră de îndată pe mări cu corăbiile, ca să nu-şi

piardă libertatea dobîndită. Deveniră iar corsari nesupuşi. Aşa făcură Nikolis, Patios, fratele lui de cruce, şi Lukis, care acum crescuse mare. Bătrînii rămaseră să miruiască pruncii care aveau să se nască, cu mirul sfintei datorii faţă de Patrie. Serifos şi Mironas, cu trupuri istovite de vîrsta înaintată, dar cu o mare experienţă de viaţă, alinau oamenii cu cuvintele lor alese.

— ...Iarăşi, după ani şi ani... încheia de cele mai multe ori Serifos.

— Ce, măi Serifos ? Va învia regele tău ? îl întreba Leludo îndurerată, înveşmîntată în negru, prefăcîndu-se că uitase spusele bătrînului povestitor.

— Va învia ! Şi el ! o asigura Serifos.

Atunci văduva se-ntorcea spre copilul ei şi-i grăia :

— Auzi, fiule ? Auzi ? Să ţii minte !

Turcii nu se atinseră de ea. O lăsară să trăiască asemenea unei arhondise respectate. Gîndiră că aşa e mai potrivit să se poarte. Ce simţea ea era altă poveste. Nici o clipă nu încetase să-i socotească ucigaşi fără pereche şi păstra în inimă fiecare cuvînt rostit de călătorii veniţi să-i povestească despre moartea bărbatului ei. Adunînd cuvînt cu cuvînt, refăcea ultimele lui zile, chinurile ce îndurase, aşa cum insularii, adunînd cu mult drag pietre de mare negre, albe şi roşii, alcătuiseră pardoseala de mozaic a curţii lor, cu frumoase imagini din istoria antică a Greciei. Şi cu cît refăcea în minte zilele lui din urmă, cu atît mai mult creştea ura ei împotriva turcilor ; cu atît mai mult se gîndea la sufletul lui rănit. Ca să-l ajute să-şi găsească pacea şi odihna veşnică, se consacră celor sfinte. Leludo dărui moşia pe care o aveau, lîngă intrarea golfului, mănăstirii Sfintei Marina — unde domnul ei cînd trăia aprindea, uneori, lumînări — şi pentru odihna sufletului său zidi biserica Maicii Domnului a lui Armenis. Se ducea acolo cu tatăl ei şi-i făceau parastas lui Iannis Kapsis. Cînd se-ntorceau în oraş se-ntristau, văzînd că acesta, decade pe zi ce trece. Dar şi întreaga insulă decădea, îşi pierdea măreţia. Acum, că dispăruse suflul binecuvîntat al libertăţii, ai fi zis că toate se chirciseră şi arătau slăbite, bolnăvicioase. Nu se mai înfăptuiau lucrări măreţe, nu se mai încheiau afaceri. Neguţătorii străini plecau, îşi închideau pră-

văliile. În urma ştirilor rele care se răspîndiseră despre cele petrecute pe insulă, corăbiile care se-ndreptau spre Locurile Sfinte nu mai opreau la Milo. Acel du-te-vino al străinilor încetă, hanurile se ruinau din lipsă de muşterii. Izvorul banilor secă. În bordeluri, tîrfele se plîngeau că nu mai vine nimeni la ele şi toată ziua se îndeletnicesc cu omorîtul muştelor. An de an insula decădea, sărăcea. Dar cel mai mult se observa acest lucru la Zefiria, capitala insulei, care părea lipsită de viaţă. Şi parcă necazurile care se abătuseră asupra insulei n-ar fi fost de-ajuns, îi mai veni şi o boală grea, o molimă ruşinoasă. Mulţi spuneau că o aduseseră nişte marinari străini care, după ce căpătaseră boala, o dăduseră tîrfelor din bordeluri şi de la ele se răspîndise apoi în agora, pe uliţi, pătrunsese în case... Cum s-o opreşti de-acum, în ce fel s-o stăvileşti ?... Năpădi oamenii, le putrezi carnea... Boala se transmitea prin intermediul vaselor, a veşmintelor ; cel care se trezea bolnav nu putea bănui cine este de vină pentru îmbolnăvirea lui. La început nu se ştia nimic despre molimă ; şi astfel, familii întregi se molipsiră de la tată ori de la frate ; putrezeau de vii, mureau pe capete. În casele unde nu mai rămăsese nimeni în viaţă, intrau vecinii şi după ce ardeau în pucioasă toate hainele răposaţilor, turnau var din belşug ca să cureţe locuinţa pustie, să pună stavilă răului, să nu ajungă şi la ei. Pe unii boala îi lovea la cap, îi ţicnea. Ţicniţii, nebunii se înmulţiră. Şi, cînd milioţii sănătoşi îi întîlneau, se-nfiorau ; îşi dădeau seama de decăderea insulei şi se întrebau ce păcat de neiertat săvîrşiseră ca să aibă parte de-atîtea nenorociri. Unii spuneau că plătesc pentru nedreapta ponegrire a preacuviosului episcop şi aminteau de vechea lege : „fiecare va primi după faptă, şi răsplată" ; cine a distrus pe altul va fi distrus la rîndul său. Milioţii care cunosteau întîmplările de demult susţineau că numai din această pricină îi lovise nenorocirea. Fapta îndrăzneaţă a lui Kapsis, desigur că nu putea fi răsplătită de Dumnezeu în asemenea fel. Numai Serifos, datorită minţii sale înţelepte şi învăţăturii dobîndite de-a lungul anilor, găsi şi pentru această împrejurare un răspuns aducător de mîngîiere şi speranţă :

— Nu sîntem nici primii, dar nici ultimii care am dat sau vom da strălucire insulei. După cîte am auzit, în anti-

chiţate, pe locul unde se află acum Zefiria noastră, se înălţa un oraş mare şi frumos, numit Flakoti. Azi, nici acea faimoasă aşezare, nici locuitorii ei nu mai există. Curînd nu vom mai exista nici noi. Dar Milo va mai cunoaşte zile de glorie şi strălucire, pe care i le va dărui poporul ei. Pentru că poporul este asemeni vulcanilor : în el sălăşluieşte puterea. Ţineţi minte ce vă spun : de patria noastră se va mai vorbi !...

— Deci, după judecata ta, nu ne stingem întru totul, vom mai exista ? îl întrebau unii care doreau cu înfocare o rază de speranţă.

— Asta e sigur, îi îmbărbăta el. Numai ce este urît şi necurat trece. Ce este frumos rămîne, aduce după sine şi alte frumuseţi... Ne-o mărturisesc scrierile care arată cîte s-au întîmplat din vechime. Priviţi cîte o dată şi înapoi, ca să ştiţi cum trebuie să priviţi înainte. Veţi vedea că în scurtă vreme vom scăpa de necazurile care ne-au năpădit. Şi ne vom bucura încă de pe acum de fericire.

Avea aproape o sută de ani cînd ajunsese să posede o asemenea înţelepciune, o asemenea cunoaştere a vieţii. Îşi pierduse vederea şi simţea lumina soarelui doar ca pe o mîngîiere. Ca să se poată bucura de ea, un copil îl ducea pe treptele bisericii Maicii Domnului Portiani, în pridvorul cel alb. De îndată ce se aşeza acolo, se adunau cu toţii în jurul lui : bătrîni şi tineri şi copii. Stăteau de vorbă, pomeneau de vremurile glorioase de altădată, de Kapsis al lor.

— Ferice de tine că l-ai apucat, îi spuneau uneori tinerii.

Dar el îi repezea :

— De ce, măi, ferice de mine ? Oare pentru voi Kapsis este asemeni unui străin pe care-l întîlneşti din întîmplare pe drum ?

— Păi cum altfel ?

— Este al tuturor, măi... Kapsis este al tuturor... Şi dacă nu-i asemuieşti viaţa cu parabolele evangheliilor, nici nu-l poţi înţelege, nici nu poţi merge mai departe, sărmane ! Cercetează-i cu atenţie viaţa şi trage învăţăminte, ia ce-i mai bun... Sparge coaja migdalei şi mănîncă miezul !

— Şi care-i miezul faptelor aceluia care a scăpat frîiele din mîini ? Nechibzuinţa lui ? îndrăzni o dată unul să-l împungă.

— De ce nechibzuinţă ?

— Unde se ducea ?... Nu i-a trecut prin minte că turcii îl vor ucide ?

— Ba i-a trecut. Că el vedea totul, pînă departe.

— Şi-atunci ?

— Păi, tocmai asta voia, măi ! Chiar dacă n-a spus-o. Fiindcă cu asemenea moarte a vrut să-şi lumineze şi să-şi încununeze viaţa !

Lector: MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor: ELENA BABY

Tiraj 25.130 ex. broşate. Bun de tipar: 28.09.1977.
Coli tipar 8,5.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/1452 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

UNIVERS

Scriitor cunoscut cititorilor români, Kostas Asimakopoulos ne prezintă de data aceasta un roman istoric ce narează viața unui corsar din secolul al XVII-lea, Iannis Kapsis, vestit luptător pentru libertatea poporului său. Romanul *Regele și statuia* a fost încununat cu Premiul Academiei din Atena pe anul 1974.

Lei 5,75